

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA „MAŁOPOLSKA 2030”

CZĘŚĆ II

STRATEGIA

Część II

STRATEGIA

Załącznik do Uchwały Nr XXXI/422/20 Sejmiku Województwa Małopolskiego
z dnia 17 grudnia 2020 roku.

Małopolska 2030. Przestrzeń rodziny. Twoja przestrzeń na sukces.

Prace nad Strategią Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”
prowadzone były pod kierunkiem

ZARZĄD WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO W SKŁADZIE:

Witold Kozłowski

Marszałek Województwa Małopolskiego,

Łukasz Smółka

Wicemarszałek Województwa Małopolskiego,

Tomasz Urynowicz

Wicemarszałek Województwa Małopolskiego,

Marta Malec-Lech

Członek Zarządu Województwa Małopolskiego,

Anna Pieczarka

Członek Zarządu Województwa Małopolskiego w latach 2018–2019,

Edward Czesak

Członek Zarządu Województwa Małopolskiego (od 2019 roku),

PRZEZ ZESPÓŁ REDAKCYJNY W SKŁADZIE:

Andrzej Binda, Joanna Dobrzańska, Magdalena Dusza, Paweł Godzina,

Jarosław Kostrzewa, Agnieszka Majkowska, Ewelina Motak,

Bożena Pietras-Goc, Jeremiasz Salamon, Daria Skowron, Paulina Soja,

korekta redakcyjna: Agnieszka Misiaszek-Wylandowska

pod kierunkiem:

Joanny Urbanowicz

Dyrektora Departamentu Zrównoważonego Rozwoju

Anny Młost

Zastępcy Dyrektora Departamentu Zrównoważonego Rozwoju

ZDJĘCIA:

okładka tomu 1 fot. archiwum Cricoteki

okładka tomu 2 fot. archiwum UMWM

obwoluta fot. archiwum UMWM

treść tomu 2 fot. archiwum UMWM

PROJEKT LAYOUTU:

Bleka | www.bleka.pl

SKŁAD I ŁAMANIE:

JMP Design | www.jmp.design

DRUK:

Pracownia C&C Sp. z o.o. | www.ccp.com.pl

ISBN 978-83-66580-79-4

Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” – Tom 2

Publikacja elektroniczna online

Wydanie 1, Kraków 2021

SZANOWNI PAŃSTWO,

oddajemy w Państwa ręce dokument, który powstał we współpracy Samorządu Województwa Małopolskiego z szerokim gronem partnerów społecznych oraz gospodarczych. Wytyczyliśmy w nim wizję rozwoju regionu w najbliższej dekadzie. Chcemy, aby zrównoważony rozwój Małopolski prowadził do podnoszenia jakości życia mieszkańców wszystkich obszarów regionu, a realizacja celów Strategii przyczyniała do wzmacniania więzi społecznych i budowania poczucia dumy Małopolan z tego, co uda nam się osiągnąć wspólnym wysiłkiem.

Szczególnie miejsce w Strategii zajmuje rodzina. Pragniemy, aby dzięki wspólnemu wysiłkowi Samorządu Województwa i jego partnerów w ciągu nadchodzącej dekady region stał się miejscem, które daje Małopolanom i ich rodzinom poczucie bezpieczeństwa i stabilności, oparte na poszanowaniu wartości duchowego i materialnego dziedzictwa, a jednocześnie, aby Małopolska była regionem z dynamicznie rozwijającą się gospodarką bazującą na innowacjach, w którym troszczymy się o środowisko dla dobra nas samych i następnych pokoleń.

Potrzeba zapewnienia bezpieczeństwa nabiera szczególnego znaczenia w kontekście pandemii koronawirusa, której skutki w 2020 roku w różnym stopniu odczuła większość Małopolan. Odpowiedzią Samorządu Województwa na wybuch epidemii było szybkie przyjęcie i uruchomienie Małopolskiej Tarczy Antykryzysowej, na co przeznaczyliśmy blisko miliard złotych. Dzięki tym środkom wiele szpitali otrzymało niezbędny sprzęt medyczny, przedsiębiorcy uzyskali wsparcie pozwalające na dalsze prowadzenie działalności i utrzymanie miejsc pracy, uczniowie i kadra pedagogiczna otrzymali pomoc w zakresie zdalnego nauczania.

Pandemia, której skutków tak boleśnie doświadczyło wielu z nas sprawiła, że zweryfikowaliśmy priorytety nie tylko w bieżącej polityce rozwoju województwa, ale także w dłuższym horyzoncie czasowym. Szczególny nacisk położyliśmy w Strategii m.in. na takie zagadnienia, jak: rozwój e-usług medycznych, zapewnienie adekwatnych do potrzeb kadr medycznych, integrowanie systemów łączności i zarządzania pomiędzy służbami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo i ratownictwo w regionie, dostosowanie placówek edukacyjnych do możliwości efektywnego prowadzenia nauki w trybie zdalnym, upowszechnianie w sieci dziedzictwa kulturowego i oferty instytucji kultury, promowanie i upowszechnianie elastycznych form świadczenia pracy, rozwój cyfrowych kompetencji oraz usług.

Chcemy serdecznie podziękować tym wszystkim, którzy przyczynili się do powstania tego dokumentu, biorąc udział w spotkaniach, warsztatach, debatach, przesyłając nam swoje postulaty, komentarze, pomysły na przedsięwzięcia strategiczne. Wiele z tych głosów zostało wykorzystanych w pracach nad Strategią. Ten dokument to nasze wspólne dzieło i wierzymy, że dzięki zaangażowaniu wielu środowisk we wdrażanie strategii uda nam się zrealizować ambitną wizję rozwoju.

Witold Kozłowski
Marszałek Województwa Małopolskiego

SPIS TREŚCI

CZĘŚĆ II STRATEGIA

WIZJA I CEL GŁÓWNY | 6

CELE I KIERUNKI POLITYKI ROZWOJU | 8

OBSZAR I: MAŁOPOLANIE | 12

Cel szczegółowy w obszarze „Małopolskie” | 13

Główne kierunki polityki rozwoju: | 14

1. Małopolskie rodziny | 14
2. Opieka zdrowotna | 15
3. Bezpieczeństwo | 17
4. Sport i rekreacja | 18
5. Kultura i dziedzictwo | 20
6. Edukacja | 22
7. Rynek pracy | 24

OBSZAR II: GOSPODARKA | 27

Cel szczegółowy w obszarze „Gospodarka” | 28

Główne kierunki polityki rozwoju: | 28

1. Innowacyjność | 28
2. Konkurencyjność i przedsiębiorczość | 29
3. Turystyka | 32
4. Transport | 34
5. Cyfrowa Małopolska | 37
6. Gospodarka o obiegu zamkniętym | 39

OBSZAR III: KLIMAT I ŚRODOWISKO | 41

Cel szczegółowy w obszarze „Klimat i środowisko” | 42

Główne kierunki polityki rozwoju: | 43

1. Ograniczanie zmian klimatycznych | 43
2. Gospodarowanie wodą | 46

- 3. Bioróżnorodność i krajobraz | 48
- 4. Edukacja ekologiczna | 50

OBSZAR IV: ZARZĄDZANIE STRATEGICZNE ROZWOJEM | 52

Cel szczegółowy w obszarze „Zarządzanie strategiczne rozwojem województwa” | 53

Główne kierunki polityki rozwoju: | 53

- 1. System zarządzania strategicznego rozwojem | 53
- 2. Współpraca i partnerstwo | 56
- 3. Promocja Małopolski | 58

OBSZAR V: ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY TERYTORIALNIE | 61

Cel szczegółowy w obszarze „Rozwój zrównoważony terytorialnie” | 62

Główne kierunki polityki rozwoju: | 63

- 1. Ład przestrzenny | 63
- 2. Wsparcie miast | 64
- 3. Rozwój obszarów wiejskich | 67
- 4. Spójność wewnątrzregionalna i dostępność | 68

Terytorialne ukierunkowanie

Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” | 70

- › Obszary strategicznej interwencji – definicja | 70
- › Krajowe obszary strategicznej interwencji | 70
- › Regionalne obszary strategicznej interwencji | 71
- › Obszary strategicznej interwencji w Małopolsce | 78

SYSTEM REALIZACJI I MONITORINGU | 80

System i narzędzia realizacji | 81

Zarządzanie strategią | 82

Finansowanie (źródła i ramy finansowe) | 84

- › Plan Odbudowy | 84
- › Poziom dofinansowania | 85
- › Potencjał inwestycyjny budżetów małopolskich jednostek samorządu terytorialnego | 85

Monitorowanie i ocena efektów realizacji | 86

Udział partnerów i wzajemne uczenie się | 87

Wskaźniki realizacji celu głównego i celów szczegółowych | 87

SPIS MAP, TABEL I WYKRESÓW | 92

ZAŁĄCZNIK 1 – WYKAZ PRZEDSIĘWZIĘĆ STRATEGICZNYCH | 93

Małopolskie | 93

Gospodarka | 95

Klimat i środowisko | 97

Zarządzanie strategiczne rozwojem | 98

ZAŁĄCZNIK 2 – WYKAZ PUBLICZNYCH PLACÓWEK DOSKONALENIA NAUCZYCIELI, BIBLIOTEK PEDAGOGICZNYCH ORAZ SZKÓŁ I PLACÓWEK | 99

WIZJA I CEL GŁÓWNY

Strategia rozwoju jest zobowiązaniem Samorządu Województwa Małopolskiego względem Małopolan. Zobowiązanie to zaciągnięte zostało już w 2000 roku, kiedy to na kartach pierwszej Strategii złożono deklarację, zgodnie z którą Małopolska ma stać się regionem równych szans, wszechstronnego rozwoju ludzi i nowoczesnej gospodarki; silnym aktywnością swych mieszkańców, czerpiącym z dziedzictwa przeszłości i zachowującym tożsamość w integrującej się Europie. Słuszność tak sformułowanej wizji województwa potwierdza fakt, iż pomimo dynamicznych zmian społeczno-gospodarczych zachodzących w regionie oraz jego otoczeniu, nieprzerwanie stanowiła ona zasadniczy punkt wyjścia dla działań projektowanych w kolejnych strategiach.

Dziś, pomimo upływu dwóch dekad od jej sformułowania, wizja rozwoju Małopolski w dalszym ciągu pozostaje aktualna. Niemniej jednak dynamika oraz intensywność procesów modernizacyjnych powodują konieczność dokonania nie tylko korekty działań oraz mechanizmów, których wdrażanie ma przyczynić się do jej realizacji, ale również modyfikacji samej wizji, w taki sposób, aby odpowiadała ona wyzwaniom stojącym przed Małopolską w perspektywie 2030 roku.

W 2004 roku, wraz z przystąpieniem Polski do struktur Unii Europejskiej, dla naszego kraju zakończył się etap integracji rozumiany jako geograficzne poszerzenie granic Wspólnoty.

Dziś w ramach UE w dalszym ciągu trwają intensywne procesy zmierzające do integracji gospodarczej, walutowej, militarno-obronnej i politycznej. Dlatego też pomimo 16 lat obecności Małopolski w Unii Europejskiej, nadal istotnym aspektem pozostaje pielęgnowanie i promowanie wartości, które składają się na fundament małopolskiej tradycji.

Tak jak miało to miejsce w trakcie formułowania pierwszej Strategii, również dziś samorządowe władze regionalne deklarują chęć oraz gotowość podjęcia wspólnego wysiłku tak, aby w ciągu nadchodzącej dekady Małopolska stała się miejscem, które daje Małopolanom i ich rodzinom poczucie bezpieczeństwa i stabilności, oparte na poszanowaniu wartości duchowego i materialnego dziedzictwa, a jednocześnie regionem z dynamicznie rozwijającą się gospodarką bazującą na myśli technicznej, zmierzającym w kierunku neutralności środowiskowej.

Dlatego też podejmujemy zobowiązanie do realizacji działań, które wypełnią treścią niniejszą wizję:

Małopolska regionem równych szans i wszechstronnego rozwoju Małopolan, nowoczesnej gospodarki, odpowiedzialnie podchodzącym do zasobów środowiska naturalnego, silnym aktywnością swych mieszkańców, czerpiącym z dziedzictwa przeszłości, zachowującym swoją tożsamość i aktywnie działającym na rzecz integracji europejskiej.

Tak rozumiana wizja będzie realizowana poprzez cel główny sformułowany jako:

Małopolska regionem zrównoważonego rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i terytorialnym

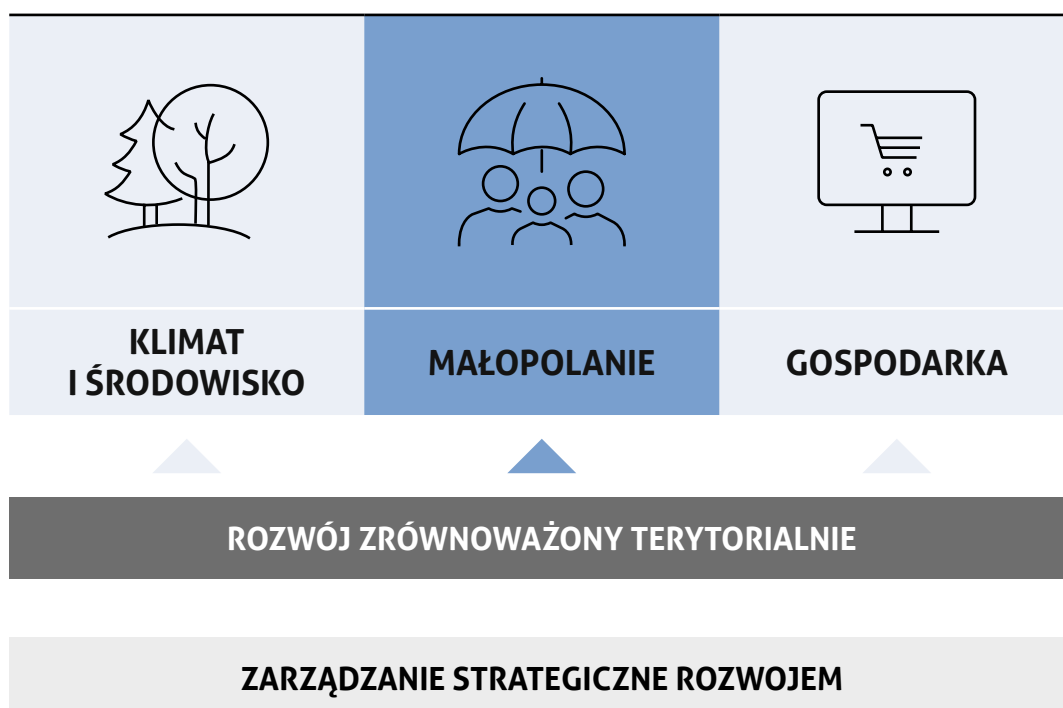
Rozwój województwa, stanowiący urzeczywistnienie zobowiązań regionalnych władz samorządowych wobec Małopolan, wymaga mobilizacji nie tylko zasobów organizacyjnych i finansowych będących w dyspozycji administracji regionalnej, ale również tych, które zarządzane są przez podmioty niezależne od niej. Dlatego też realizacja wizji rozwoju regionu wymaga od Samorządu Województwa zaangażowania w procesy rozwojowe możliwie najszerszego grona partnerów. Tylko w ten sposób możliwe będzie uzyskanie efektów synergicznych, które pozwolą na wypełnienie ambitnej wizji rozwoju Małopolan.

CELE I KIERUNKI POLITYKI ROZWOJU

Wyodrębnione w Strategii obszary nie mają układu hierarchicznego, lecz są wobec siebie komplementarne. Składające się na poszczególne obszary kierunki polityki rozwoju stanowią powiązany z sobą logiczny układ wzajemnie uzupełniających się interwencji.

Relacje pomiędzy poszczególnymi Obszarami Strategii zilustrowano na poniższym schemacie:

Wieloaspektowość zmian zachodzących w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym wymaga od Samorządu Województwa opracowania zintegrowanej interwencji publicznej, która będzie stanowiła skuteczną odpowiedź na wyzwania będące ich następstwem. Doświadczenia samorządu regionalnego zebrane w trakcie dwóch dekad planowania oraz wdrażania polityki rozwoju, jednoznacznie potwierdzają większą skuteczność interwencji bazujących na kompleksowych (zarówno w wymiarze rzeczowym, jak i przestrzennym) działaniach, niż tych opierających się wyłącznie na podejściu sektorowym. Konsekwencjami stosowania podejścia sektorowego są trudności z optymalizacją zasobów wykorzystywanych do realizacji działań, jak również z umiejętną identyfikacją oraz zarządzaniem problemami występującymi na styku różnych sektorów. Mając tego świadomość, Samorząd Województwa Małopolskiego, już na początku prac nad Strategią, zadeklarował wolę przygotowania oraz wdrożenia interwencji publicznej czyniącej zadość zintegrowanemu podejściu do polityki rozwoju, na które składają się:

- › łączenie zróżnicowanych typów działań (infrastrukturalnych i tzw. miękkich) oraz mobilizowanie partnerów regionalnych Samorządu Województwa (jednostki samorządu terytorialnego, przedsiębiorców, administrację rządową, uczelnie, organizacje pozarządowe) do podejmowania wspólnych działań na rzecz rozwoju Małopolski;
- › uwzględnienie przestrzennego wymiaru interwencji opisanej w Strategii, dzięki czemu możliwe będzie efektywne wykorzystanie unikalnych potencjałów Małopolski oraz lepsze zaadresowanie problemów rozwojowych jej poszczególnych terytoriów.

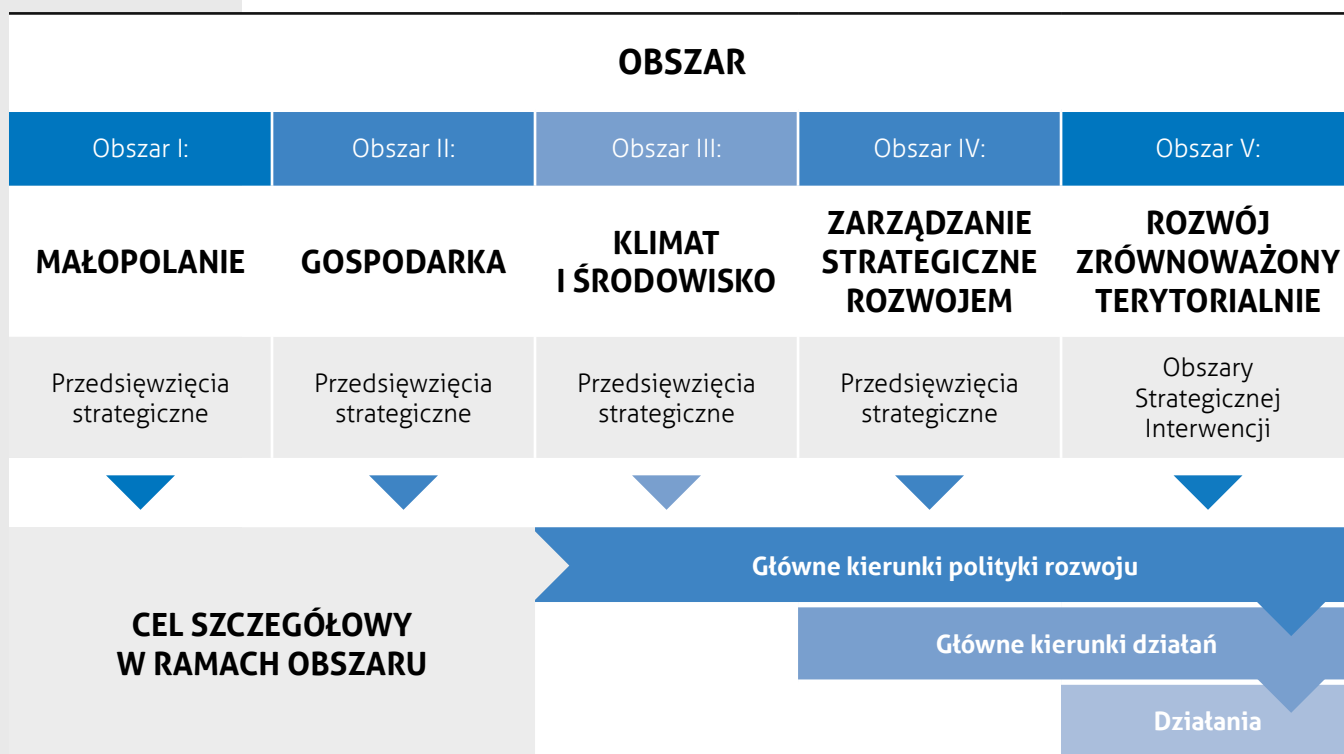
Centralne miejsce w interwencji podejmowanej na kanwie Strategii zajmą Małopolskie oraz ich rodziny. Zasadniczym punktem odniesienia dla działań wspierających rozwój regionu będzie zwiększenie i wyrównywanie szans rozwojowych małopolskich rodzin. Dlatego też wszelkie aktywności Samorządu Województwa zmierzające do osiągnięcia zrównoważonego rozwoju, zarówno w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym, jak i terytorialnym, inicjowane będą z myślą o małopolskich rodzinach.

Podejście to znalazło swoje odzwierciedlenie w strukturze Strategii, której podstawę stanowią obszary, w ramach których dokonano koncentracji różnych działań wokół wyznaczonych celów szczegółowych. To właśnie cele zdefiniowane

dla poszczególnych obszarów mają stanowić podstawę do wspólnych wysiłków podejmowanych przez Samorząd Województwa oraz jego partnerów (przedsiębiorców, uczelnie, trzeci sektor, pozostałe jednostki samorządu terytorialnego, administrację rządową). Działania składające się na interwencje planowane w ramach poszczególnych obszarów nie są rozłączne, lecz wzajemnie się przenikają i uzupełniają, dzięki czemu możliwe będzie uzyskanie efektu synergii, kluczowego dla ich powodzenia.

W strukturze Strategii wyodrębnione zostały następujące obszary tematyczne:

- › MAŁOPOLANIE – którego działania ukierunkowane są przede wszystkim na zapewnienie jak najlepszej jakości życia mieszkańców oraz ich rodzin, co zostanie zrealizowane poprzez zrównoważony rozwój regionu w aspekcie społecznym, gospodarczym, przestrzennym i środowiskowym. Interwencja opisana w tym obszarze obejmuje także gości przybywających do naszego regionu w celu zaspokojenia potrzeb zawodowych, edukacyjnych czy też związanych ze spędzaniem czasu wolnego;
- › GOSPODARKA – którego głównym celem jest dalszy rozwój oraz umacnianie konkurencyjnej oraz innowacyjnej pozycji Małopolski zarówno w wymiarze krajowym, jak i międzynarodowym. Interwencja opisana w tym obszarze będzie wspierać zrównoważony rozwój gospodarczy, który będzie następował z poszanowaniem zasobów środowiska naturalnego, zaś jego efekty będą stanowić podstawę dobrobytu Małopolan;
- › KLIMAT I ŚRODOWISKO – którego działania będą koncentrować się nie tylko na ochronie oraz racjonalnym korzystaniu z zasobów środowiska naturalnego Małopolski, ale również na nadaniu im charakteru czynników wspierających rozwój gospodarczy regionu oraz przyczyniających się do poprawy jakości życia Małopolan oraz ich rodzin;
- › ZARZĄDZANIE STRATEGICZNE ROZWOJEM – którego działania koncentrują się na wspieraniu realizacji polityk rozwoju samorządu województwa opisanych w pozostałych obszarach. Mechanizmy oraz instrumenty opisane w tej części Strategii będą nie tylko przyczyniać się do zwiększania efektywności działań prorozwojowych podejmowanych na rzecz realizacji opisanych w niej celów, ale również ukierunkowane będą na angażowanie w ten proces możliwie największej liczby partnerów oraz środków;
- › ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY TERYTORIALNIE – działania opisane w tym obszarze stanowią wyraz terytorializacji interwencji publicznej realizowanej na kanwie zapisów Strategii, w taki sposób, aby w większym stopniu była ona dopasowana do specyfiki wyzwań rozwojowych, przed którymi stoją poszczególne części Małopolski. Obszar ten

w żaden sposób nie zastępuje działań opisanych w pozostałych częściach Strategii, lecz stanowi próbę ich bardziej precyzyjnego zaadresowania do potrzeb oraz lokalnych potencjałów poszczególnych typów terytoriów występujących w Małopolsce.

Cel główny Strategii będzie realizowany w ramach pięciu obszarów tematycznych, dla których zostały zdefiniowane cele szczegółowe. W każdym z obszarów zostały wyodrębnione główne kierunki polityki rozwoju, dla których wskazano strategię postępowania oraz główne kierunki działań. Osiągnięciu celów w czterech obszarach tematycznych ma służyć realiza-

cja przedsięwzięć strategicznych. W Obszarze Rozwój Zrównoważony Terytorialnie nie wskazano przedsięwzięć strategicznych, gdyż Interwencje zaplanowane do realizacji w wymiarze terytorialnym będą adresowane do konkretnych terytoriów – obszarów strategicznej interwencji – które ze względu na swoją specyfikę i występujące tam problemy wymagają dodatkowego wsparcia, wykraczającego poza działania przewidziane dla całego województwa. W pozostałych obszarach tematycznych przedsięwzięcia strategiczne stanowią wybór zadań do zrealizowania na poziomie regionalnym przez samorząd województwa we współpracy z partnerami.

CEL GŁÓWNY
MAŁOPOLSKA REGIONEM ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU
W WYMIARZE SPOŁECZNYM, GOSPODARCZYM, ŚRODOWISKOWYM I TERYTORIALNYM

MAŁOPOLANIE	GOSPODARKA	KLIMAT I ŚRODOWISKO	ZARZĄDZANIE STRATEGICZNE ROZWOJEM	ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY TERYTORIALNIE
Cel szczegółowy	Cel szczegółowy	Cel szczegółowy	Cel szczegółowy	Cel szczegółowy
Rozwój społecznie wrażliwy, sprzyjający rodzinie	Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka	Wysoka jakość środowiska i dążenie do neutralności klimatycznej	System zarządzania strategicznego rozwojem dostosowany do wyzwań dekad 2020–2030	Zrównoważony i trwały rozwój oparty na endogenicznych potencjałach
Główne kierunki polityki rozwoju:	Główne kierunki polityki rozwoju:	Główne kierunki polityki rozwoju:	Główne kierunki polityki rozwoju:	Główne kierunki polityki rozwoju:

1. Małopolskie rodziny 2. Opieka zdrowotna 3. Bezpieczeństwo 4. Sport i rekreacja 5. Kultura i dziedzictwo 6. Edukacja 7. Rynek pracy	1. Innowacyjność 2. Konkurencyjność i przedsiębiorczość 3. Turystyka 4. Transport 5. Cyfrowa Małopolska 6. Gospodarka o obiegu zamkniętym	1. Ograniczanie zmian klimatycznych 2. Gospodarowanie wodą 3. Bioróżnorodność i krajobraz 4. Edukacja ekologiczna	1. System zarządzania strategicznego rozwojem 2. Współpraca i partnerstwo 3. Promocja Małopolski	1. Ład przestrzenny 2. Wsparcie miast 3. Rozwój obszarów wiejskich 4. Spójność wewnątrzregionalna i dostępność

GŁÓWNE KIERUNKI POLITYKI ROZWOJU:

OBSZAR I: MAŁOPOLANIE

Cel szczegółowy:

Rozwój społecznie wrażliwy, sprzyjający rodzinie

PRZEDSIĘWZIĘCIA STRATEGICZNE

- Rodzina w centrum
- Małopolski Tele-Anioł 2.0
- Cyfrowy Asystent
- Rozwój systemu opieki zdrowotnej oraz działań profilaktycznych
- Bezpieczna Małopolska
- III Igrzyska Europejskie
- Centrum Muzyki w Krakowie
- Muzea domowe
- Małopolskie dwory, zamki i grody – „zielona” odnowa i odbudowa zabytków oraz adaptacja dla nowych funkcji społeczno-gospodarczych
- Wirtualne Muzea Małopolski
- Małopolskie Centrum Nauki Cogiteon
- Małopolskie Laboratorium Wiedzy
- Zawodowa Małopolska
- Małopolski Dom Technologii
- Małopolski pociąg do kariery
- Pracujący – najlepsza inwestycja dla Małopolski

CEL SZCZEGÓŁOWY W OBSZARZE „MAŁOPOLANIE”

Zgodnie z zasadą rozwoju społecznie wrażliwego priorytetem działań rozwojowych w wymiarze społecznym będzie dążenie do poprawy jakości życia Małopolan i ich rodzin. Polityka prorodzinna obejmować będzie kompleksowe działania w różnych obszarach życia społeczno-gospodarczego – począwszy od dostępu do opieki zdrowotnej, opieki nad dzieckiem, wysokiej jakości edukacji, a także dóbr i usług kultury oraz pozostałej oferty czasu wolnego (rekreacyjnej i sportowej), poprzez możliwość uzyskania satysfakcjonującego zatrudnienia, ułatwiającego godzenie ról zawodowych i rodzinnych, na wsparciu finansowym i pomocy w trudnych sytuacjach życiowych kończąc.

W wymiarze społecznym rozwój zrównoważony oznacza rozwój świadomy demograficznie i odpowiedzialny społecznie, tzn. wprowadzający z jednej strony rozwiązania na rzecz łagodzenia zagrożeń związanych z procesami demograficznymi, z drugiej – dostosowujący kierunki interwencji do skutków tych zmian w taki sposób, aby zapewnić włączenie w procesy rozwojowe wszystkich grup społecznych. Wyrównywanie szans rozwojowych jest kluczowe dla poprawy i zachowania spójności społecznej. Pozostawianie narastających dysproporcji prowadzi bowiem do „wypchnięcia” niektórych grup z procesów rozwojowych, co w konsekwencji utrwala ich ubożenie oraz wykluczenie społeczne. Jednym z istotnych czynników przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu będzie budowanie solidarności międzypokoleniowej.

Biorąc pod uwagę powyższe, cel szczegółowy dla obszaru MAŁOPOLANIE brzmi następująco:

ROZWÓJ SPOŁECZNIE WRAŻLIWY, SPRZYJAJĄCY RODZINIE

GŁÓWNE KIERUNKI POLITYKI ROZWOJU:

1. MAŁOPOLSKIE RODZINY

STRATEGIA POSTĘPOWANIA

Wsparcie Małopolan i ich rodzin, w tym pomoc osobom w trudnej sytuacji życiowej, to priorytety działań Samorządu Województwa. W oparciu o istniejące struktury pomocy i integracji społecznej rozwijane będą różnicowane formy oddziaływań, w miarę możliwości indywidualizowane i profilowane dla konkretnych potrzeb. Dążyć będzie się do poprawy dostępności i kompleksowości usług oraz szybkości udzielania pomocy i jej ciągłości. Jednocześnie rozwijana będzie oferta czasu wolnego adresowana do rodzin, w tym projekty łączące różne dziedziny nauki i kultury z aktywnym wypoczynkiem (w szczególności sprzyjające integracji międzypokoleniowej). W ten sposób stworzona zostanie interwencja publiczna wspierająca Małopolan oraz ich rodziny na różnych etapach życia.

Za niezwykle istotne uznaje się wyrównywanie szans rozwojowych oraz zapobieganie zjawisku dziedziczenia bezradności życiowej. Działania na rzecz rodzin adresowane do dzieci i młodzieży ukierunkowane będą zatem na podnoszenie ich motywacji do nauki oraz kształtowanie prospołecznej postawy życiowej i wiary we własne możliwości. Ważną rolę w tym zakresie przypisuje się placówkom wsparcia dziennego – kluczowe jest zarówno zapewnienie optymalnej sieci tych placówek, jak i rozwój ich oferty. Istotne będzie stworzenie systemu oddziaływań edukacyjno-prewencyjnych adresowanych także do rodzin niewykazujących cech wykluczenia. Wobec wzrostu liczby dzieci z różnego rodzaju dysfunkcjami oraz uwzględniając wyzwania, z jakimi mierzy się rodzina z dzieckiem z niepełnosprawnością, zagrożonym niepełnosprawnością lub nieharmonijnym rozwojem, za istotne uznaje się również wzmocnienie systemu wczesnej diagnostyki i wsparcia rozwoju, tak aby dzieci z różnego rodzaju trudnościami były obejmowane wielospecjalistyczną interwencją, zanim jeszcze ujawnią się problemy z zachowaniem czy nauką w przedszkolu lub szkole. W realizacji tych zamierzeń kluczowa jest poprawa dostępu do wysokiej jakości wsparcia, w tym poprzez wprowadzenie mechanizmów współdziałania różnych podmiotów świadczących usługi odpowiadające na potrzeby dzieci na różnych etapach rozwoju. Komplementarnie realizowane będzie wsparcie w zakresie wczesnej wykrywalności i leczenia wad wrodzonych i rozwojowych. Promowane będą rozwiązania ułatwiające godzenie opieki nad dzieckiem z pracą zawodową, m.in. usługi opiekuńcze nad dziećmi do lat 3 (uzupełniane o komplementarne działania realizowane w ramach instrumentów rynku pracy). Z myślą o dzieciach pozbawionych opieki rodzicielskiej kontynuowane będzie wsparcie rodzinnych form pieczy zastępczej.

Jako odpowiedź na postępujący proces starzenia się społeczeństwa podejmowane będą działania dedykowane seniorom, ukierunkowane na podtrzymanie ich sprawności i aktywności oraz wykorzystanie ich potencjału w życiu społecznym. Sprzyjać temu będą m.in. rozwiązania na rzecz wzrostu aktywności edukacyjnej osób starszych, szczególnie w zakresie kompetencji cyfrowych (w tym na Uniwersytetach Trzeciego Wieku, centrach aktywności seniora itp.), a także poprawy ich aktywności fizycznej. Równoległe, w ramach instrumentów rynku pracy, realizowane będą działania wspierające aktywność zawodową osób starszych i osób z niepełnosprawnościami. Należy dążyć do jak najdłuższego pozostawiania osoby wymagającej pomocy w swoim środowisku, co pozwala jej zachować relacje społeczne i dłużej pozostać samodzielną. W kontekście aktywizacji osób starszych i z niepełnosprawnościami tworzone będą zatem, w bliskim otoczeniu miejsca zamieszkania, przyjazne i dostępne przestrzenie spotkań, ze zróżnicowaną ofertą spędzania czasu wolnego, także w wymiarze międzypokoleniowym. W celu poprawy jakości życia osób potrzebujących pomocy w codziennym funkcjonowaniu rozwijane będą usługi opiekuńcze i wspierające prowadzone w formach zdeinstytucjonalizowanych, realizowane w miejscu zamieszkania lub w najbliższym otoczeniu miejsca zamieszkania osoby potrzebującej wsparcia (m.in. różne formy terapii zajęciowej, usługi opiekuńcze, asystenckie itp.). Równoległe podejmowane będą działania mające na celu poprawę dostępności i jakości usług pobytu dziennego i opieki całodobowej oraz bezpieczeństwa sanitarno-epidemiologicznego w tych placówkach, przy czym w ramach wsparcia istniejących oraz tworzenia nowych podmiotów świadczących tego typu usługi, istotne znaczenie przypisuje się rozszerzeniu ich oferty o wsparcie środowiskowe. Komplementarnie rozwijane będą również usługi długoterminowej opieki pielęgnacyjno-

-opiekuńczej oraz medycznej, a także usługi wykorzystujące nowoczesne technologie informacyjno-komunikacyjne, poprawiające bezpieczeństwo i komfort życia osób starszych, przewlekle chorych lub z niepełnosprawnościami (teleopieka, telemedycyna).

Zintensyfikowane zostaną również działania na rzecz wsparcia nieformalnych opiekunów osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. Poprawiony zostanie dostęp do usług pozwalających na zmniejszenie obciążenia obowiązkami opiekuńczymi, co ułatwi łączenie aktywności społecznej i zawodowej z opieką nad członkiem rodziny oraz pozwoli na odroczenie w czasie konieczności całodobowej opieki instytucjonalnej. Wsparcie obejmie również przygotowanie rodzin do umiejętnego postępowania z osobą wymagającą opieki, w tym łatwiejszy dostęp do informacji i sprzętu ułatwiającego opiekę oraz pomoc psychologiczną. Komplementarnie wdrażane będą rozwiązania mające na celu ułatwianie godzenia obowiązków rodzinnych (opiekuńczych) z pracą zawodową oraz ułatwiające powrót na rynek pracy osobom, które sprawują lub sprawowały opiekę nad członkiem rodziny.

W celu zwiększenia skuteczności, jakości i efektywności usług społecznych kluczowa jest poprawa warunków pracy i prestiżu służb pomocy i integracji społecznej. Oprócz wsparcia infrastruktury usług społecznych niezbędne jest zapewnienie możliwości rozwoju kompetencji i kwalifikacji kadr pomocy i integracji społecznej oraz służb zatrudnienia. W celu lepszej koordynacji działań zintensyfikowana zostanie współpraca tych służb. Ogromną wagę przykładają do takich form wsparcia, które prowadzą do trwałej poprawy sytuacji osób nim objętych, umożliwiając efektywne pełnienie ról społecznych i aktywność na rynku pracy, bez uzależnienia od pomocy społecznej. W celu poprawy jakości usług społecznych promowana będzie również współpraca międzysektorowa podmiotów świadczących usługi społeczne, w szczególności służb publicznych z podmiotami ekonomii społecznej oraz organizacjami pozarządowymi. Istotną rolę przypisuje się tak-

że systemowym rozwiązaniom dla inkubowania i testowania innowacji społecznych oraz ich wdrażania i upowszechniania.

GŁÓWNE KIERUNKI DZIAŁAŃ:

- 1.1. Wsparcie rodzin w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych:
 - 1.1.1. Poradnictwo rodzinne oraz programy edukacyjne na rzecz wzrostu kompetencji wychowawczych rodziców.
 - 1.1.2. Rozwijanie i sieciowanie usług wczesnego wielospecjalistycznego wsparcia rozwoju dziecka.
 - 1.1.3. Rozwój usług opiekuńczych nad dziećmi do lat 3.
 - 1.1.4. Rozwój usług środowiskowych wspierających funkcjonowanie rodziny.
 - 1.1.5. Profilaktyka przemocy w rodzinie.
- 1.2. Kampanie edukacyjne przygotowujące młodzież do pełnienia ról rodzinnych, społecznych i zawodowych, a także promujące ideę wolontariatu.
- 1.3. Rozwój oferty sprzyjającej aktywizacji i integracji społecznej, w tym w wymiarze międzypokoleniowym.
- 1.4. Pomoc osobom starszym i osobom z niepełnosprawnościami poprzez środowiskowe formy aktywizacji i wsparcia oraz rozwój placówek pobytu dziennego i opieki całodobowej.
- 1.5. Pomoc osobom sprawującym opiekę nad członkiem rodziny wymagającym wsparcia w codziennym funkcjonowaniu.
- 1.6. Integracja społeczna osób w szczególnie trudnej sytuacji życiowej, w tym poprzez działania w zakresie interwencji kryzysowej.
- 1.7. Rozwój mieszkalnictwa socjalnego, wspomagane i chronione.
- 1.8. Działania z zakresu systemu pieczy zastępczej zgodne z zasadami deinstytucjonalizacji oraz wsparcie procesu usamodzielniania wychowanków.
- 1.9. Poprawa skuteczności, jakości i efektywności usług społecznych, w tym systemowe rozwiązania dla zapewnienia adekwatnych do potrzeb kadr pomocy i integracji społecznej.

2. OPIEKA ZDROWOTNA

STRATEGIA POSTĘPOWANIA

Stan zdrowia w istotny sposób wpływa na jakość życia oraz aktywność zawodową. Dla poprawy jakości, efektywności i odporności systemu opieki zdrowotnej w regionie zaplanowano kompleksowe i komplementarne działania, stwarzające szansę na poprawę sytuacji w perspektywie najbliższych 10 lat.

W sytuacji, gdy nadal ponad 1/3 obciążenia zdrowotnego przypisuje się behawioralnym czynnikom ryzyka, w celu jak najdłuższego utrzymania

dobrego stanu zdrowia szczególnie istotne pozostają: edukacja zdrowotna w zakresie chorobotwórczych czynników ryzyka i zdrowego

**OPIEKA
ZDROWOTNA**

stylu życia oraz działania profilaktyczne służące upowszechnianiu badań diagnostycznych.

Istotnym elementem działań mających na celu zapobieganie niepełnosprawności i minimalizowanie jej skutków będzie zwiększenie dostępu do leczenia rehabilitacyjnego oraz poprawa w zakresie wczesnej wykrywalności wad wrodzonych i rozwojowych, umożliwiającej jak najszybsze podejmowanie leczenia i zwiększającej tym samym szanse na ograniczenie niedoborów i dysfunkcji. Komplementarnie podejmowane będą działania w zakresie wczesnego wielospecjalistycznego wsparcia rozwoju dziecka.

W kontekście deficytów kadrowych w ochronie zdrowia istotne będą działania mające na celu zapewnienie adekwatnych do potrzeb kadr medycznych (m.in. poprzez programy stypendialne i programy podnoszenia kwalifikacji zawodowych przez personel medyczny). Aby zmniejszyć deficyty dobrze wykwalifikowanej kadry w zawodach opiekuńczych oraz poprawić jakość opieki długoterminowej, prowadzone będą zarówno działania edukacyjne przygotowujące do tych zawodów, z uwzględnieniem przyuczania do zawodu pracowników z zagranicy, jak i systematyczne szkolenia pracownicze w zakresie postępowania opiekuńczego.

Wobec zachodzących już procesów demograficznych oraz prognoz w tym zakresie, kluczowe znaczenie ma dostosowanie profilu różnorodnych świadczeń medycznych do potrzeb starzejącego się społeczeństwa.

nowej (w tym w formule zakładów opiekuńczo-leczniczych, zakładów pielęgnacyjno-opiekuńczych, dziennych domów opieki medycznej, pielęgniarstwa opieki długoterminowej domowej, opieki paliatywnej i hospicyjnej). Wsparcie placówek opieki całodobowej uwzględnić będzie rozwój ich oferty (np. miejsca czasowego pobytu, funkcje interwencyjne na bazie e-usług opiekuńczych). Komplementarnie realizowane będą działania w zakresie deinstytucjonalizacji usług opiekuńczych – rozwoju środowiskowych form wsparcia oraz teleopieki.

W związku z rosnącą liczbą osób cierpiących na zaburzenia w sferze zdrowia psychicznego konieczne jest rozwijanie profesjonalnej pomocy na różnych poziomach wsparcia – nie tylko ambulatoryjnej lub szpitalnej opieki psychiatrycznej, ale także w ramach usług wsparcia rodziny i systemu edukacji. Szczególną wagę przykładają się do działań edukacyjnych w zakresie promocji zdrowia psychicznego, w tym profilaktyki uzależnień, adresowanych do szerokiego grona odbiorców (zarówno dzieci i młodzieży, jak i osób dorosłych), z uwzględnieniem zawodów, w których podstawowa wiedza na ten temat jest szczególnie istotna (nauczycieli i pedagogów szkolnych, personelu medycznego, pracowników socjalnych, asystentów rodziny i interwentów kryzysowych, pracowników policji). Priorytetem będzie rozwój środowiskowych form opieki psychiatrycznej i psychoterapeutycznej, w szczególności wsparcie tworzenia sieci środowiskowych centrów zdrowia psychicznego dla dzieci i młodzieży. Równolegle podejmowane będą działania mające na celu

Epidemia COVID-19 pokazała, jak ważne i wciąż potrzebne jest kształtowanie postaw i nawyków zwiększających bezpieczeństwo zdrowotne. W ramach profilaktyki chorób zakaźnych za szczególnie istotne uznaje się działania na rzecz zwiększania świadomości znaczenia szczepień ochronnych. Wdrażane będą również rozwiązania organizacyjno-infrastrukturalne zwiększające bezpieczeństwo sanitarno-epidemiologiczne w podmiotach leczniczych.

Dążyć się będzie do ewolucyjnego przeniesienia ciężaru leczenia z opieki szpitalnej na niższe poziomy świadczeń opieki zdrowotnej. W tym zakresie działania koncentrować się będą na poprawie dostępności i poziomu świadczeń podstawowej opieki zdrowotnej oraz ambulatoryjnej opieki specjalistycznej. Jednocześnie niezbędne jest zapewnienie wysokiej jakości usług lecznictwa szpitalnego, w tym poprzez rozwój infrastruktury i wyposażenia.

Z myślą o osobach wymagających całodobowej opieki, rozwijane będą usługi opieki długotermi-

nielowanie deficytów w zakresie stacjonarnej opieki psychiatrycznej, szczególnie dla dzieci i młodzieży. Ważnym elementem pakietu działań na rzecz profilaktyki i leczenia zaburzeń psychicznych będzie również budowa systemu pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi i ich rodzin. Realizowane będą także działania w zakresie stworzenia systemu telekonsultacji psychiatrycznych pomiędzy ośrodkami o różnym stopniu referencyjnym i telewsparcia psychicznego.

Dla poprawy jakości opieki zdrowotnej i jej efektywności za kluczowe uznaje się także wdrażanie systemowych rozwiązań sprzyjających lepszej współpracy między podmiotami świadczącymi usługi zdrowotne, a także inwestycje w infrastrukturę i programy badawczo-rozwojowe oraz w innowacyjne rozwiązania w opiece zdrowotnej, w szczególności rozwój e-usług medycznych.

Wsparcie zasobów systemu opieki zdrowotnej ukierunkowane będzie na wdrażanie nowoczesnych technologii medycznych oraz wyrównywanie istniejących deficytów. Dedykowanym wsparciem zostanie objęta regionalna oferta profilaktyki, diagnozowania i leczenia nowotworów, zaburzeń w sferze zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży oraz chorób rzadkich, wraz z kompleksowym wsparciem okotomedycznym osób chorujących i ich rodzin.

GŁÓWNE KIERUNKI DZIAŁAŃ:

- 2.1. Działania edukacyjne służące podnoszeniu świadomości zdrowotnej społeczeństwa oraz promocji zdrowego stylu życia.
- 2.2. Programy profilaktyki i diagnostyki w zakresie istotnych dla regionu jednostek chorobowych.
- 2.3. Promocja zdrowia psychicznego oraz profilaktyka i leczenie zaburzeń psychicznych.
- 2.4. Profilaktyka chorób zawodowych oraz wczesne wykrywanie problemów zdrowotnych i zagrożeń niepełnosprawnością.
- 2.5. Rozwój diagnostyki prenatalnej ukierunkowanej na wczesne wykrywanie i leczenie wad wrodzonych.
- 2.6. Edukacja społeczeństwa w zakresie profilaktyki chorób zakaźnych.
- 2.7. Systemowe rozwiązania dla zapewnienia, adekwatnych do potrzeb, kadr medycznych oraz kadr w zawodach opiekuńczych.
- 2.8. Wsparcie istniejących oraz tworzenie nowych placówek świadczących usługi długoterminowej opieki medycznej i pielęgnacyjno-opiekuńczej oraz wzrost potencjału terapeutycznego i rehabilitacyjnego tych placówek.
- 2.9. Rozwój infrastruktury i wyposażenia podmiotów świadczących usługi diagnostyczne, lecznicze oraz rehabilitacyjne (z uwzględnieniem istotnych dla regionu jednostek chorobowych oraz chorób rzadkich).
- 2.10. Rozwój infrastruktury i programów badawczo-rozwojowych oraz wdrażanie innowacyjnych rozwiązań w opiece zdrowotnej.
- 2.11. Systemowe rozwiązania dla współpracy między podmiotami świadczącymi usługi zdrowotne.

3. BEZPIECZEŃSTWO

STRATEGIA POSTĘPOWANIA

Tworzenie warunków zapewniających utrzymanie wysokiego poziomu bezpieczeństwa (w różnym jego wymiarze) jest istotnym elementem wpływającym na jakość życia mieszkańców regionu i odwiedzających go turystów. Ważne jest ciągłe budowanie świadomości społecznej – uwrażliwianie mieszkańców na różnego rodzaju sytuacje kryzysowe, podnoszenie kompetencji dotyczących unikania zagrożeń i prawidłowych reakcji w przypadku ich wystąpienia.

W kontekście epidemii COVID-19 istotne jest również wdrażanie rozwiązań organizacyjno-infrastrukturalnych zwiększających bezpieczeństwo sanitarno-epidemiologiczne w podmiotach świadczących szeroko rozumiane usługi społeczne (opiekuńcze, lecznicze, edukacyjne, kulturalne itp.).

Niezbędne jest utrzymanie bieżącej gotowości służb do reagowania w przypadku jakichkolwiek zdarzeń zagrażających życiu, zdrowiu i mieniu. Istotnym elementem działań będzie doposażanie służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo, porządek publiczny i ratownictwo w specjalistyczny sprzęt ratunkowy i szkoleniowy, poprawa warunków lokalowych oraz ciągła aktualizacja wiedzy i umiejętności.

Dobra komunikacja, elastyczność i współpraca służb są warunkiem koniecznym do sprawnego niesienia pomocy potrzebującym. Zintegrowanie systemów łączności i zarządzania pomiędzy służbami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo i ratownictwo w regionie umożliwi bardziej skuteczne reagowanie na potrzeby osób znajdujących się w stanie zagrożenia. Epidemia COVID-19 pokazała zupełnie nową skalę wyzwań w tym zakresie.

GŁÓWNE KIERUNKI DZIAŁAŃ:

- 3.1. Wzmacnianie świadomości społecznej w zakresie bezpieczeństwa:
 - 3.1.1. Promocja postaw wrażliwości i prawidłowego reagowania w sytuacjach kryzysowych.
 - 3.1.2. Edukacja w zakresie udzielania pierwszej pomocy.

BEZPIECZEŃSTWO

- 3.1.3. Działania informacyjno-edukacyjne na rzecz zwiększania bezpieczeństwa w ruchu drogowym.
- 3.1.4. Działania informacyjno-edukacyjne na rzecz zwiększania bezpieczeństwa sanitarno-epidemiologicznego.
- 3.2. Systemowe rozwiązania zwiększające bezpieczeństwo sanitarno-epidemiologiczne w podmiotach świadczących usługi społeczne.
- 3.3. Podnoszenie potencjału służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo, porządek publiczny i ratownictwo:
 - 3.3.1. Rozwój infrastruktury i wyposażenia.
 - 3.3.2. Szkolenia pracowników służb.
 - 3.3.3. Zapewnienie odpowiedniego poziomu rezerw materiałowych.
- 3.4. Rozwój współpracy służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo, porządek publiczny i ratownictwo, w tym integracja systemów ratownictwa oraz elektronicznego systemu zarządzania bezpieczeństwem.

4. SPORT I REKREACJA

STRATEGIA POSTĘPOWANIA

Sport stanowi ważny komponent życia społeczeństwa aktywnego i zdrowego. Priorytetem w tym obszarze będzie tworzenie odpowiednich warunków umożliwiających rozwój sportu i rekreacji w Małopolsce, a tym samym zwiększenie świadomości mieszkańców regionu w zakresie pozytywnego wpływu aktywności fizycznej na zdrowie. Jednym z działań niewątpliwie powinna być budowa, rozbudowa oraz modernizacja ogólnodostępnej bazy sportowo-rekreacyjnej, w tym infrastruktury przyszkolnej, która pozwoli na zwiększenie jakości i dostępności do obiektów sportowych oraz dostosowanie jej do potrzeb mieszkańców. W obszarze zainteresowania znajdują się przede wszystkim przyszkolne boiska sportowe, siłownie plenerowe, skateparki czy pumtracki usytuowane blisko miejsca zamieszkania, na ogólnodostępnych terenach zielonych.

Równocześnie należy zapewnić odpowiednio atrakcyjną ofertę sportową i rekreacyjną, która skłaniać będzie mieszkańców do uprawiania aktywności fizycznej. Powinna być kierowana zarówno do zawodników, którzy uprawiają sport w rozumieniu rywalizacji sportowej, jak i osób deklarujących rekreacyjne uprawianie aktywności fizycznej. Tutaj istotną rolę odegrają masowe imprezy rekreacyjne kierowane do szerokiego grona odbiorców. Wsparcie przez samorządy terytorialne działań organizacji pozarządowych pozwoli na przygotowanie atrakcyjnego i wszechstronnego programu upowszechniającego kulturę fizyczną, dostosowanego do lokalnych potrzeb mieszkańców. Ważnym komponentem przygotowania odpowiedniej oferty sportowej dla mieszkańców województwa, a w szczególności młodego pokolenia jest przygotowanie i wspieranie właściwych programów sportowych umożliwiających ich rozwój psychofizyczny. Uczestnictwo w atrakcyjnych zajęciach wychowania fizycznego w szkołach oraz organizacja pozalekcyjnych zajęć sportowych w różnych dyscyplinach sportowych jest ważnym elementem zaszczepiania wśród najmłodszych „bakcyła” uprawiania sportu i aktywnego spędzania czasu wolnego. W tym celu należy wspierać, wdrażać i rozwijać programy zapewniające młodzieży uzdolnionej sportowo i ich opiekunom optymalne warunki szkolenia sportowego i możliwości podnoszenia poziomu sportowego do reprezentowania kraju we współzawodnictwie międzynarodowym. Proces ten powinien być również wspomagany przez system nagród i stypendiów dla młodych sportowców, stanowiących zachętę do twórczego wykorzystania swoich zdolności i do pokonywania trudności związanych z łączeniem aktywności sportowej z nauką.

Ważnym czynnikiem na drodze młodych zawodników do mistrzostwa jest również dobrze wykwalifikowana kadra trenersko-instruktorska, w tym szkoleniowcy, menadżerzy i kadry pomocnicze, tj. m.in. psychologzy sportowi, fizjologzy itp. Należy wdrażać programy, które umożliwią kadrze szkoleniowej rozwój swoich kompetencji poprzez tworzenie warunków do organizacji różnych form dokształcania, w tym wykorzystanie tzw. dobrych praktyk, konsultacje, a także działania wpływające na poprawę warunków pracy.

Jednak, by odpowiednio realizować cel, należy przede wszystkim zadbać o poprawę dostępności sportowej infrastruktury treningowo-widowiskowej poprzez budowę, rozbudowę, modernizację i utrzymywanie obiektów oraz urządzeń sportu wyczynowego, a także zwiększanie dostępu do już istniejących, lecz nieefektywnie wykorzystywanych. Zapewnienie sportowcom możliwości treningu na nowoczesnych obiektach sportowych stanie się odpo-

wiednim stymulatorem do osiągnięcia lepszych wyników sportowych. Kompleksowe działania na rzecz rozwoju sportu wyczynowego będą niewątpliwie skutkować zwiększeniem liczby reprezentantów w kadrach narodowych.

Niezwykle ważnym elementem wpływającym na rozwój sportu są wydarzenia sportowe o zasięgu krajowym oraz międzynarodowym. Popularność sportowców, nowoczesne obiekty i wysokiej rangi imprezy generują popyt na przemysł okołosportowy – ożywienie rynku hotelarskiego, branży gastronomicznej i rozrywkowej. Tego typu imprezy mają duże znaczenie dla budowy wizerunku regionu jako swoistej areny imprez sportowych, regionu, który ma potencjał zarówno infrastrukturalny, jak i logistyczny do sprostania wymogom organizacyjnym wielkich wydarzeń. Kolejnym ważnym czynnikiem w tym obszarze jest również fakt, iż spektakularne imprezy sportowe zwiększają zainteresowanie daną dyscypliną i ogólnie sportem, aktywnym trybem życia, i stymulują mieszkańców do podejmowania aktywności. Obecnie jednak nie wszystkie imprezy sportowe najwyższej rangi mogą odbywać się na terenie województwa małopolskiego. Stąd istotnym jest skupienie działań na rzecz poprawy sportowej infrastruktury treningowo-widowiskowej. Na terenie województwa istnieje wiele obiektów sportowych, które po koniecznym remoncie mogłyby zostać wykorzystywane do organizacji imprez najwyższej rangi.

GŁÓWNE KIERUNKI DZIAŁAŃ

- 4.1. Tworzenie odpowiednich warunków umożliwiających rozwój sportu i rekreacji w Małopolsce:
 - 4.1.1. Budowa, rozbudowa oraz modernizacja bazy sportowo-rekreacyjnej regionu.
 - 4.1.2. Przygotowanie i wspieranie programów sportowych umożliwiających rozwój psychofizyczny młodego pokolenia.
 - 4.1.3. Przygotowanie odpowiedniej oferty sportowo-rekreacyjnej poprzez wsparcie dla organizacji pozarządowych organizujących wydarzenia sportowo-rekreacyjne skierowane do szerokiego grona odbiorców, zarówno rodzin z dziećmi, seniorów, młodzieży, jak zawodników sportowych.
 - 4.1.4. Działania edukacyjne i promocyjne podnoszące świadomość mieszkańców na temat wpływu aktywności fizycznej na zdrowie.
- 4.2. Poprawa wyników w Systemie Sportu Młodzieżowego:
 - 4.2.1. Wdrażanie i wspieranie programów zapewniających młodzieży uzdolnionej sportowo i ich opiekunom optymalne warunki szkolenia sportowego.
 - 4.2.2. Tworzenie warunków do organizacji różnych form dokształcania dla kadr trenerskich.

- 4.3. Organizacja imprez sportowych najwyższej rangi:
 - 4.3.1. Budowa i modernizacja infrastruktury sportowej w kontekście rozgrywanych na terenie Województwa Małopolskiego imprez sportowych najwyższej rangi
 - 4.3.2. Wsparcie dla organizatorów dużych imprez sportowych rangi Mistrzostw i Pucharu Świata, Mistrzostw i Pucharu Europy itp.
 - 4.3.3. Współpraca z Polskimi (Okręgowymi) Związkami Sportowymi w celu pozyskania organizacji imprez najwyższej rangi.
 - 4.3.4. Organizacja wydarzeń sportowych (w szczególności Igrzysk Europejskich w 2023 roku) – promocja małopolskiego sportu na arenie międzynarodowej.

5. KULTURA I DZIEDZICTWO

STRATEGIA POSTĘPOWANIA

Potencjał, jakim dysponuje Małopolska pod względem zasobów dziedzictwa kulturowego stanowi o wyjątkowości i atrakcyjności regionu, sprawiając, że zajmuje on szczególne miejsce na mapie kulturalnej kraju. Niezwykłe bogactwo unikatowych zabytków kultury materialnej i niematerialnej z jednej strony wymaga systematycznego prowadzenia działań dążących do poprawy stanu ich zachowania, z drugiej – pozwala na kreowanie nowych funkcji zabytków, odpowiadających na aktualne potrzeby społeczne czy gospodarcze (w szczególności kulturalne, edukacyjne i turystyczne). Kluczowe znaczenie ma także skuteczna ochrona i rewaloryzacja zabytkowych przestrzeni urbanistycznych i ruralistycznych, a nie tylko pojedynczych obiektów. Ważnym jest wzmacnianie, ochrona i budowa nowych, unikatowych szlaków kulturowych opartych m.in. na obiektach światowego dziedzictwa UNESCO i innych wyjątkowych walorach kulturowych.

W dobie globalizacji i szybkich zmian społecznych i kulturowych, a szczególnie rewolucji technologicznej, świat kultury i sztuki musi odpowiadać na zmieniające się potrzeby i oczekiwania odbiorców, oferując nową jakość usług. W dążeniu do unowocześnienia oferty istotne będą działania mające na celu poprawę funkcjonalności i podwyższenie jakości pracy instytucji kultury, stwarzające nowe możliwości rozwijania i dostępności oferty kulturalnej, w tym w przestrzeni cyfrowej, co prowadzić będzie do zwiększenia zainteresowania uczestnictwem w kulturze. Ponadto nowoczesne obiekty kultury kształtować będą pozytywny wizerunek miast i wsi, w których są zlokalizowane. Podmioty działające w obszarze kultury powinny budować między sobą relacje, które pozwolą na czerpanie korzyści z wymiany doświadczeń, sprzyjąc będą tworzeniu zintegrowanej oferty kulturalnej oraz wyrównywaniu istniejących deficytów w dostępie do oferty kulturalnej w regionie. Impulsem do wzmocnienia uczestnictwa w kulturze powinny stać się m.in. wielofunkcyjne, interdyscyplinarne centra, stwarzające warunki do tworzenia i poznawania kultury, rozwijania zainteresowań, pasji i talentów. Równocześnie podmioty sektora kultury powinny wykorzystywać nowoczesne narzędzia technologiczne poszerzające katalog środków wyrazu i form dystrybucji, a tym samym pozwalające na dotarcie do szerszej grupy odbiorców. Cyfryzacja pozwoli na upowszechnianie kultury w sieci, a także na tworzenie nowych i rozwój dotychczasowych bibliotek cyfrowych jako ośrodków edukacji kulturowej, doskonalenia kadr kultury oraz usług elektronicznych. Wagę i znaczenie

kulturowe ma także wspieranie twórców oraz animatorów kultury, w tym z organizacji pozarządowych, w działaniach odpowiadających ambitnym i zróżnicowanym potrzebom współczesnych odbiorców. Szczególną uwagę powinno się zwrócić na podniesienie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, seniorów oraz rodzin z dziećmi.

Poziom partycypacji powiązany jest ściśle z edukacją kulturalną, stąd konieczność przygotowywania do uczestnictwa w życiu kulturalnym i uczenia korzystania z kultury już od najmłodszych lat. Istnieje potrzeba rozwoju programów edukacyjnych, dedykowanych różnym grupom odbiorców i realizowanych w oparciu o potencjał sektora kultury (zasoby dziedzictwa kulturowego, doświadczone i profesjonalne kadry, zasoby infrastrukturalne), zarówno w grupach formalnych, jak i nieformalnych. Podejmowane działania umożliwią także rozwijanie kreatywności i innowacyjności wśród dzieci i młodzieży, co w przyszłości przełoży się na potencjał w zakresie budowania społeczeństwa kreatywnego. Ożywienie edukacji kulturalnej powinno nastąpić przy równoczesnym wychodzeniu naprzeciw oczekiwaniom mieszkańców w tym zakresie, z uwzględnieniem potrzeb i preferencji różnych grup społecznych.

Bardzo ważnym zasobem dziedzictwa Małopolski jest tradycja, żywe niematerialne przejawy kultury, odziedziczone po przodkach i przekazywane kolejnym pokoleniom. Wymagają one ochrony i opieki, szczególnie poprzez wsparcie folkloru, tradycji i sztuki ludowej. Istotne jest

zachowanie i budowa tożsamości Małopolan w oparciu o tradycję i duchowość miejsca, z jednoczesnym wykorzystaniem potencjału innowacji. Kultura dialogu z mieszkańcami, dostrzeganie ich potrzeb i wspieranie wspólnych działań, w tym o charakterze lokalnym, pomogą w utrzymaniu dobrego wizerunku Małopolski jako regionu silnego dziedzictwem kulturowym, z mieszkańcami świadomymi jego wartości i śmiało spoglądającymi w przyszłość.

GŁÓWNE KIERUNKI DZIAŁAŃ:

- 5.1. Ochrona, promocja i rozwój dziedzictwa kulturowego:
 - 5.1.1. Ochrona i promocja zabytków nieruchomych (m. in. wpisanych na listę UNESCO i Pomników Historii) i ruchomych oraz opieka nad nimi, dostępnych dla wszystkich grup odbiorców, w tym z wykorzystaniem nowoczesnych technologii.
 - 5.1.2. Działania na rzecz nadawania obiektom zabytkowym, odtwarzanym i rekonstruowanym wraz z ich otoczeniem nowych funkcji użytkowych.
 - 5.1.3. Dokumentowanie, zachowywanie i upowszechnianie dziedzictwa niematerialnego i materialnego, w tym wprowadzenie otwartej licencji dla małopolskich wzorów etnograficznych w oparciu o regionalne formy i motywy ludowe.
 - 5.1.4. Wspieranie twórców ludowych, rzemiosła oraz produktów tradycyjnych i form aktywności regionalnych.
 - 5.1.5. Zapewnienie ochrony i właściwego wykorzystania obiektów zaliczanych do dóbr kultury współczesnej.

- 5.2. Wzmocnienie edukacji kulturalnej:
 - 5.2.1. Rozwijanie programów edukacji kulturalnej, ukierunkowanych na zróżnicowane grupy odbiorców, wspierających kształtowanie potrzeb i postaw oraz umożliwiających świadome i aktywne uczestnictwo w kulturze.
 - 5.2.2. Stymulowanie współpracy podmiotów sektora edukacji i kultury w celu realizacji programów kulturalnych rozwijających umiejętności uniwersalne, w szczególności kompetencje kreatywne dzieci i młodzieży, oraz sprzyjających międzypokoleniowej wymianie wartości kulturowych.
 - 5.2.3. Wspomaganie lokalnych inicjatyw i form twórczego uczestnictwa w przedsięwzięciach kulturalnych.
- 5.3. Zmiana jakości usług i dostosowanie oferty kultury do zmieniających się potrzeb odbiorców:
 - 5.3.1. Poprawa jakości istniejącej oraz budowa nowej infrastruktury, a także adaptacja obiektów na cele kulturalne, przy uwzględnieniu rozwiązań proekologicznych.
 - 5.3.2. Tworzenie wspólnej oferty kulturalnej oraz wymiana doświadczeń i wiedzy w celu budowania nowych wartości, w ramach współpracy pomiędzy podmiotami kultury (sieciowanie).
 - 5.3.3. Poprawa otwartości instytucji kultury, w tym na rodziny z dziećmi, osoby z niepełnosprawnościami oraz seniorów.
 - 5.3.4. Zwiększanie różnorodności oferty kulturalnej i wprowadzanie propozycji interdyscyplinarnych, w tym z wykorzystaniem

- nowoczesnych rozwiązań technologicznych i ekologicznych, w celu podnoszenia dostępności i atrakcyjności oferty.
- 5.3.5 Wspieranie aktywności twórców, artystów i lokalnych animatorów kultury w łączności z odbiorcami.
 - 5.3.6 Prezentacja dorobku małopolskich twórców i artystów poza granicami województwa.
 - 5.3.7 Wzmocnienie kooperacji podmiotów działających w obszarze kultury z podmiotami przemysłów kreatywnych.
 - 5.3.8 Optymalizacja zarządzania podmiotami działającymi w obszarze kultury i dziedzictwa oraz wsparcie rozwoju kadr kultury, a także podwyższenie standardów bezpieczeństwa oraz dystansu społecznego w okresie epidemii.
 - 5.4. Zachowanie i budowa tożsamości mieszkańców w oparciu o potencjał innowacyjny i tradycję:
 - 5.4.1 Kreowanie i organizowanie wydarzeń kulturalnych służących pielęgnowaniu polskości oraz rozwojowi i kształtowaniu świadomości narodowej i regionalnej mieszkańców.
 - 5.4.2 Koordynacja i wsparcie marketingowe wydarzeń kulturalnych inicjowanych przez społeczności i instytucje lokalne.
 - 5.4.3 Ożywianie potencjałów drzemiących w społecznościach lokalnych, m.in. organizowanie muzeów domowych i eko-muzeów.
 - 5.5. Wzmocnienie obecności kultury w sieci:
 - 5.5.1 Wzmocnienie, tworzenie i upowszechnianie zjawisk kulturalnych w sieci poprzez rozwój infrastruktury cyfrowej podmiotów kultury.
 - 5.5.2 Tworzenie alternatywnej oferty on-line dziedzictwa kulturowego Małopolski, w tym bibliotek cyfrowych upowszechniających wiedzę i zasoby podmiotów kultury, twórców i artystów Małopolski, z uwzględnieniem zasobów niematerialnego dziedzictwa kulturowego.
 - 5.5.3 Intensyfikacja działań marketingowych i promocyjnych podmiotów działających w obszarze kultury i dziedzictwa.
 - 5.5.4 Wzmacnianie kondycji finansowej i atutów konkurencyjności podmiotów sektora kultury, w tym instytucji kultury, poprzez rozwój sprzedaży produktów tych podmiotów w Internecie.
 - 5.6 Prezentacja i promocja kultury regionów Europy i świata, w szczególności regionów partnerskich Małopolski.

6. EDUKACJA

STRATEGIA POSTĘPOWANIA

Edukacja stanowi kluczowy, horyzontalny czynnik rozwoju, którego strategiczne znaczenie będzie rosnąć. Jej jakość determinuje zdolność do absorpcji innowacji i rozwoju gospodarczego; wpływa na bezpieczeństwo, zdrowie i inne składowe jakości życia. Kapitał ludzki o odpowiednim poziomie kompetencji będzie warunkiem sukcesu w działaniach stanowiących odpowiedź na globalne wyzwania trzeciej dekady XXI wieku: zmiany klimatyczne i demograficzne, zwiększające się nierówności społeczne oraz rewolucję technologii cyfrowych.

Aby sprostać tym wyzwaniom edukacja potrzebuje zmiany jakościowej. Model oparty o przekazywanie wiedzy i jej odtwarzanie nie przystaje do współczesnych wyzwań. Kompetencje to wiedza, umiejętności i postawy wynikające z respektowanych wartości. Proces uczenia (się) powinien uwzględniać tę równowagę. Za kluczowy element zmiany systemu edukacji należy zatem uznać przejście od modelu kształcenia wiedzy do kształcenia kompetencji, realizowane poprzez transformację szkół na polach: dydaktycznym, kompetencyjnym, psychologiczno-wychowawczym, organizacyjnym i infrastrukturalnym. Działania usprawniające system kształcenia na wszystkich poziomach winny być ukierunkowane na potrzeby regionalnego rynku pracy i wymagania nowoczesnej gospodarki.

Począwszy od edukacji przedszkolnej priorytetem będzie wspieranie doskonalenia systemu w kierunku zmodernizowanego podejścia do kształcenia, umożliwiającego skuteczne wyposażanie uczniów w kompetencje uniwersalne, rozumiane nie tylko jako kompetencje cyfrowe i językowe, ale jako „dynamiczna kombinacja wiedzy, umiejętności i postaw” potrzebnych do sprawnego funkcjonowania w społeczeństwie ery cyfrowej, zarówno w aspekcie zawodowym, jak i w życiu osobistym i społecznym. Tak definiowane kompetencje uniwersalne obejmują w szczególności: kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji, w tym umiejętność krytycznego myślenia i skutecznego komunikowania się; umiejętność uczenia się i świadomość znaczenia edukacji ustawicznej; umiejętność pracy w zespole oraz adaptacji do zmian; kompetencje: proinnowacyjne i kreatywne, ekonomiczno-finansowe, w zakresie

przedsiębiorczości, obywatelskie, w zakresie świadomości przestrzennej i środowiskowej oraz w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej. W kształtowaniu tych umiejętności i postaw istotne znaczenie ma nie tylko edukacja szkolna, ale także ambitna i atrakcyjna oferta czasu wolnego, w szczególności oparta na współpracy różnych podmiotów oraz łącząca różne dziedziny nauki i kultury z aktywnym wypoczynkiem.

W celu poprawy jakości edukacji konieczne jest wzmocnienie systemu doskonalenia kwalifikacji nauczycieli na wszystkich poziomach kształcenia, w tym poprzez tworzenie zachęt do korzystania z oferty aktualizacji wiedzy i podnoszenia kwalifikacji. Priorytetowo traktowany będzie rozwój kompetencji metodyczno-cyfrowych, warunkujących efektywne korzystanie z cyfrowych zasobów i narzędzi edukacyjnych. Na poziomie edukacji ogólnej równie istotny jest rozwój umiejętności kształtowania u uczniów kompetencji uniwersalnych, a także kształcenia uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Nauczyciele otrzymają również wsparcie w zakresie aktualizacji wiedzy wobec zmian generowanych przez postęp technologiczny.

dydaktycznej, a także na tworzenie zachęt do pracy w małopolskich uczelniach (w tym adresowanych do cudzoziemców).

Epidemia COVID-19 pokazała, iż konieczna jest poprawa zdolności placówek edukacyjnych do efektywnego korzystania z technologii cyfrowych, w tym prowadzenia nauki w trybie hybrydowym (blended learning) lub w pełni zdalnym. Wsparcie w tym zakresie ukierunkowane będzie na rozwój infrastruktury (zapewnienie dostępu do szerokopasmowego Internetu oraz dążenie do zapewnienia uczniom i nauczycielom sprzętu komputerowego), opracowanie wysokiej jakości materiałów edukacyjnych do e-learningu (dostosowanych także do uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi) oraz wzrost kompetencji metodyczno-cyfrowych nauczycieli.

Kluczowe jest, aby edukacja uwzględniała indywidualne potrzeby uczniów. Za niezwykle potrzebne uznaje się dostępne i wysokiej jakości wsparcie psychologiczne i pedagogiczne dla osób uczących się na każdym etapie nauki, w tym pomoc dzieciom i młodzieży w radzeniu sobie w trudnych sytuacjach, mające na celu profilaktykę zaburzeń psychicznych, m.in. róż-

W celu lepszego dostosowania edukacji do potrzeb rynku pracy (zarówno na poziomie zawodowym, jak i wyższym) promowane będą rozwiązania podnoszące jakość przygotowania praktycznego poprzez większe angażowanie pracodawców w proces kształcenia, a także zachęty dla uczniów i studentów do podejmowania nauki na kierunkach priorytetowych z punktu widzenia rozwoju gospodarki regionu, a następnie do podejmowania pracy w zawodach deficytowych w Małopolsce.

Za istotną uznaje się potrzebę wzmocnienia jakości oferty szkół branżowych. Służyć temu będzie zarówno poprawa współpracy szkół i placówek prowadzących kształcenie branżowe ze środowiskiem pracodawców (w szczególności w formie kształcenia praktycznego w miejscu pracy w systemie dualnym), jak również rozwój infrastruktury kształcenia branżowego, w tym centrów kompetencji zawodowych w branżach kluczowych z punktu widzenia zapotrzebowania regionalnego rynku pracy.

Działania na rzecz poprawy jakości kształcenia na poziomie wyższym ukierunkowane będą na: zwiększanie udziału małopolskich uczelni w międzynarodowych programach edukacyjnych i badawczych oraz w wymianie doświadczeń, modernizację i rozbudowę infrastruktury

tego rodzaju uzależnień. Ważna jest także różnorodna oferta zajęć dodatkowych, zarówno rozwijających zainteresowania i uzdolnienia, jak i wspierających w zakresie pojawiających się potrzeb i trudności. Pomoc uczniom zdolnym oraz uczniom w trudnej sytuacji życiowej realizowana będzie m.in. poprzez programy stypendialne. W ramach wyrównywania szans edukacyjnych osób, które przejawiają trudności w edukacji lub których stan zdrowia, sytuacja społeczna lub materialna utrudnia dostęp do dobrej jakości kształcenia, interwencją dotyczyć będzie identyfikowania i likwidowania przestrzennych, organizacyjnych i mentalnych barier w dostępie do edukacji powszechnej na wszystkich poziomach kształcenia. Celem jest zapewnienie infrastruktury i oferty zajęć dostosowanych do potrzeb osób wymagających

specjalnej organizacji nauki i szczególnych metod pracy, w tym osób z niepełnosprawnościami. Elementem pakietu działań w tym zakresie będzie również integracja osób z grup mniejszościowych oraz cudzoziemców.

Szczególna uwaga kierowana będzie na promocję korzyści z uczenia się przez całe życie oraz włączania się w przestrzeń cyfrową. Za kluczowe uznaje się wzmocnienie doradztwa edukacyjno-zawodowego na wszystkich poziomach kształcenia, a także rozwój adekwatnej do aktualnych potrzeb rynku pracy, dostępnej oferty edukacji ustawicznej w zakresie kompetencji uniwersalnych (ze szczególnym uwzględnieniem kompetencji cyfrowych i językowych) oraz kwalifikacji zawodowych, z jednoczesnym wsparciem na rzecz tworzenia, doskonalenia i upowszechniania systemów walidacji i formalnego uznawania efektów edukacji innej niż formalna. Oczekiwanym efektem tych działań będzie wzrost udziału osób dorosłych w edukacji oraz poprawa ich umiejętności i kompetencji, potrzebnych do aktywnego funkcjonowania w życiu zawodowym i społecznym.

Podjęte zostaną działania mające na celu zapewnienie koordynacji poszczególnych etapów edukacyjnych w ramach szkolnictwa ponadpodstawowego oraz na poziomie wyższym z aktywnościami w sferze podnoszenia kompetencji podejmowanymi przez dorosłych, w postaci regionalnego systemu potwierdzania kwalifikacji zawodowych bazującego na Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji.

GŁÓWNE KIERUNKI DZIAŁAŃ:

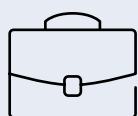
- 6.1. Poprawa jakości kształcenia na wszystkich etapach edukacji, w szczególności poprzez rozwiązania programowe, metodyczne, organizacyjne i infrastrukturalne sprzyjające kształtowaniu wartości i kompetencji uniwersalnych oraz promowanie podejścia interdyscyplinarnego.
- 6.2. Edukacja dostosowana do indywidualnych potrzeb uczniów, tj. wspierająca zarówno w pokonywaniu różnego rodzaju trudności w nauce, jak i w rozwijaniu zainteresowań, uzdolnień i talentów.

- 6.3. Doskonalenie kompetencji kadr systemu oświaty i szkolnictwa wyższego, w szczególności w zakresie kompetencji metodyczno-cyfrowych.
- 6.4. Wsparcie infrastruktury i wyposażenia placówek wychowania przedszkolnego oraz szkół podstawowych i średnich, ukierunkowane na kształtowanie optymalnej sieci tych placówek oraz poprawę warunków nauki, w tym dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i z niepełnosprawnościami.
- 6.5. Dostosowanie procesów kształcenia do możliwości efektywnego nauczania z wykorzystaniem aktywizujących uczniów metod dydaktycznych (w tym w modelu hybrydowym lub w pełni zdalnym) oraz cyfrowego środowiska uczenia (się).
- 6.6. Poprawa jakości kształcenia i warunków pobytu w placówkach oświatowo-wychowawczych oraz pozostałych placówkach dla dzieci i młodzieży wymagających specjalnej organizacji nauki, metod pracy, wychowania, pomocy psychologiczno-pedagogicznej i/lub resocjalizacji.
- 6.7. Lepsze dostosowanie edukacji do potrzeb rynku pracy i wymagań nowoczesnej gospodarki:
 - 6.7.1. Poprawa jakości kształcenia branżowego, w szczególności poprzez dostosowanie go do wyzwań zawodów przyszłości (w tym Przemysłu 4.0), rozwój infrastruktury i wyposażenie szkół i placówek oraz wzmocnienie ich współpracy ze środowiskiem pracodawców.
 - 6.7.2. Poprawa jakości kształcenia na poziomie wyższym, w szczególności poprzez jego umiędzynarodowienie oraz modernizację i rozbudowę infrastruktury dydaktycznej.
 - 6.7.3. Upowszechnianie wysokiej jakości doradztwa edukacyjno-zawodowego na każdym etapie życia.
 - 6.7.4. Promocja uczenia się przez całe życie i rozwój edukacji ustawicznej, w tym w kierunku potwierdzenia kompetencji zawodowych w ramach Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji.

7. RYNEK PRACY

STRATEGIA POSTĘPOWANIA

W związku z epidemią COVID-19 należy liczyć się ze wzrostem liczby osób bezrobotnych, które wymagać będą szybkiego i skutecznego wsparcia w uzyskaniu zatrudnienia, łącznie z pomocą w przekwalifikowaniu się. Jednocześnie, niezależnie od skutków epidemii, wobec malejącej liczby osób w wieku produkcyjnym w długofalowej perspektywie wyzwaniami pozostaje zapewnienie zasobów pracy poprzez aktywizację rezerw kapitału ludzkiego. Nadal ważnym adresatem działań służących zatrudnieniu będą zatem osoby bierne zawodowo oraz będące w szczególnej sytuacji na rynku pracy, zwłaszcza: kobiety (często sprawujące opiekę nad niesamodzielnymi członkami rodziny), osoby z niepełnosprawnościami, osoby w wieku 50+, młodzi (szczególnie NEETs) oraz długotrwale bezrobotni.

RYNEK PRACY

W stosunku do osób z niepełnosprawnościami działania ukierunkowane będą na zapewnienie im możliwości dobrej jakości edukacji i nauki zawodu oraz uzyskania zatrudnienia na otwartym rynku pracy lub w warunkach pracy chronionej. Wobec problemu bezrobocia ukrytego na obszarach wiejskich oraz w kontekście zmian gospodarczych i przekształcania się sektora rolniczego w bardziej produktywny, a jednocześnie mniej pracochłonny, obszarem szczególnej uwagi będzie również aktywizacja zawodowa osób odchodzących z rolnictwa. W sytuacji restrukturyzacji kopalń w związku z polityką klimatyczną, systemowego wsparcia potrzebować będą także osoby zatrudnione w górnictwie i branżach powiązanych.

Równolegle do działań adresowanych do osób pozostających bez pracy, wsparciem objęte zostaną osoby z deficytami w zakresie kompetencji społeczno-zawodowych poszukujące lepszej jakości zatrudnienia. Tak ukierunkowana interwencja pomoże przeciwdziałać zjawisku „ubóstwa pracujących”, a w konsekwencji rozwarstwieniu pod względem dochodów w gospodarstwach domowych i zjawisku „dziedziczenia biedy”.

W szerszym niż dotychczas zakresie wspierane będą projekty ułatwiające godzenie pracy zawodowej z obowiązkami rodzinnymi poprzez promowanie i upowszechnianie elastycznych form świadczenia pracy (elastyczny czas pracy, praca na część etatu, praca na odległość itp.). Komplementarnie realizowane będzie wsparcie obejmujące m.in. dostęp do opieki nad dziećmi i dorosłymi osobami wymagającymi pomocy w codziennym funkcjonowaniu.

Biorąc pod uwagę wyzwania będące konsekwencją zmian demograficznych oraz coraz szybszego postępu technologicznego, priorytetowym obszarem wsparcia będzie poprawa mobilności zawodowej oraz przeciwdziałanie przedwczesnemu opuszczaniu rynku pracy przez osoby pracujące, zarówno na skutek niedopasowania ich kompetencji do zmieniającego się popytu na określone kwalifikacje, jak i ze względu na wiek i stan zdrowia.

Wysiłki skierowane na wzrost poziomu zatrudnienia w regionie obejmować będą także poprawę dostępności i kompleksowości wsparcia udzielanego poprzez podmioty realizujące usługi na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem lub zatrudniające osoby zagrożone wykluczeniem, nieradzące sobie na otwartym rynku pracy. Wsparcie sektora ekonomii społecznej ukierunkowane będzie w szczególności na tworzenie w ramach podmiotów ekonomii społecznej (PES) wysokiej jakości miejsc pracy dla osób z trudnościami na otwartym rynku pracy oraz powstawanie lokalnych PES świadczących usługi społeczne dla mieszkańców (np. usługi opiekuńcze).

Równolegle wspierane będzie wdrażanie przez pracodawców rozwiązań z zakresu zarządzania wiekiem i kompetencjami pracowników (wsparcie doradcze, wdrożeniowe i zachęty finansowe). Jednocześnie, dzięki komplementarnie realizowanym działaniom w obszarze profilaktyki zdrowotnej, możliwe będzie odpowiednio wczesne diagnozowanie problemów zdrowotnych uniemożliwiających wykonywanie danego zawodu oraz podejmowanie decyzji o przekwalifikowaniu.

W związku z zachodzącymi zmianami na rynku pracy ważnym aspektem będzie także utrzymanie konkurencyjności małopolskich pracowników. W tym celu podejmowane będą działania promujące i wspierające postawy aktywne w zakresie rozwijania umiejętności i kompetencji pracowniczych. Prowadzone będą kompleksowe i skoordynowane działania w zakresie doradztwa oraz poradnictwa zawodowego, obejmującego wszystkie poziomy edukacji i etapy życia.

Ze względu na kurczące się zasoby pracy istotna będzie również integracja społeczno-zawodowa imigrantów oraz efektywne zagospodarowywanie wnoszonego przez nich kapitału w postaci wiedzy i doświadczenia zawodowego.

Aby zwiększyć efektywność działania służb zatrudnienia, rozwijane będą bardziej elastyczne, zindywidualizowane formy aktywizacji zawodowej, adekwatne do potrzeb i możliwości poszczególnych adresatów wsparcia. W celu lepszej koordynacji działań i tworzenia całościowego systemu wsparcia na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu zintensyfikowana zostanie współpraca służb zatrudnienia i służb pomocy społecznej, a także współpraca mię-

dzysektorowa, w tym z udziałem podmiotów działających w obszarze reintegracji społeczno-zawodowej. Istotnymi elementami pakietu na rzecz aktywizacji zawodowej Małopolan będzie również lepsze prognozowanie zmian na rynku pracy i praktyczne wykorzystywanie efektów tych badań. W oparciu o nie komplementarnie realizowane będą kompleksowe i skoordynowane działania w zakresie doradztwa zawodowego na wszystkich poziomach edukacji i etapach życia oraz doskonalenia i aktualizowania umiejętności i kompetencji pracowniczych.

GŁÓWNE KIERUNKI DZIAŁAŃ:

- 7.1. Wsparcie na rzecz uzyskania dobrej jakości zatrudnienia:
 - 7.1.1. Aktywizacja zawodowa osób pozostających bez pracy.
 - 7.1.2. Wsparcie na rzecz zmiany zatrudnienia na dające lepsze perspektywy rozwoju zawodowego.
 - 7.1.3. Kompleksowe rozwiązania sprzyjające podejmowaniu przez cudzoziemców pracy długoterminowej, szczególnie w zawodach deficytowych.
 - 7.1.4. Systemowe działania ułatwiające reemigrantom podejmowanie aktywności zawodowej.

- 7.2. Działania wspierające aktywizację społeczno-zawodową adresowane do pracodawców:
 - 7.2.1. Wdrażanie rozwiązań z zakresu kształtowania przyjaznego, prozdrowotnego środowiska pracy, zwłaszcza w kontekście zagrożeń psychospołecznych.
 - 7.2.2. Upowszechnianie stosowania elastycznych form świadczenia pracy oraz wdrażanie rozwiązań (organizacyjnych, technologicznych) umożliwiających rozwój pracy zdalnej.
 - 7.2.3. Zwiększanie skłonności pracodawców do inwestowania w aktualizację wiedzy i rozwój kompetencji pracowników.
 - 7.2.4. Działania na rzecz wsparcia zatrudnienia, w szczególności osób z niepełnosprawnościami oraz osób powyżej 50. roku życia.
- 7.3. Programy przekwalifikowywania pracowników zagrożonych utratą pracy lub pracujących w warunkach negatywnie wpływających na zdrowie.
- 7.4. Rozwój ekonomii społecznej.
- 7.5. Doskonalenie i dostosowywanie działań służb zatrudnienia do aktualnej sytuacji na rynku pracy.

OBSZAR II: GOSPODARKA

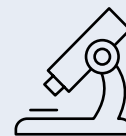
Cel szczegółowy:

Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka

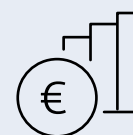
PRZEDSIĘWZIĘCIA STRATEGICZNE

- Małopolski Most Innowacji
- SPIN – Małopolskie Centra Transferu Wiedzy
- Centrum Business in Małopolska
- Małopolska Przedsiębiorcza
- Małopolska Giełda Rolna
- Budowa zintegrowanej sieci tras rowerowych w Województwie Małopolskim
- Małopolska Arena Czasu Wolnego
- Małopolska – Centrum Turystyki Zrównoważonej
- Drogi wojewódzkie dostosowane do wymogów UE
- Budowa spójnej sieci połączeń kolejowych – aglomeracyjnych i regionalnych „SKA” i „MKR”
- Inwestycje drogowe przyjazne środowisku
- Rozwój małopolskiego systemu e-zdrowia
- Cyfryzacja w administracji
- GOZ dla przedsiębiorcy

**GŁÓWNE
KIERUNKI
POLITYKI
ROZWOJU:**

INNOWACYJNOŚĆ

KONKURENCYJNOŚĆ
I PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

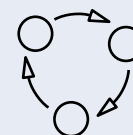
TURYSTYKA

TRANSPORT

CYFROWA
MAŁOPOLSKA

GOSPODARKA
O OBIĘGU
ZAMKNIĘTYM

CEL SZCZEGÓŁOWY W OBSZARZE „GOSPODARKA”

Konkurencyjność to pojemny, a jednocześnie kluczowy wymiar gospodarki podlegający, z punktu widzenia administracji regionalnej, interwencji, pomiarowi i ocenie. O wysokiej konkurencyjności można mówić jako o celu horyzontalnym regionalnej gospodarki, będącym agregatem szeregu celów strategicznych. Obszary składowe konkurencyjności to z jednej strony zjawiska bądź wymiary, takie jak innowacyjność, przedsiębiorczość, cyfryzacja czy wyzwania środowiskowe, z drugiej konkretne sektory przemysłu i różnorodne usługi. Działania podjęte w tych obszarach pomyślane są jako stymulujące zdolność regionalnej gospodarki do reagowania na zmieniające się otoczenie i dostosowanie się do globalnych wyzwań. Ich realizacja powinna być harmonijna i brać pod uwagę nadrzędny cel, jakim jest wzrost poziomu życia Małopolan.

Biorąc pod uwagę powyższe, cel szczegółowy obszaru GOSPODARKA brzmi następująco:

INNOWACYJNA I KONKURENCYJNA GOSPODARKA

GŁÓWNE KIERUNKI POLITYKI ROZWOJU

1. INNOWACYJNOŚĆ

STRATEGIA POSTĘPOWANIA

Innowacyjność jest podstawą budowania konkurencyjności, zarówno na poziomie firm, jak i regionów bądź państw. Innowacja jest wynikiem procesu, a do jej powstania i rozwoju potrzebne jest określone środowisko i udział określonych czynników. Kluczowym czynnikiem rozwoju innowacyjności jest wykorzystanie potencjału małopolskich firm, jednostek naukowych i ośrodków badawczych, jak również zapewnienie odpowiednich środków finansowych na wdrażanie nowych technologii. Ważnym aspektem budowania innowacyjności w regionie jest poprawa współpracy przedsiębiorców ze światem nauki, budowanie kultury współdziałania i wymiany doświadczeń, a przede wszystkim kształtowania postaw proinnowacyjnych i otwartości na zmiany.

Wzrost poziomu innowacyjności regionu wymaga systemowego podejścia i zaangażowania wielu partnerów. Kluczowymi podmiotami są przedsiębiorcy, którzy opracowują i implementują innowacyjne rozwiązania na rynek. Istotną rolę odgrywają też instytucje otoczenia biznesu, szczególnie te świadczące proinnowacyjne usługi dla firm, centra transferu technologii, parki technologiczne, inkubatory (w tym Inkubator Europejskiej Agencji Kosmicznej ESA BIC), Huby Innowacji Cyfrowych (ang. DIH – Digital Innovation Hub), fablaby (ang. Fabrication Laboratory), ale też instytucje naukowe pracujące nad nowoczesnymi rozwiązaniami pod kątem ich wdrożenia w przemyśle. Aby odnieść sukces, konieczny jest efekt synergii – wszyscy zaangażowani aktorzy muszą ściśle współpra-

cować, aby otrzymać realne efekty i wprowadzić systemowe zmiany. Istotne są kulturowe uwarunkowania innowacyjności i budowanie wzajemnego zaufania i współpracy, proinnowacyjnych postaw i otwartości na zmiany wśród wszystkich mieszkańców. Większy poziom innowacyjności małopolskich przedsiębiorstw wymaga przede wszystkim zmiany świadomości wśród przedsiębiorców i młodszych pokoleń, które za kilka lat wejdą na rynek.

Regionalne specjalizacje wyznaczają obszary, w których region może się rozwijać szybciej i bardziej efektywnie. Niezmiernie ważne jest podejmowanie działań, m. in. takich jak Regionalne Centra Transferu Wiedzy, mających na celu zwiększanie intensywności transferu

wiedzy i wykorzystaniem potencjału uczelni przez przedsiębiorstwa w ramach inteligentnych specjalizacji Województwa Małopolskiego.

1.3.3. Zwiększenie roli instytucji otoczenia biznesu w budowaniu kultury innowacyjności w regionie.

Oprócz wsparcia rozwoju inteligentnych specjalizacji należy pamiętać o zachowaniu ciągłej otwartości na ich zmiany i odkrywanie nowych gałęzi, w których małopolskie firmy widziałyby perspektywy rozwoju w skali nie tylko regionalnej czy krajowej, ale też europejskiej i międzynarodowej.

GŁÓWNE KIERUNKI DZIAŁAŃ

1.1. Kształtowanie postaw proinnowacyjnych:

1.1.1. Edukacja w obszarze innowacji – kształtowanie kompetencji proinnowacyjnych wśród dzieci, młodzieży i dorosłych.

1.1.2. Promowanie postawy otwartości na zmiany i chęci wdrażania innowacji wśród przedsiębiorców, naukowców i administracji publicznej.

1.1.3. Wzmacnianie zdolności menadżerskich do zarządzania innowacjami w przedsiębiorstwach.

1.2. Wsparcie działalności innowacyjnej przedsiębiorstw:

1.2.1. Kreowanie postaw proinnowacyjnych wśród małopolskich przedsiębiorców.

1.2.2. Stymulowanie popytu na innowacje w przedsiębiorstwach.

1.2.3. Usprawnienie współpracy i tworzenia sieci kontaktów oraz łańcuchów wartości w celu generowania innowacyjnych produktów i usług.

1.3. Zwiększenie aktywności w zakresie badań i rozwoju:

1.3.1. Wsparcie działań zmierzających do zwiększenia zaangażowania kapitału prywatnego na rzecz prowadzenia działań B+R+I.

1.3.2. Promocja wykorzystania dostępnych funduszy zwrotnych na wspieranie aktywności innowacyjnej i badawczo-rozwojowej.

1.4. Komerccjalizacja wyników badań naukowych i transfer nowoczesnych technologii:

1.4.1. Wsparcie jednostek prowadzących badania naukowe oraz wdrażających innowacyjne rozwiązania w nawiązywaniu współpracy z przedsiębiorstwami i komercjalizowaniu wyników badań oraz tworzeniu kultury otwartych innowacji.

1.4.2. Zwiększenie wykorzystania istniejącej infrastruktury służącej badaniom i wdrożeniom innowacyjnych rozwiązań i stałej jej uzupełnianie o nowoczesne obiekty o wysokim potencjale badawczym.

1.4.3. Budowanie sieci i realizacja projektów ponadregionalnych.

1.4.4. Wsparcie na rzecz zwiększenia interdyscyplinarności prowadzonych badań.

1.4.5. Zamawianie badań przez administrację publiczną w celu tworzenia nowych technologii i rozwiązań służących rozwojowi regionu.

1.5. Regionalne specjalizacje jako strategiczne kierunki rozwoju gospodarczego regionu:

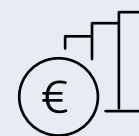
1.5.1. Koncentrowanie wsparcia na produktach/usługach/dziedzinach nauki najbardziej perspektywicznych dla regionu.

1.5.2. Wspieranie działań na rzecz rozwijania lokalnych specjalizacji gospodarczych.

2. KONKURENCYJNOŚĆ I PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

STRATEGIA POSTĘPOWANIA

W podnoszeniu konkurencyjności małopolskiej gospodarki ważne jest wspieranie osób mających innowacyjne pomysły biznesowe, przedsiębiorców rozpoczynających działalność, wdrażających nowe rozwiązania lub wchodzących na nowe rynki. Wsparcie doradcze powinno zostać udzielone przy zakładaniu firmy oraz na etapie od pomysłu do wdrożenia nowego produktu czy usługi. Niezmiernie istotna jest także transformacja modeli biznesowych przedsiębiorstw w kierunku gospodarki opartej o Przemysł 4.0 – nie tylko ich cyfryzacja, ale również automatyzacja i robotyzacja.

**KONKURENCYJNOŚĆ
I PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ**

Szczególną opieką należy otoczyć firmy na obszarach strategicznej interwencji tj. zagrożonych

trwającą marginalizacją oraz w miastach średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze. Do

ważnych zagadnień należy również stymulowanie środowiska przedsiębiorczości poprzez wspieranie startupów i młodych innowacyjnych firm. Potrafią one w stosunkowo krótkim czasie tworzyć innowacyjne rozwiązania, które mają globalne zastosowanie i są odpowiedzią na konkretne problemy. Należy zatem podjąć działania służące rozwojowi różnorodnych przedsięwzięć ukierunkowanych na promocję postaw przedsiębiorczych, rozwój kompetencji młodych przedsiębiorców i osób planujących założyć własną firmę, m.in. poprzez szkolenia, mentoring, konkursy, jak również wsparcie inicjatyw, które pomagają w rozwoju projektów biznesowych (np. inkubatory przedsiębiorczości, miejsca typu fablab, Living Labs, Huby Innowacji Cyfrowych – DIHy).

Jednym z elementów marki gospodarczej regionu powinny być wysokiej jakości regionalne produkty rolnicze wpisywane do Rejestru Chronionych Nazw Pochodzenia i Chronionych Oznaczeń Geograficznych, Rejestru Gwarantowanych Tradycyjnych Specjalności UE oraz do wykazu na krajowej Liście Produktów Tradycyjnych. Produkcja żywności wysokiej jakości (o najwyższej wartości żywieniowej, określonych właściwościach prozdrowotnych i najwyższym standardzie ekologicznym) to ważne wyzwanie dla małopolskiego rolnictwa. W tym celu niezbędne będzie ograniczanie stosowania sztucznych środków wspomagających uprawy, takich jak nawozy mineralne, środki ochrony roślin, w tym pestycydy. Istotne jest również zachowanie tradycyjnych gatunków

Istotnym celem rozwoju małopolskiej gospodarki będzie wzmacnianie pozycji małopolskich przedsiębiorstw na rynku krajowym i międzynarodowym oraz poszukiwanie nowych rynków zbytu. Należy budować silną i rozpoznawalną markę gospodarczą regionu, opartą na wysokiej jakości produktach i usługach.

Zwiększenie poziomu umiędzynarodowienia firm, wsparcie ekspansji zagranicznej, szczególnie do krajów nie należących do UE poprawiłoby ciągle jeszcze słabą pozycję eksportową Małopolski w stosunku do jej potencjału ekonomicznego. Należy więc zapewnić małopolskim przedsiębiorstwom szerokie wsparcie w ekspansji na rynki zagraniczne, np. usługi doradcze, misje i targi zagraniczne czy strategie biznesowe.

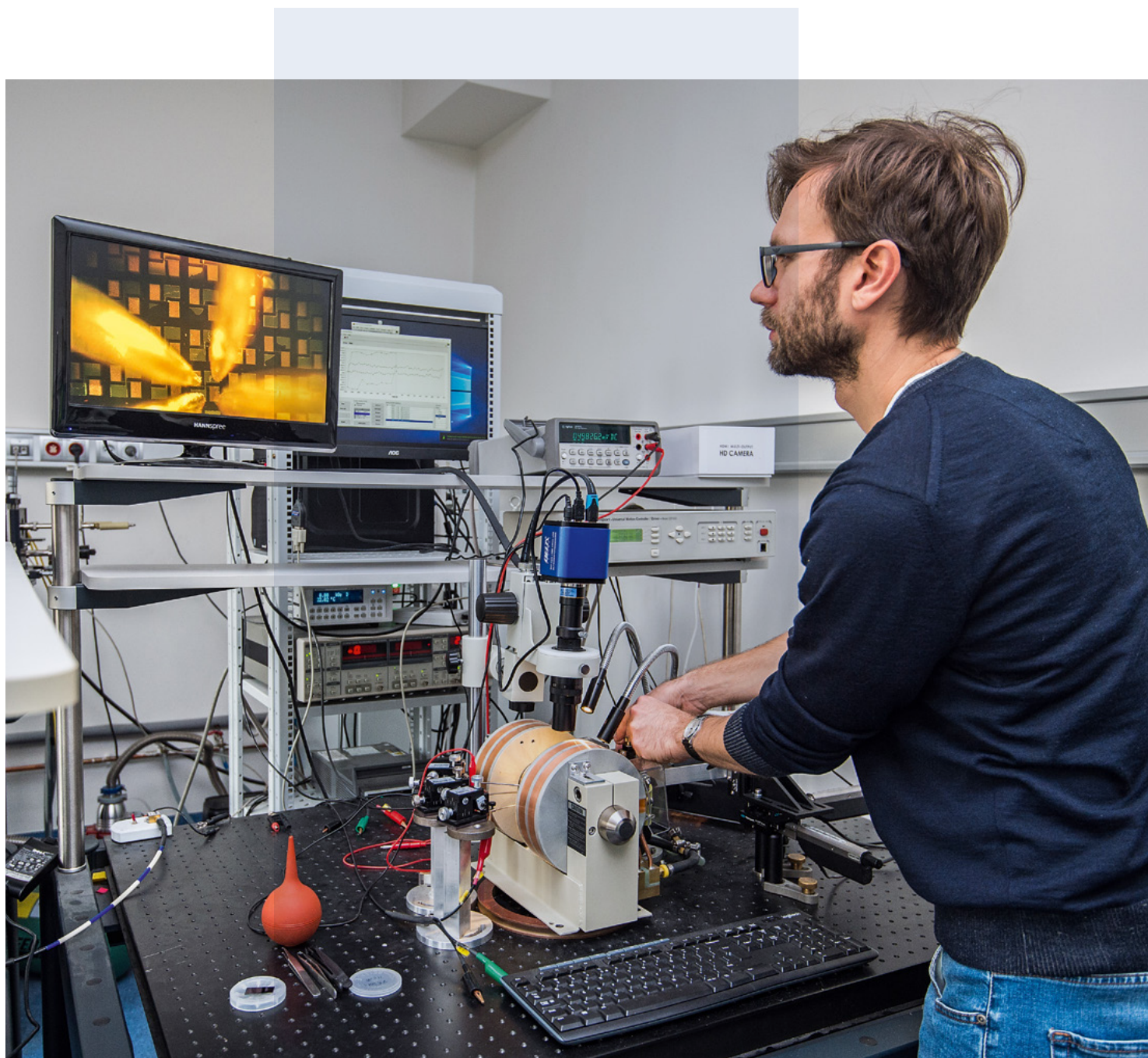
Niezbędnym elementem rozwoju gospodarczego regionu jest dążenie do zwiększenia poziomu inwestycji, zarówno przez inwestorów krajowych, jak i zagranicznych. Wymaga to przede wszystkim zapewnienia przedsiębiorcom odpowiednich terenów inwestycyjnych o uregulowanej sytuacji własnościowej, wyposażonych w media i dostępnych komunikacyjnie. Szczególnie istotne jest zapewnienie dużych, scalonych terenów, aby Małopolska wygrywała rywalizację o duże przedsięwzięcia inwestycyjne. Do zwiększenia nakładów inwestycyjnych przyczyni się też wysoki poziom obsługi oferowanej przez sektor publiczny inwestorom zainteresowanym prowadzeniem działalności w Małopolsce. W dążeniu do zwiększania poziomu konkurencyjności przedsiębiorstw i przedsiębiorczości w regionie należy pamiętać o poszanowaniu środowiska i wdrażaniu zasad gospodarki o obiegu zamkniętym, tak aby gospodarczy rozwój Małopolski odbywał się w sposób zrównoważony.

roślin uprawnych i zapewnienie ich dostępności dla produkcji ekologicznej.

GŁÓWNE KIERUNKI DZIAŁAŃ:

- 2.1. Zwiększenie poziomu przedsiębiorczości w regionie:
 - 2.1.1. Działania promujące rozwój przedsiębiorczości w regionie, w tym budowanie postaw przedsiębiorczych.
 - 2.1.2. Wspieranie rozpoczynania działalności gospodarczej, wdrażania nowych rozwiązań biznesowych i wchodzenia na nowe rynki.
 - 2.1.3. Wzmocnienie oferty zwrotnych instrumentów finansowania działalności przedsiębiorstw.
- 2.2. Podnoszenie poziomu konkurencyjności małopolskiej gospodarki:
 - 2.2.1. Wspieranie transformacji modeli biznesowych przedsiębiorstw w kierunku gospodarki opartej o Przemysł 4.0.
 - 2.2.2. Wspieranie procesów podnoszenia produktywności przedsiębiorstw.
 - 2.2.3. Wsparcie dla startupów w testowaniu i wprowadzaniu na rynek nowych usług lub produktów.
 - 2.2.4. Wspieranie rozwoju klastrów, w szczególności w obszarach inteligentnych specjalizacji i wysokich technologii.
 - 2.2.5. Wsparcie procesu sukcesji w firmach.
 - 2.2.6. Zwiększenie umiędzynarodowienia małopolskich MŚP i ich wsparcie w ekspansji na rynki zagraniczne, szczególnie w zakre-

- się eksportu produktów zaawansowanych technologicznie.
- 2.2.7. Promocja gospodarcza regionu w kraju i za granicą.
 - 2.3. Zwiększenie poziomu inwestycji w regionie:
 - 2.3.1. Działania na rzecz pozyskiwania i scalania terenów inwestycyjnych.
 - 2.3.2. Wsparcie tworzenia lub rozbudowy infrastruktury na terenach przeznaczonych na prowadzenie działalności gospodarczej (SAG).
 - 2.3.3. Pozyskiwanie nowych inwestorów.
 - 2.3.4. Działania na rzecz poprawy poziomu obsługi inwestorów przez sektor publiczny.
 - 2.4. Wsparcie rozwoju wysokiej jakości rolnictwa w regionie:
 - 2.4.1. Wsparcie produkcji żywności wysokiej jakości, w tym ekologicznej, funkcjonalnej, opartej na tradycyjnych odmianach roślin.
 - 2.4.2. Działania na rzecz promocji i zapewnienia rynku zbytu lokalnych oraz regionalnych produktów żywnościowych.
 - 2.4.3. Wsparcie i wdrażanie nowoczesnych technologii i innowacji w rolnictwie i sektorze przetwórstwa rolno-spożywczego oraz wykorzystania działalności B+R w zakresie ich opracowania i wdrażania.
 - 2.4.4. Budowanie korzystnych warunków do rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego w systemie MLO (działalność marginalna, lokalna i ograniczona).
 - 2.4.5. Wspieranie programów podnoszących opłacalność produkcji opartej na endogenicznych potencjałach regionu (np. owczarskiej, pszczelarskiej).
 - 2.4.6. Działania na rzecz ochrony zmienności genetycznej roślin użytkowych zagrożonych erozją genetyczną.

TURYSTYKA

3. TURYSTYKA

STRATEGIA POSTĘPOWANIA

Małopolska i Kraków to niewątpliwi liderzy pod względem atrakcyjności turystycznej oraz najbardziej rozpoznawalne marki turystyczne Polski. W regionie od lat widoczny był bardzo dynamiczny rozwój sektora turystyki, który zatrzymany został jednak w momencie pojawienia się w marcu 2020 roku COVID-19, powodując zapaść tak istotnej dla regionu branży. W okresie od marca do maja z powodu pandemii w województwie całkowicie zanikł ruch turystyczny, zarówno w turystyce krajowej, jak i zagranicznej. Negatywny wpływ epidemii spowodował konieczność zrewidowania prognoz dla sektora turystyki, szacuje się bowiem, że odbudowa strumienia ruchu turystycznego na poziomie wielkości osiągniętych w 2019 roku może potrwać nawet kilka najbliższych lat. Branża turystyczna stała się jednym z najbardziej poszkodowanych sektorów gospodarki, a przedsiębiorcy turystyczni znaleźli się w bardzo głębokiej zapaści finansowej. W takiej sytuacji odbudowa rynku będzie wymagała nie tylko bezpośredniej pomocy finansowej dla sektora turystycznego, ale także edukacji, doradztwa, rozpoznania na nowo trendów w turystyce i dostosowania oferty branżowej do nowych kierunków i zasad podróżowania. Niezbędne więc będzie wdrażanie nowych, innowacyjnych produktów i ofert sprzedażowych, dostosowanie obiektów i przestrzeni turystycznej do ekologicznych technologii i bezpieczeństwa osobistego oraz realizacja bardzo intensywnej i ekspansywnej kampanii promocyjnej na rynku krajowym oraz na tradycyjnych i nowych rynkach zagranicznych.

Odpowiedzią na zaistniałą sytuację będzie konieczność tworzenia kompleksowej, zawierającej pakiet atrakcji oferty turystycznej, sprofilowanej pod kątem potrzeb indywidualnego odbiorcy. Połączenie niezwykłych zasobów zarówno kulturowych, jak i przyrodniczych daje możliwość przygotowania w regionie zróżnicowanej oferty, umożliwiającej stworzenie, zgodnego z oczekiwaniami klientów, indywidualnego pakietu, obejmującego elementy kultury, historii, rozrywki, aktywnego wypoczynku i odnowy biologicznej. Kluczową rolę odgrywać będą działania podejmowane we współpracy przez kilku partnerów, zmierzające do kreowania spójnej na danym obszarze marki. Istotne jest sieciowanie podmiotów w branży turystycznej w celu tworzenia nowej, zintegrowanej oferty.

turystycznych typu: miejsca odpoczynku, pola biwakowe, campingi, schroniska, schrony turystyczne, miejsca postojów na szlakach, węzły sanitarne, platformy widokowe, miejsca obserwacyjne, elementy małej architektury. Jednocześnie, w związku z możliwościami, jakie daje występowanie bogactwa naturalnych surowców leczniczych, oraz wzrostem świadomości zdrowotnej ludności, wspierane będą aktywności związane z rozszerzeniem przede wszystkim oferty uzdrowiskowej, ale także odnowy biologicznej, kąpeli termalnych czy zabiegów medycznych. Ofertę ukierunkowaną na turystykę przyjazną środowisku i zdrowiu uzupełnią będą działania zmierzające do propagowania ekologicznego podejścia do życia typu slow-tourism ze szczególnym uwzględnie-

Równocześnie widoczne jest coraz większe zainteresowanie walorami przyrodniczymi i możliwościami aktywnego wypoczynku. Zróżnicowanie krajobrazowe regionu stwarza możliwości dla rozwoju oferty turystyki wypoczynkowej, aktywnej oraz różnych form turystyki specjalistycznej.

Dlatego podejmowane działania koncentrować się będą na rozwijaniu oferty wykorzystującej potencjały obszarów atrakcyjnych krajobrazowo, dotychczas słabo zagospodarowanych turystycznie, szczególnie związane z rozwojem zintegrowanej sieci tras rowerowych, turystyki pieszej górskiej, narciarstwa, wspinaczki oraz turystyki wodnej i geotermii. Szczególnie istotny nacisk należy położyć więc na budowę infrastruktury ułatwiającej dostępność miejsc

niem oferty pobytowej w zakresie agro-, eko-, enoturystyki, w tym m.in. rozwoju tematycznych tras turystycznych, centrów pobytowych i promocji produktów, infrastruktury do obsługi gości, systemów wspomagających zarządzanie, sprzedaż i promocję oferty. Tym samym realizowane w tym zakresie przedsięwzięcia powinny umożliwić zrównoważony rozwój turystyki w regionie i przyczynić się do rozproszenia ruchu turystycznego z miejsc o nadmiernej concen-

tracji na tereny dotychczas mniej wykorzystane. Jednocześnie podejmowane działania stanowiąc będą również istotny czynnik wzmacniający społeczny aspekt turystyki. Warto podkreślić, że inwestycje turystyczne powinny uwzględniać transformację ekologiczną, potwierdzoną wdrożeniem regionalnych, krajowych i międzynarodowych certyfikatów w tym zakresie.

Kształtowanie oferty turystycznej wspierane będzie aktywną promocją i marketingiem terytorialnym przy wykorzystaniu nowoczesnych narzędzi i środków komunikacyjnych oraz odnowieniem silnej marki przemysłu spotkań i turystyki biznesowej. W tym zakresie zachodzi konieczność uruchomienia wsparcia bez-

i wydarzeń sektora MICE. Prowadzone działania marketingowe nakierowane będą na budowanie atrakcyjnego wizerunku regionu w celu wykreowania unikalnej i spójnej marki, promowanej przez wszystkie zaangażowane podmioty z danego obszaru. Szczególną rolę w kreowaniu spójnej marki ma do spełnienia samorząd wojewódzki i organizacje turystyczne obejmujące swoim działaniem cały region. W marketingu miejsc odpowiedzialność na przeobrażenia konsumenckie powinno być także wykorzystanie w większym zakresie nowoczesnych technologii, takich jak social media, questing czy aplikacje mobilne, gdyż z każdym rokiem zastosowanie technologii informacyjno-komunikacyjnych w podejmowaniu decyzji

pośredniego dla działań podmiotów branży turystycznej w zakresie realizacji własnych, spersonifikowanych kampanii promocyjnych na rynkach zagranicznych oraz zabezpieczenie i/lub pozyskanie międzynarodowych wydarzeń destynacji MICE. W szczególności chodzi o wsparcie w obszarze marketingu turystyki przyjazdowej i biznesowej, pozyskiwania kongresów o zasięgu międzynarodowym, rozwoju kadr turystycznych oraz budowy i wdrożenia systemów informatycznych służących do zarządzania sprzedażowego i obsługi klientów w zakresie turystyki przyjazdowej do regionu

w turystyce staje się bardziej powszechne i wpływa na wybór kierunków podróży.

GŁÓWNE KIERUNKI DZIAŁAŃ:

- 3.1. Rozwój zrównoważonej turystyki regionalnej:
 - 3.1.1. Ochrona zasobów przyrodniczych, kulturowych i społecznych województwa przed negatywnymi skutkami rozwoju masowych form turystyki.
 - 3.1.2. Wspieranie działań mających na celu wzmocnienie: roli turystyki w rozwoju gospodarczym, lokalnej przedsiębiorczo-

- ści, włączenia społecznego i innowacji społecznych.
- 3.1.3. Promowanie współpracy partnerów sektora publicznego, prywatnego i społecznego w celu tworzenia atrakcyjnych oraz przyjaznych środowisku i mieszkańcom atrakcji turystycznych.
 - 3.1.4. Transformacja ekologiczna obiektów i usług turystycznych wraz z certyfikacją.
 - 3.1.5. Wzmacnianie tożsamości lokalnej poprzez wspieranie rozwoju turystyki miejskiej i kulturowej, kulinarnej i enoturystyki oraz turystyki na terenach wiejskich.
 - 3.1.6. Realizacja działań na rzecz rozproszenia ruchu turystycznego celem przeciwdziałania jego nadmiernej koncentracji.
- 3.2. Rozwój infrastruktury służącej prowadzeniu działalności turystycznej i obsłudze ruchu turystycznego:
 - 3.2.1. Poprawa dostępności i rozwój infrastruktury turystycznej na potrzeby turystyki miejskiej i kulturowej, aktywnej i uzdrowskiej, biznesowej i przemysłu spotkań.
 - 3.2.2. Wsparcie i rozwój miejsc aktywnego spędzania czasu poprzez budowę kompleksów turystyczno-rekreacyjnych, schronisk górskich i schronów turystycznych oraz tras rowerowych, biegowych, narciarskich, a także szlaków pieszych i wodnych wraz z zapleczem do obsługi ruchu turystycznego na szlakach i trasach.
 - 3.2.3. Budowa oferty pobytowej w zakresie agro-, eko-, enoturystyki wraz z infrastrukturą turystyczną i nowoczesnymi systemami organizacyjno-marketingowymi.
 - 3.3. Zintegrowany system promocji, informacji i zarządzania w turystyce:
 - 3.3.1. Realizacja kampanii promujących strategiczne marki turystyczne Małopolski.
 - 3.3.2. Wsparcie bezpośrednie dla MŚP branży turystycznej w zakresie realizacji kampanii promocyjnych.
 - 3.3.3. Wsparcie przy organizacji wydarzeń turystycznych, kulturalnych i biznesowych najwyższej rangi.
 - 3.3.4. Stworzenie i wdrożenie systemów informatycznych służących do zarządzania sprzedażowego i obsługi klientów.
 - 3.3.5. Wspieranie rozwoju kadr dla turystyki.
 - 3.3.6. Stworzenie otoczenia prawnego, organizacyjnego i finansowego do funkcjonowania regionalnej i lokalnych organizacji turystycznych w województwie.
 - 3.3.7. Rozwój regionalnego, zintegrowanego systemu informacji turystycznej, w szczególności poprzez wprowadzenie nowych funkcji, innowacji i podnoszenie jakości.

4. TRANSPORT

STRATEGIA POSTĘPOWANIA

Zrównoważony i trwały rozwój transportu jest kluczowy z punktu widzenia rozwoju całego województwa oraz podnoszenia jego atrakcyjności. Transport ma istotne znaczenie nie tylko dla rozwoju gospodarki, ale także dla poprawy jakości życia mieszkańców. Działania podejmowane w tym zakresie sprawią, że infrastruktura i usługi transportowe będą lepiej zaspokajały potrzeby Małopolan. Rozwój infrastruktury transportowej polegać będzie na sukcesywnej modernizacji istniejących elementów oraz tworzeniu jej nowych segmentów. Kluczowe znaczenie będą miały duże inwestycje drogowe oraz kolejowe o znaczeniu krajowym i międzynarodowym (m.in. trasa ekspresowa S7 od granicy północnej do południowej województwa, budowa trzeciego pasa autostrady A4, północna obwodnica Krakowa, Beskidzka Droga Integracyjna, droga ruchu przyspieszonego Brzesko – Nowy Sącz – granica państwa, droga Tarnów – Kielce, droga S1 z obwodnicą Oświęcimia, zadania związane z realizacją Centralnego Portu Komunikacyjnego „Solidarność” (węzeł małopolsko-śląski), powstanie nowej linii kolejowej Podłęże – Piekietko wraz z modernizacją odcinka Chabówka – Nowy Sącz, linia kolejowa nr 96), których realizacja zapewni stabilny rozwój Małopolski i będzie miała duże znaczenie w kontekście wzmocnienia regionalnej gospodarki. Jednym z zadań Województwa będzie lobbing na rzecz wykonania tych inwestycji oraz zapewnianie komplementarnej infrastruktury na poziomie regionalnym. Istotnym przedsięwzięciem w tym zakresie będzie powstanie linii kolejowej z Krakowa do Myślenic oraz z Krakowa do Olkusza). Zakłada się uruchomienie zarówno autobusowych linii dowozowych zintegrowanych z siecią połączeń kolejowych, jak również kursów bezpośrednich, dodatkowo integrację taryfowo-biletową pomiędzy poszczególnymi systemami transportu, w tym z systemami komunikacji miejskiej, oraz koordynację rozkładów jazdy. Wspomniane inwestycje mają znaczenie nie tylko w odniesieniu do poprawy infrastruktury drogowo-kolejowej wewnątrz województwa, ale przede wszystkim służyć będą poprawie komunikacyjnej z sąsiednimi województwami, a także wpłyną na ruch międzynarodowy i otwarcie województwa w kierunku południowym.

Dopełnieniem kompleksowego rozwoju transportu w regionie będzie dalsza rozbudowa Szybkiej Kolei Aglomeracyjnej, w tym zintegrowanych węzłów przesiadkowych, oferujących możliwości integracji wielu systemów transportu. Węzły jednocześnie umożliwią bezpieczne i wygodne przesiadki, zarówno w ramach systemu publicznego transportu zbiorowego, jak i pomiędzy transportem indywidualnym oraz transportem publicznym (wszystkie rodzaje systemów parkingowych: „Park&Ride”, „Kiss&Ride”, „Bike&Ride”), stworzą możliwości komfortowego oczekiwania na połączenia, zapewniając bieżącą informację pasażerską. Warunki korzystania z obiektów będą w pełni dostosowane do potrzeb osób o ograniczonej mobilności. Zakłada się, że w ramach węzłów zostanie wykorzystany system Małopolskiej Karty Aglomeracyjnej. Usprawnieniu komunikacji będą służyć także rozwiązania teleinformatyczne do zarządzania ruchem. Wśród działań Samorządu Województwa planuje się dalsze inwestycje związane z zakupem taboru do obsługi wszystkich linii, na których realizowane są przejazdy SKA, a także nowoczesne zaplecze kolejowe dla pociągów Kolei Małopolskich i POLREGIO.

Samorząd Województwa Małopolskiego dążyć będzie również do wsparcia działań na rzecz rozbudowy i modernizacji Międzynarodowego Portu Lotniczego im. Jana Pawła II Kraków – Balice wraz z przebudową układu komunikacyjnego w bezpośrednim sąsiedztwie lotniska. Działania te przyczynią się do utrzymania pozycji regionalnego portu jako jednego z wiodących lotnisk w Polsce.

stworzenie bezpiecznego systemu transportu pasażerów i działania w skierowane w stronę najmniej chronionych uczestników ruchu drogowego, tj. rowerzystów i pieszych. Do działań z zakresu bezpieczeństwa zaliczyć można m.in. strefy Tempo 30, czyli ograniczenie prędkości pojazdów do 30 km/h na ulicach miast. Jest to rozwiązanie stosowane nie tylko w celu osiągnięcia bezpieczeństwa dla wszystkich uczestników ruchu, ale także generujące oszczędności dla kierowców i zarządców dróg, a przy tym redukujące emisję dwutlenku węgla do środowiska.

GŁÓWNE KIERUNKI DZIAŁAŃ

- 4.1. Działania na rzecz rozwoju transportu zbiorowego:
 - 4.1.1. Budowa i modernizacja linii kolejowych, umożliwiających sprawne połączenia międzynarodowe, z głównymi ośrodkami w kraju oraz integrację regionu, z uwzględnieniem zapewnienia wysokiej dostępności obszarów o dużym potencjale gospodarczym i turystycznym.
 - 4.1.2. Rozbudowa systemu Szybka Kolej Aglomeracyjna (w tym połączeń Kraków–Myślenice i Kraków–Olkusz) oraz Podhalańska Kolej Regionalna w powiązaniu z autobusowymi liniami dowozowymi.
 - 4.1.3. Zakup taboru kolejowego oraz budowa systemu obiektów do jego obsługi.
 - 4.1.4. Rozwój systemów informatycznych w transporcie publicznym ze szczególnym uwzględnieniem systemu Małopolskiej Karty Aglomeracyjnej.
 - 4.1.5. Zmniejszenie wykluczenia komunikacyjnego poprzez przywracanie i reorganizację

Promowane będą również alternatywne rozwiązania w transporcie, które wpłyną na zwiększenie mobilności mieszkańców. Przejawiać się to będzie w tworzeniu warunków do rozwoju transportu rowerowego czy promocji nowych trendów polegających na odejściu od tradycyjnego modelu posiadania własnego środka transportu na rzecz jego współdzielenia lub krótkotrwałego używania (carpooling, carsharing).

Wraz z rozwojem elektromobilności, w celu stworzenia warunków do popularyzacji ekologicznych środków transportu, przewiduje się budowę sieci stacji ładowania pojazdów elektrycznych przy drogach publicznych.

Podejmowane będą także działania z zakresu bezpieczeństwa w ruchu drogowym, w celu zminimalizowania ilości wypadków drogowych i ograniczenia liczby ofiar wypadków. Podstawowe aktywności w tym obszarze obejmą poprawę infrastruktury drogowej i kolejowej,

cię regionalnych oraz lokalnych połączeń autobusowych oraz wymiana taboru do przewozów autobusowych.

- 4.1.6. Tworzenie warunków i podejmowanie działań na rzecz powstania i rozwoju węzłów przesiadkowych umożliwiających w transporcie publicznym zintegrowanie przewozów autobusowych z przewozami kolejowymi.
- 4.1.7. Budowa infrastruktury do obsługi podróży z uwzględnieniem parkingów Park&Ride.

- 4.1.8. Działania na rzecz stworzenia warunków do rozwoju transportu niskoemisyjnego, w tym elektromobilności w regionie.
- 4.1.9. Budowa dróg rowerowych oraz integracja ich z istniejącym systemem transportu publicznego, („Bike&Ride”), tworzenie warunków do ich pełnego wykorzystania w codziennych dojazdach.
- 4.1.10. Podejmowanie działań informacyjnych i edukacyjnych mających na celu uświadamianie potrzeby zmian zachowań transportowych i promocji idei zrównoważonego transportu, w szczególności skierowanych do dzieci.
- 4.1.11. Promowanie rozwiązań z zakresu transportu współdzielonego.
- 4.2. Budowa i przebudowa systemu głównych powiązań komunikacyjnych drogowych i kolejowych z sąsiednimi województwami.
- 4.3. Działania z zakresu rozwoju transportu transgranicznego:
 - 4.3.1. Poprawa połączenia drogowego ze Słowacją.
 - 4.3.2. Dostosowanie połączeń drogowych ze Słowacją do ruchu pojazdów powyżej 12 t DMC, szczególnie w kierunku Nowy Sącz – granica państwa, jako kontynuacja drogi ruchu przyspieszonego na odcinku Brzesko – Nowy Sącz.
 - 4.3.3. Modernizacja infrastruktury umożliwiającej sprawne połączenie kolejowe ze Słowacją.
 - 4.3.4. Zapewnienie połączeń transgranicznych ze Słowacją w transporcie zbiorowym.
- 4.4. Poprawa stanu i jakości infrastruktury drogowej w regionie:
 - 4.4.1. Budowa i modernizacja dróg ze szczególnym uwzględnieniem obejść drogowych miejscowości dotkniętych wysoką uciążliwością ruchu tranzytowego oraz atrakcyjnych turystycznie i uzdrowiskowych.
 - 4.4.2. Budowa nowych lub przebudowa istniejących obiektów mostowych.
 - 4.4.3. Poprawa przepustowości autostrad oraz budowa nowych węzłów autostradowych.
 - 4.4.4. Wprowadzanie rozwiązań z zakresu Inteligentnych Systemów Transportowych

oraz integracja funkcjonujących wdrażanych już systemów.

4.4.5. Wdrażanie rozwiązań poprawiających bezpieczeństwo ruchu pieszego i drogowego.

4.4.6. Wprowadzanie zieleni wysokiej wzdłuż nowych i modernizowanych dróg.

4.5. Działania na rzecz rozwoju transportu lotniczego w regionie:

4.5.1. Rozwój infrastruktury MPL Kraków–Balice.

4.5.2. Poprawa dostępności drogowej MPL Kraków–Balice.

4.5.3. Rozwój dla ruchu turystycznego i biznesowego lotniska w Nowym Targu.

4.6. Tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi transportu intermodalnego.

5. CYFROWA MAŁOPOLSKA

STRATEGIA POSTĘPOWANIA

W obliczu coraz szybszych zmian technologicznych cyfryzacja będzie jednym z najważniejszych czynników rozwoju społeczno-gospodarczego. Pandemia koronawirusa pokazała, że ze względu na konieczne ograniczenie kontaktów ludzkich praca zdalna, edukacja i kultura on-line, sprzedaż internetowa oraz usługi cyfrowe stały się kluczowe do zapewnienia funkcjonowania życia społeczno-gospodarczego. Rozwój gospodarki 4.0 opartej o dane wiązał się będzie z wykorzystaniem kluczowych technologii w zakresie cyfryzacji, takich jak: technologia przesyłu danych w standardzie 5G, wykorzystanie chmury obliczeniowej, sztuczna inteligencja, Internet rzeczy, analizy wielkich zbiorów danych (Big data). Dane będą podstawą do tworzenia lub rozwoju: innowacji technologicznych, nowatorskich modeli biznesowych, nowych rynków zbytu, innowacji społecznych, polityk publicznych opartych o dane. Cyfryzacja będzie coraz ważniejszym elementem w handlu (m.in. e-handel, kasy samoobsługowe) oraz w transporcie (m.in. pojazdy autonomiczne, drony, systemy odpraw na lotniskach).

Poprawie konkurencyjności MŚP w Małopolsce, m.in. w rozwijaniu produktów i usług z uwzględnieniem technologii cyfrowych, tworzeniu sieci kontaktów, powinien służyć potencjał Digital Innovation Hub (Cyfrowych Ośrodków Innowacji). Jednym z takich ośrodków będzie Digital Innovation Hub powołany przez Krakowski Park Technologiczny. Cyfryzacja stanie się jednym z kluczowych czynników ograniczenia kosztów prowadzenia działalności gospodarczej oraz sprzedaży towarów i usług.

Powszechny dostęp do Internetu i odpowiednia szybkość przesyłu danych będą niezbędnymi warunkami nie tylko do rozwoju gospodarki opartej o dane, ale także do udostępniania usług publicznych. Koniecznym warunkiem do zmniejszenia dysproporcji w rozwoju terytorialnym będzie zapewnienie powszechnego dostępu do wysokiej jakości usług cyfrowych, w szczególności w ochronie zdrowia, edukacji, kulturze, turystyce, administracji publicznej. Pozwoli to na skorzystanie z wielu usług w miejscu zamieszkania. W związku ze zmianami de-

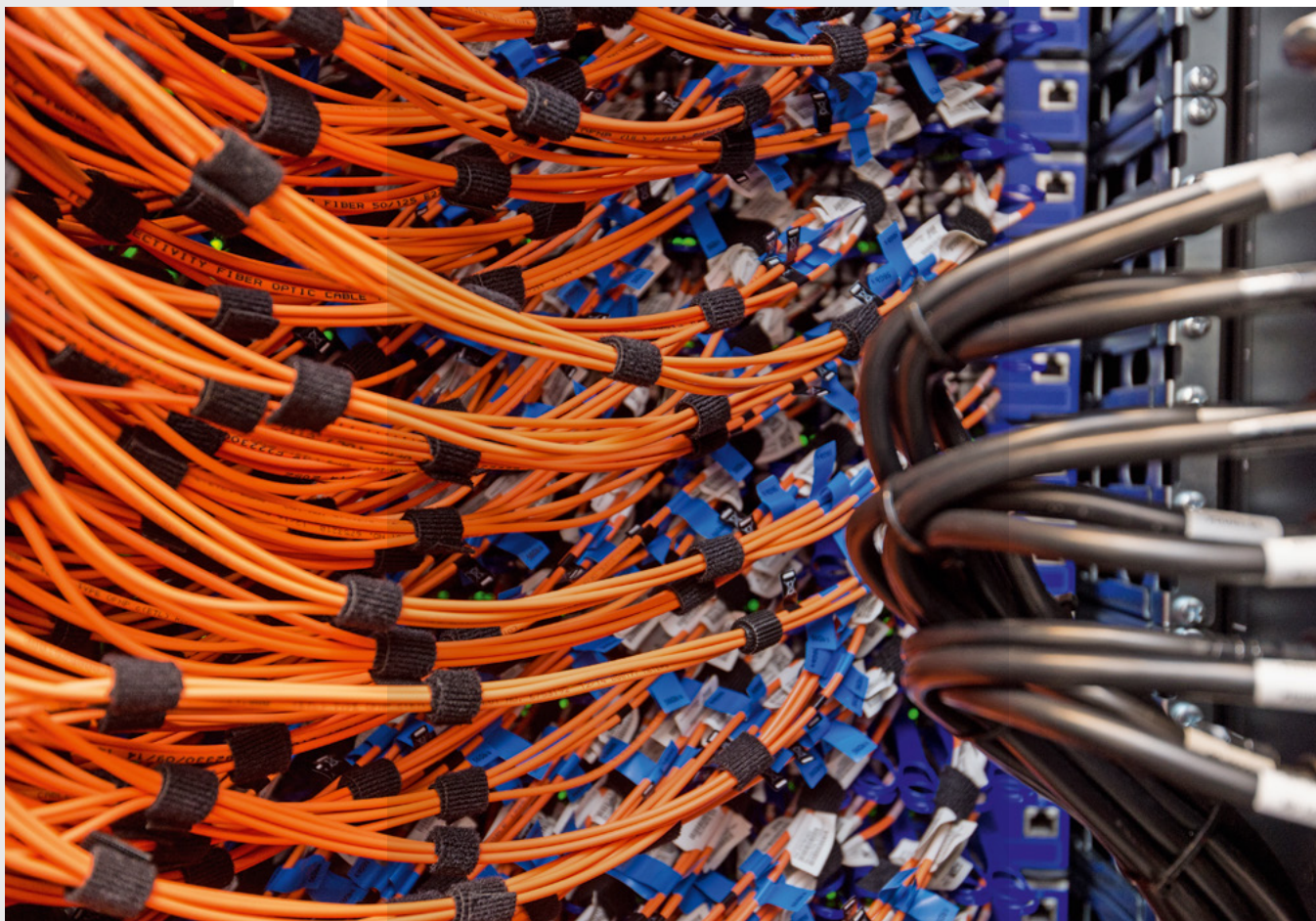

CYFROWA
MAŁOPOLSKA

Jednym z kluczowych elementów rozwoju przedsiębiorstw będzie gromadzenie, przetwarzanie i analiza danych w szczególności dużych zbiorów danych, pozyskanych z własnego przedsiębiorstwa lub z innych źródeł.

W tym kontekście coraz istotniejsze będzie udostępnianie otwartych danych publicznych przyczyniających się nie tylko do rozwoju przedsiębiorstw, ale także do budowania przewagi konkurencyjnej regionu, gdyż otwarte dane, otwarte oprogramowanie, otwarta wiedza i nauka wpływają na rozwój innowacyjności, poszerzają wiedzę, ułatwiają komunikację świata nauki ze społeczeństwem.

mograficznymi szczególnie znacznie będzie mieć dostęp do e-usług w ochronie zdrowia i opiece nad osobami starszymi. Istotnym aspektem jest także wdrażanie rozwiązań w dziedzinie telemedycyny i teleopieki oraz systemów telekonsultacji psychiatrycznych pomiędzy ośrodkami o różnym stopniu referencyjnym, jak również systemu telewsparcia psychicznego dla dzieci i młodzieży. Natomiast administracja publiczna, przyjazna mieszkań-

com, musi zapewnić możliwość załatwiania spraw przez Internet. Rozwój usług publicznych opartych na ICT przyczyni się do uproszczenia procedur, skrócenia czasu obsługi klientów urzędów administracji publicznej oraz do skrócenia czasu realizacji zamówień publicznych.

W perspektywie roku 2030 w związku z coraz większą liczbą powszechnie dostępnych danych, cyfryzacją i automatyzacją przemysłu i usług (m.in. e-handlu, usług medycznych, finansów i bankowości) niezbędne będzie zapewnienie kadry wykwalifikowanych specjalistów w zakresie IT.

GŁÓWNE KIERUNKI DZIAŁAŃ

- 5.1. Regionalna gospodarka oparta o dane:
 - 5.1.1. Wdrażanie rozwiązań z zakresu IT w przedsiębiorstwach w celu poprawy ich konkurencyjności.
 - 5.1.2. Działania w zakresie rozwoju kompetencji cyfrowych w przedsiębiorstwach.
 - 5.1.3. Rozwój technologii opartych na sztucznej inteligencji.
 - 5.1.4. Cyfrowe rozwiązania w handlu i usługach.
- 5.2. Cyfrowe rozwiązania w administracji publicznej:

- 5.2.1. Cyfryzacja usług w administracji publicznej (m.in. elektroniczne systemy zarządzania, integracja usług, bezpieczeństwo danych).
- 5.2.2. Udostępnianie otwartych danych publicznych.
- 5.2.3. Cyfrowe rozwiązania w gospodarce przestrzennej i rejestrach geodezyjnych.
- 5.2.4. Elektroniczne systemy do realizacji zamówień publicznych i monitorowania inwestycji podmiotów publicznych.
- 5.3. Rozwój systemu e-zdrowie:
 - 5.3.1. Rozwijanie regionalnego systemu informacji medycznej.
 - 5.3.2. Rozwijanie i upowszechnianie rozwiązań z zakresu telemedycyny, telewsparcia i teleopieki.
- 5.4. E-usługi w obszarze nauki, edukacji, kultury i turystyki:
 - 5.4.1. Rozwiązania z zakresu cyfryzacji w nauce i edukacji.
 - 5.4.2. Narzędzia i systemy kształcenia na odległość.
 - 5.4.3. Digitalizacja, upowszechnianie i udostępnianie zasobów dóbr kultury.
 - 5.4.4. Aplikacja oraz systemy informacji i promocji turystycznej, szczególnie na poziomie regionalnym.

6. GOSPODARKA O OBIEGU ZAMKNIĘTYM

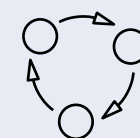
STRATEGIA POSTĘPOWANIA

Zmiany klimatyczne, wyczerpywanie się zasobów surowców oraz wzrost ich cen sprawiają, że konieczne jest jak najszybsze podjęcie działań na rzecz wdrożenia modelu gospodarki o obiegu zamkniętym (GOZ), w którym materiały i surowce pozostają w obiegu tak długo jak to możliwe, wytwarzanie odpadów jest ograniczone do minimum, a odpady są wykorzystywane jako surowiec możliwie jak najdłużej.

Dążenie do GOZ wymaga działań na wszystkich etapach cyklu życia produktów, zaczynając od projektowania, przez pozyskanie surowca, przetwórstwo, produkcję, konsumpcję, zbieranie odpadów, po ich zagospodarowanie. Szczególną rolę ma tutaj sektor publiczny, który powinien zarówno wdrażać idee GOZ, np. realizując tzw. zielone zamówienia publiczne, jak i promować wśród przedsiębiorców i mieszkańców zasady gospodarki o obiegu zamkniętym. Kluczem do sukcesu są zmiany w świadomości społecznej, gdyż każdy, m.in. poprzez zmianę modelu konsumpcji, może przyczynić się do wdrażania gospodarki o obiegu zamkniętym.

potencjalnie wykorzystana trafia do instalacji i zostaje przetworzona na paliwo alternatywne. Racjonalizacja systemu odbierania odpadów komunalnych oraz poprawa jakości surowców wtórnych uzyskanych w wyniku selektywnej zbiórki u źródła, będą jednymi z kluczowych działań edukacyjnych i informacyjnych – przyczyniających się do wzrostu świadomości mieszkańców w zakresie m.in. prawidłowej segregacji odpadów.

Ponadto w związku z zaistniałą sytuacją epidemiczną, która spowodowała zaburzenia w łańcuchu dostaw w skali globalnej, konieczne

GOSPODARKA
O OBIEGU
ZAMKNIĘTYM

Wyczerpywanie się zasobów surowców nieodnawialnych, wzrost ich cen, a także wzrost ilości wytwarzanych odpadów powoduje konieczność transformacji w kierunku wdrażania hierarchii postępowania z odpadami w oparciu o zasadę 6xR, tj. przemyśl, odmawiaj, ograniczaj, używaj wielokrotnie, naprawiaj i odzyskaj (Rethink, Refuse, Reduce, Reuse, Recover and Recycle).

Wprowadzenie tej koncepcji to świadomy i odpowiedzialny styl życia, ograniczenie konsumpcji dóbr i utylizacja odpadów. W podejściu gospodarki o obiegu zamkniętym odpady powinny być traktowane jako surowce wtórne wykorzystane do ponownej produkcji. Mają temu służyć mechanizmy na wcześniejszych etapach cyklu życia produktu. Działania te przyczynią się do „zamknięcia obiegu” oraz zwiększenia recyklingu i ponownego użycia produktu, przynosząc korzyści zarówno środowisku, jak i gospodarce. Przełoży się to na zwiększenie oszczędności energii i zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych.

Selektywna zbiórka jest źródłem surowców, których przetworzenie ponownie na produkt wymaga najczęściej dużo mniejszych nakładów (energii, surowców) niż w przypadku produkcji wykorzystującej surowce pierwotne. Wykorzystanie surowców wtórnych zmniejszy negatywny wpływ na środowisko oraz na krajobraz. Najczęściej występującym przy selektywnej zbiórce problemem jest zanieczyszczenie surowców wtórnych innego rodzaju odpadami. Duża część odpadów, która mogłaby być

wydaje się zwrócenie większej uwagi na pozyskiwanie surowców wtórnych, które w części mogą zastąpić sprowadzanie surowców spoza Unii Europejskiej. Ważnym zagadnieniem jest również podjęcie działań na rzecz ograniczenia marnowania żywności na etapie wytwarzania jej w przemyśle spożywczym, co jest jednym z istotnych problemów w Polsce na tle innych krajów Unii Europejskiej. Wdrażanie zasad bardziej zrównoważonej gospodarki, zorientowane na oszczędność i ponowne wykorzystanie niektórych produktów to jedno z kluczowych zagadnień. Może się to odbywać poprzez m.in. kreowanie miejsc, w których można naprawiać np. sprzęt elektroniczny czy wymieniać się innymi dobrami, takimi jak: ubrania w dobrej jakości, książki czy artykuły gospodarstwa domowego. W ramach GOZ jednym z celów powinno być dążenie do ponownego wykorzystania ścieków, zużytej wody w przemyśle i gospodarce komunalnej. W przypadku modernizacji czy budowy osiedli mieszkaniowych ponowne wykorzystanie tzw. szarej wody do splukiwania pozwoli wdrożyć zasady GOZ również w aspekcie urbanistycznym.

Wzrasta cena za odbiór odpadów komunalnych segregowanych, wynikający ze wzrostu ilości odpadów od mieszkańców oraz wzrostu cen za transport i energię. Ze wzrostem ilości wytwarzanych odpadów jak i z uzyskiwanym złą jakością surowcem w ramach selektywnej zbiórki powstaje problem z zagospodarowaniem pozostałości po przetworzeniu. W związku z tym należy rozwijać instalacje do odzysku surowców z odpadów oraz do odzysku energetycznego frakcji energetycznej oraz wdrożyć rozwiązania sprawiające, że odpady nie będą marnowane i jednocześnie zagwarantują ochronę przed degradacją środowiska naturalnego zgodnie z ideą GOZ.

Jednym z elementów procesu przechodzenia na gospodarkę o obiegu zamkniętym będzie eliminacja plastikowych przedmiotów jednorazowego użytku z przestrzeni publicznej. Kontynuowane będą działania na rzecz ograniczania wykorzystywania i wytwarzania plastiku, czego jednym z elementów jest deklaracja Sejmiku Województwa Małopolskiego 30 września 2019 roku „Małopolska wolna od plastiku”. Podejście GOZ nierozzerwalnie wiąże się z rozwojem innowacyjności, tworzeniem nowych modeli biznesowych i zwiększaniem świadomości środowiskowej społeczeństwa, co w efekcie przyczyni się do podnoszenia konkurencyjności małopolskiej gospodarki.

GŁÓWNE KIERUNKI DZIAŁAŃ:

- 6.1. Upowszechnianie zasad gospodarki o obiegu zamkniętym:
 - 6.1.1. Promowanie wśród mieszkańców idei GOZ, w tym naprawiania i ponownego wykorzystania produktów.
 - 6.1.2. Działania na rzecz świadomej konsumpcji, w tym ograniczenia ilości wyrzucanej żywności.
 - 6.1.3. Ekodoradcy dla biznesu – wsparcie doradcze przedsiębiorców zainteresowanych wdrożeniem nowoczesnych technologii

w zakresie ochrony środowiska i wdrażania zasad GOZ.

- 6.1.4. Promowanie dobrych praktyk i modelowych rozwiązań w zakresie GOZ w administracji publicznej.
- 6.2. Kadry dla wdrażania zasad GOZ:
 - 6.2.1. Działania zmierzające do kształcenia kadr w zakresie GOZ.
 - 6.2.2. Działania na rzecz wdrażania zasad GOZ, w tym ekoprojektowania, w działach badawczo-rozwojowych oraz biurach projektowych i konstrukcyjnych przedsiębiorstw.
- 6.3. Efektywne wykorzystanie produktów, surowców i odpadów:
 - 6.3.1. Działania na rzecz poprawy jakości zebranych surowców wtórnych, uzyskanych w wyniku selektywnej zbiórki u źródła.
 - 6.3.2. Zwiększenie recyklingu odpadów z opakowań.
 - 6.3.3. Stworzenie efektywnego rynku odzysku odpadów i wykorzystania surowców wtórnych zgodnie z zasadą „mój odpad twoim surowcem”.
 - 6.3.4. Działania na rzecz wykorzystania w gospodarce ponownie użytej wody przemysłowej, ścieków i osadów ściekowych.
 - 6.3.5. Wdrażanie technologii wydłużających życie produktów, m.in. poprzez ich naprawę i regenerację.
 - 6.3.6. Tworzenie punktów napraw i ponownego użycia produktów.
 - 6.3.7. Rozwój instalacji do recyklingu i odzysku surowców z odpadów oraz do odzysku energetycznego frakcji energetycznej.
- 6.4. Rozwiązania regulacyjne na rzecz GOZ:
 - 6.4.1. Efektywny system pozwoleń zintegrowanych.
 - 6.4.2. Uszczelnienie systemu gospodarowania odpadami (rejestr podmiotów wprowadzających produkty, produkty w opakowaniach i gospodarujących odpadami).
 - 6.4.3. Promowanie zielonych zamówień publicznych, ograniczających wpływ na środowisko.

OBSZAR III: KLIMAT I ŚRODOWISKO

Cel szczegółowy:

**Wysoka jakość środowiska
i dążenie do neutralności klimatycznej**

PRZEDSIĘWZIĘCIA STRATEGICZNE

- Szkoły neutralne klimatycznie w Województwie Małopolskim
- Przyjazne klimatycznie budynki użyteczności publicznej
- Ekocentra – sieć centrów edukacji ekologicznej
- LIFE EkoMałopolska – działania na rzecz klimatu
- Ekodoradca w każdej gminie
- Małopolska Deszczówka

**GŁÓWNE
KIERUNKI
POLITYKI
ROZWOJU:**

**OGRANICZANIE
ZMIAN
KLIMATYCZNYCH**

**GOSPODAROWANIE
WODĄ**

**BIORÓŻNORODNOŚĆ
I KRAJOBRAZ**

**EDUKACJA
EKOLOGICZNA**

CEL SZCZEGÓŁOWY W OBSZARZE „KLIMAT I ŚRODOWISKO”

Kluczową ideą w zakresie polityki środowiskowej jest takie gospodarowanie zasobami środowiska przyrodniczego, które zakłada również możliwość użytkowania tych zasobów przez przyszłe pokolenia.

Odpowiedzialnie prowadzona polityka rozwoju musi równolegle do realizacji programów zogniskowanych wokół rozwoju gospodarczego i społecznego, prowadzić działania na rzecz poprawy jakości życia i przestrzeni zamieszkania, czego nieodłącznym elementem jest dobry stan poszczególnych komponentów środowiska. Nie odchodząc od dalszej poprawy infrastruktury (jest jeszcze wiele zadań do wykonania), to zagrożenia środowiskowe stają się obecnie kluczowym wyzwaniem dla Małopolski.

Podstawą wszelkich działań na rzecz środowiska jest świadomość mieszkańców i ich współdziałanie. Dlatego obok istotnej roli edukowania społeczeństwa na temat stanu i funkcjonowania środowiska przyrodniczego oraz wpływu na nie działalności człowieka, zarówno negatywnego, jak również pozytywnego, kluczowe zagrożenia strategiczne w obszarze środowiska przyrodniczego Małopolski to:

- › dalsza intensyfikacja i podjęcie nowych działań na rzecz poprawy jakości powietrza, z uwzględnieniem działań zmierzających do neutralności klimatycznej, w tym rozwoju tzw. zielonej energii poprzez wspieranie inicjatywy w kierunku energooszczędnej gospodarki i rozwój energetyki opartej na alternatywnych źródłach energii,
- › podjęcie kompleksowych działań zmierzających do ograniczenia zużycia energii, wody, minimalizacji powstawania odpadów,
- › adaptacja do zmian klimatycznych, łagodzenie skutków tych zmian (częściowo związane z racjonalnym gospodarowaniem wodą w regionie, zielono-błękitną infrastrukturą, itp.),
- › intensyfikacja działań ochronnych i kształtujących bioróżnorodność środowiska przyrodniczego oraz krajobrazu Małopolski, jako kluczowego dobra – czynnika rozwoju gospodarczego.

Problematyka poprawy odporności środowiska na zmiany klimatyczne przejawiać się będzie w kierunkach działań we wszystkich podobszarach interwencji – powietrzu, wodach, energetyce, odpadach oraz bioróżnorodności, ochronie przyrody i krajobrazu. Do kwestii postępujących zmian klimatu należy podejść dwójako, poprzez ograniczenie zmian klimatycznych oraz poprzez adaptację do nich. W zakresie ograniczania zmian kluczowymi kwestiami są m. in.: redukcja emisji gazów cieplarnianych, w tym dwutlenku węgla, przechodzenie na odnawialne źródła energii, racjonalne gospodarowanie energią, rozwój niskieemisyjnego i energooszczędnego transportu, a także nie mniej istotne zalesianie oraz zadrzewianie. W zakresie adaptacji kluczowe kwestie to m. in.: poprawa retencji, zwłaszcza retencja wód opadowych w miejscu, zwiększenie terenów zieleni oraz wszelkie działania poprawiające warunki aerosanitarne. Warto nadmienić, iż część z tych działań, jak np. zalesianie, tereny zielone czy wzrost wilgotności wynikające z poprawy retencji pełnią jednocześnie rolę i adaptacji i ograniczenia zmian klimatycznych.

Zrównoważony rozwój, w tym adaptacja do zmian klimatu staną się kluczowym paradygmatem w politykach rozwoju Województwa oraz poprawy jakości życia mieszkańców. W ramach tych działań prowadzona będzie promocja Małopolski jako regionu aktywnie zaangażowanego w poprawę jakości środowiska przyrodniczego, kształtowania krajobrazu oraz edukującego w sprawach klimatycznych i ochrony zasobów wodnych, jak również udzielającego wsparcia i doradztwa dla samorządów lokalnych i innych podmiotów w zakresie działań prośrodowiskowych, w tym innowacyjnych.

Biorąc pod uwagę powyższe, cel strategiczny dla obszaru KLIMAT I ŚRODOWISKO brzmi następująco:

**WYSOKA JAKOŚĆ ŚRODOWISKA
I DĄŻENIE DO NEUTRALNOŚCI KLIMATYCZNEJ.**

GŁÓWNE KIERUNKI POLITYKI ROZWOJU:

1. OGRANICZANIE ZMIAN KLIMATYCZNYCH

STRATEGIA POSTĘPOWANIA

Poprawa jakości powietrza to jedno z kluczowych działań zgodnie z przyjętą ideą zrównoważonego rozwoju województwa. Realizacja wymagań uchwał antysmogowych dla Małopolski i Krakowa będzie prowadzona poprzez stopniowe wycofywanie starych, wyeksploatowanych, konwencjonalnych jednostek wytwórczych (palenisk na paliwa stałe), niespełniających wymogów środowiskowych w zakresie emisji zanieczyszczeń, rozwiązaniami opartymi na biopaliwach, ogrzewaniu sieciowym i pompach ciepła, a tam gdzie to możliwe – również poprzez przyłączenie do sieci geotermalnej. Niezależnie od ograniczenia zanieczyszczeń pyłowych, problemem pozostaje nadal znaczna emisja dwutlenku węgla – jednego z głównych tzw. gazów cieplarnianych. Należy jednak zaznaczyć, że za jego emisję odpowiedzialne są nie tylko paleniska domowe opalane węglem i duże zakłady przemysłowe oraz elektrownie, ale również transport, gospodarka odpadami oraz rolnictwo i użytkowanie gruntów. W ramach ograniczania zmian klimatycznych istnieje potrzeba transformacji energetycznej obszarów górniczych i energetyki węglowej, jak również przemysłów energochłonnych (stalowego, papierniczego, chemicznego i cementowego).

W związku z tym istotną kwestią będą długoskalowe kompleksowe działania zmierzające do budowy nowego modelu rozwoju obszarów miejskich – sprzyjającego zabudowie wewnątrz terenów zainwestowanych i hamujących proces rozlewania się zabudowy podmiejskiej, a tym samym ograniczenia dojazdów. Składa się na to szereg zagadnień urbanistycznych, takich jak mieszanie funkcji mieszkaniowych, usług i miejsc pracy, czy rozwój zabudowy w pobliżu ważniejszych przystanków komunikacji publicznej. Nie należy zapominać również o odpowiednim wyposażeniu obszarów miejskich w tereny zieleni, wód i rekreacji, korzystnie wpływających na klimat miasta i na jakość życia. W ramach poprawy jakości powietrza należy również rozwijać programy zalesiania i zadrzewiania. Konieczne jest zidentyfikowanie korytarzy przewietrzania i niezabudowywanie lub ograniczenie zabudowy w ich obrębie.

W kontekście niskoemisyjnego transportu należy zintensyfikować działania zmierzające do ograniczenia indywidualnego ruchu samochodowego poprzez: budowę w sąsiedztwie węzłów komunikacyjnych parkingów typu „Park&Ride”, rozbudowę, a w niektórych przypadkach i budowę systemu połączeń kolejowych, tworzenie nowych przystanków – zwłaszcza w miejskich obszarach funkcjonalnych. Kluczowym elementem polityki zrównoważonej mobilności jest

niskoemisyjny publiczny transport zbiorowy. Rozbudowa systemu transportu szynowego z wykorzystaniem istniejącej sieci kolejowej w miastach to podstawowe działanie gwarantujące dostępność tego środka komunikacji dla większej liczby mieszkańców. Istotnym czynnikiem wpływającym na zrównoważoną mobilność jest rozwój i promocja zeroemisyjnego i niskoemisyjnego transportu samochodowego. Rozwiązaniem jest powstawanie stref niskiej emisji komunikacyjnej, które mają na celu ograniczenie pojazdów z silnikami spalinowymi w centrach miast. Zrównoważona mobilność możliwa jest dzięki wykorzystaniu alternatywnych środków transportu, do których należy komunikacja piesza i rowerowa. Zwłaszcza na obszarach miejskich należy tworzyć różnego rodzaju zachęty do wyboru tych form przemieszczania się. Działaniem wspierającym politykę niskoemisyjności transportu będzie rozbudowa systemu ścieżek rowerowych, jako narzędzia nie tylko poprawiającego walory rekreacyjne, ale aktywnego korzystania z tego środka transportu, jako formy dojazdu do pracy czy szkoły czy innych obiektów usługowych. Warto również zainicjować szerszą kampanię na temat zdrowotnych aspektów ruchu rowerowego oraz przemieszczania się pieszo, jako alternatywnej formy poruszania się w miejskich obszarach funkcjonalnych, obszarach uzdrowiskowych, ale również na terenach wiejskich.

OGRANICZANIE
ZMIAN
KLIMATYCZNYCH

Kompleksowe rozwijanie sieci ścieżek rowerowych oraz systemu wypożyczalni rowerów i innych urządzeń transportu osobistego (deskorolki, hulajnogi itp.) może stanowić alternatywę dla przemieszczania się na krótkich odcinkach. Zmiany nawyków i preferencji mieszkańców w zakresie wyboru środka transportu stanowią istotny wkład w ogólną poprawę kondycji zdrowotnej społeczeństwa oraz stanu środowiska.

Rozwój gospodarczy Małopolski związany jest ze wzrostem wytwarzania i użycia energii, której produkcja przyczynia się nie tylko do wzrostu zanieczyszczenia powietrza, ale również do wzrostu kosztów ponoszonych przez gospodarkę i społeczeństwo. Znaczna emisja tzw. gazów cieplarnianych powoduje nasilenie zmian klimatycznych, a zwłaszcza negatywnych ich skutków. W celu osiągnięcia neutralności klimatycznej konieczna będzie transformacja w kierunku ograniczenia emisji gazów cieplarnianych całej gospodarki, w tym zwłaszcza sektora produkcji ciepła i energii elektrycznej. Nieodzowny staje się również rozwój energetyki opartej na odnawialnych źródłach energii (OZE). W Małopolsce przede wszystkim wykorzystującej geotermię, energię słoneczną i biomasę. W związku ze zróżnicowaniem rzeźby województwa i znacznej ilości rzek o dużych spadkach (zwłaszcza w górach) warto zainicjować program rozwoju tzw. małej hydroenergetyki. Równie istotną kwestią jest usprawnienie infrastruktury elektroenergetycznej oraz modernizacja bloków energetycznych, a także rozwój mechanizmów inteligentnej sieci energetycznej w zakresie monitoringu oraz podjęcie działań organizacyjno-prawnych i technicznych związanych z przebudową sieci elektroenergetycznej w kierunku sieci inteligentnej.

regionalnym i lokalnym. Doradztwo oraz stosowanie zachęt finansowych przy jednoczesnym prowadzeniu działań zwiększających świadomość mieszkańców stanowi kluczowe wyzwanie służące poprawie jakości powietrza.

Istotne są również rozwój i rozbudowa sieci ciepłowniczej, poprzez włączanie nowych i istniejących budynków do centralnego źródła ogrzewania. Niezmiennie istotne jest podjęcie szerszych działań w zakresie oszczędnego gospodarowania energią, np. poprzez promocję rozwoju budownictwa energooszczędnego i efektywności energetycznej. Zmniejszenie zużycia energii w budynkach możliwe jest poprzez wsparcie działań związanych z termomodernizacją przy uwzględnieniu wykorzystania czystego źródła ogrzewania oraz odnawialnych źródeł energii. Istotne jest prowadzenie doradztwa skierowanego do mieszkańców oraz wsparcie osób dotkniętych ubóstwem energetycznym.

Kontekstem do wprowadzania polityki oszczędzania energii oraz ograniczania wpływu na klimat może być także kompleksowy system planowania przestrzeni, uwzględniający rozwój infrastruktury zieleni i wody.

GŁÓWNE KIERUNKI DZIAŁAŃ:

- 1.1. Intensyfikacja działań ograniczających niską emisję zanieczyszczeń poprzez m.in. przechodzenie na tzw. ekologiczne paliwa i ciepło systemowe, w tym kontynuacja wymiany niskosprawnych kotłów na paliwa stałe.
- 1.2. Wzrost wykorzystania technologii opartych na odnawialnych źródłach energii do produkcji ciepła i chłodu, kogeneracji oraz energii elektrycznej:

W zakresie energetyki istotną sprawą jest także dostosowanie przemysłowych źródeł emisji zanieczyszczeń do wymagań przepisów prawa, w tym dyrektyw IED, MCP, NEC, konwencji międzynarodowych, oraz rozwój kogeneracji (jednoczesne wytwarzanie energii i ciepła). Obok udziału w produkcji energii elektrycznej i ciepła energii ze źródeł odnawialnych, ważnym zadaniem będzie tworzenie regulacji sprzyjających rozwojowi lokalnych obszarów zrównoważonych energetycznie w ramach klastrów czy spółdzielni energetycznych.

Konieczne jest wsparcie działań ograniczających niską emisję zanieczyszczeń poprzez pomoc gminom we wdrażaniu planów gospodarki niskoemisyjnej. Działania promujące OZE powinny stanowić jeden z kluczowych elementów służących do sprawnego wdrażania strategii poprawy jakości powietrza na poziomie

- 1.2.1. Rozwój energetyki opartej na geotermii, małej hydroenergetyce, fotowoltaice i innych alternatywnych źródłach energii, uwzględniających regionalną specyfikę.
- 1.2.2. Upowszechnianie i edukacja w dziedzinie przechodzenia na pozyskiwanie energii z czystych ekologicznie źródeł.

1.2.3. Rozwój infrastruktury produkcji i dystrybucji energii ze źródeł odnawialnych, ze szczególnym uwzględnieniem budynków użyteczności publicznej.

1.3. Rozwój niskoemisyjnego i zeroemisyjnego transportu publicznego:

1.3.1. Rozwój taboru autobusowego i tramwajowego oraz rozwój infrastruktury związanej

- z pojazdami elektrycznymi i hybrydowymi (stacje ładowania pojazdów itp.).
- 1.3.2. Rozwój infrastruktury obsługi podróży korzystających z transportu publicznego w miastach i ich obszarach funkcjonalnych.
 - 1.3.3. Wsparcie budowy i modernizacji linii tramwajowych, kolejowych oraz organizacji ruchu, ułatwiające sprawne funkcjonowanie transportu publicznego.
 - 1.3.4. Działania promujące korzystanie z transportu zbiorowego.
 - 1.3.5. Promocja ruchu rowerowego, urządzeń transportu osobistego oraz kształtowanie systemu ścieżek rowerowych.
 - 1.3.6. Promocja ruchu pieszego i rozwój systemu atrakcyjnych przestrzeni publicznych – ulic, placów, zachęcających do przemieszczania się pieszo.
 - 1.4. Budowa dróg i ciągów obwodowych, jako forma ograniczania zanieczyszczeń powietrza oraz hałasu poprzez wyprowadzenie ruchu z centrum miejscowości.
- 1.5. Rozwój programów zazieleniania miast i terenów pozamiejskich, w tym również obszarów uzdrowiskowych w celu ograniczania zanieczyszczeń powietrza:
 - 1.5.1. Kształtowanie spójnego systemu terenów zieleni publicznej w formie parków, skwerów, oraz atrakcyjnej zieleni wzdłuż ciągów komunikacyjnych (w tym zieleni wysokiej i pasm krzewów).
 - 1.5.2. Zadrzewianie miast i obszarów wiejskich.
 - 1.5.3. Ochrona korytarzy i klinów napowietrzających w obszarach miejskich.
 - 1.6. Poprawa efektywności energetycznej sektora publicznego i mieszkalnictwa:
 - 1.6.1. Modernizacja energetyczna budynków.
 - 1.6.2. Rozwój energooszczędnego budownictwa.
 - 1.7. Podniesienie efektywności energetycznej przedsiębiorstw.

2. GOSPODAROWANIE WODĄ

STRATEGIA POSTĘPOWANIA

Woda to niezbędny składnik życia na Ziemi, a zapewnienie społeczeństwu i gospodarce dostępu do czystej wody to fundamentalna sprawa. Jednym z kluczowych postulatów istotnych z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju i zwiększenia odporności na negatywne skutki zmian klimatycznych jest kompleksowy system poprawy retencyjności zlewni rzek województwa, który wpływa nie tylko na poprawę warunków hydrologicznych i klimatycznych, ale również na krajobraz i jakość życia mieszkańców. Wzrost retencji obok poprawy odporności środowiska na zmiany klimatyczne łagodzi niekorzystne skutki tych zmian. Jednym z efektów tych zmian są coraz częściej zdarzające się okresy susz, stąd istotną kwestią będzie opracowanie i wdrożenie kompleksowego systemu związanego z retencjonowaniem wody i właściwą gospodarką wodną, w tym oszczędne gospodarowanie wodą. Niezmiernie ważną rolę ma tu do spełnienia tzw. mała i mikro-retencja, najbardziej potrzebna na zurbanizowanych obszarach i terenach intensywnie użytkowanych rolniczo.

Jednym ze skutków zmian klimatycznych są coraz częściej pojawiające się gwałtowne ulewy, których niejednokrotnie negatywne skutki w postaci lokalnych podtopień wynikają również z powodu małej ilości terenów otwartych – mogących wchłaniać wody opadowe. Należy powszechnie wdrożyć praktykę zbierania wód opadowych i ich wykorzystania, celem zmniejszenia zużycia zasobów wody pitnej. Stąd istotnym elementem jest kompleksowe podejście do planowania przestrzeni miasta i obszarów wiejskich, wykorzystujące narzędzia związane z tworzeniem terenów zieleni, wzrostem zadrzewień oraz tworzeniem „błękitnej infrastruktury” poprzez m.in. tworzenie ogrodów deszczowych, różnego typu niecek, rowów przyulicznych i muld trawiastych. W skali obszarów miejskich przyrost terenów wodnych i zielonych – zwiększających retencyjność zlewni zurbanizowanych przyczyni się do poprawy warunków aerasanitarnych, m.in. poprzez wzrost wilgotności oraz złagodzenie

różnic w temperaturach różnych części miast, co pozytywnie wpłynie na jakość przestrzeni zamieszkania. Z kolei tworzenie tzw. zielonej infrastruktury, poprzez m.in. rozwój zieleni przyulicznej w przestrzeni miejskiej oraz innych obszarów zielonych łagodzi skutki zmian klimatycznych, poprawia retencję, jakość powietrza oraz podnosi jakość życia.

Istotny problem stanowią zanieczyszczenia wód substancjami biogennymi – azotem i fosforem oraz nieoczyszczone ścieki z gospodarstw domowych. Koniecznym elementem infrastruktury ekologicznej wzdłuż cieków wodnych powinno być utrzymanie strefy buforowej w postaci ekstensywnie użytkowanych łąk o dużej różnorodności gatunkowej, stanowiących jednocześnie bardzo dobry rodzaj oczyszczania biologicznego zanieczyszczonych wód. Jednocześnie w ramach zrównoważonego gospodarowania wodą należy dostosowywać strukturę upraw do zmian klimatu, poprzez

uprawy wymagające mniejszego zapotrzebowania na wodę i bardziej odporne na wysokie temperatury.

Tereny zagrożone suszą hydrologiczną należy zagospodarowywać poprzez wprowadzanie małej retencji oraz śródpolnych zadrze-

Wysoka jakość wód oraz ich duże zasoby są czynnikiem korzystnym dla rozwoju każdej funkcji przyjętej w koncepcji zagospodarowania regionu. Ich deficyt stwarza duże ograniczenia w rozwoju, zatem do kluczowych kwestii należy poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych poprzez m.in. ograniczenie przedostających się do nich zanieczyszczeń, czy też ustanawianie stref ochronnych ujęć wody oraz obszarów ochronnych głównych zbiorników wód podziemnych. Działania te służą zapewnieniu odpowiedniej jakości wód ujmowanych do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia oraz zaopatrzenia zakładów wymagających wody wysokiej jakości, a także ochronie jej zasobów.

W Małopolsce nadal istnieje pilna potrzeba rozbudowy systemu wodociągów i kanalizacji, zwłaszcza w południowej części województwa i na obszarach objętych formami ochrony przyrody. Zapewnienie dobrej jakości wody dla mieszkańców jest kluczowe w zrównoważonym rozwoju województwa oraz w poprawie jakości życia.

Istotnym jest także odpowiednie zagospodarowywanie terenów zagrożonych powodzią m. in. poprzez ograniczanie zabudowy w terenach zalewowych, a także poprzez budowę i odbudowę obiektów infrastruktury przeciwpowodziowej. Istotne będzie dostosowanie zagospodarowania terenów zagrożonych powodzią do postępujących zmian klimatycznych. Dotyczy to zarówno wykorzystania błękitnej infrastruktury, infrastruktury związanej z ochroną przeciwpowodziową, jak również infrastruktury drogowej i innej technicznej. W zakresie ochrony przeciwpowodziowej należy wprowadzić systemy wczesnego ostrzegania przed powodzią. Niezbędne jest prowadzenie systemu przeciwpowodziowego opartego w dużej mierze na rozwiązaniach nietechnicznych (racjonalne planowanie przestrzenne zgodne z zasadami zrównoważonego rozwoju i ładu przestrzennego), oraz systemu przeciwosuwiskowego przez m. in. stosowanie zadarnień, zakrzaceń i zalesień, kanałów i drenów odwadniających oraz ograniczanie zabudowy na stokach osuwiskowych.

Szczegółowe zasady ochrony przeciwpowodziowej oparte o Plany Zarządzania Ryzykiem Powodziowym oraz zasady zagospodarowania wód dorzecza Wisły i Dunaju przytoczono w diagnozie strategii jako uwarunkowania formalno-prawne w części Środowisko – Zmiany klimatu i ekstremalne zjawiska pogodowe.

wień i zakrzewień poprawiających warunki klimatyczno-hydrologiczne.

GŁÓWNE KIERUNKI DZIAŁAŃ:

- 2.1. Rozwój zielonej i błękitnej infrastruktury jako elementów poprawiających retencję oraz warunki aerosanitarne powietrza i podnoszących jakość życia:
 - 2.1.1. Systemy zbierania wody opadowej i jej wykorzystanie, likwidacja zasklepień lub uszczelnień gruntu.
 - 2.1.2. Kształtowanie spójnego systemu terenów zieleni, zwłaszcza w miejskich obszarach funkcjonalnych, opartego zarówno na terenach zieleni urządzonej (m.in. parki, skwery, zieleń przyuliczna), jak i zieleni o charakterze naturalnym i półnaturalnym (m.in. lasy, łąki, tereny wzdłuż cieków wodnych).
 - 2.1.3. Przywracanie naturalnej retencji dolin rzecznych, poprawiających retencję, zwiększających bioróżnorodność i atrakcyjność krajobrazowo-turystyczną.
 - 2.1.4. Rozwój małych form retencji i mikroretencji oraz zadrzewień i zakrzewień śródpolnych i innych form zwiększających retencyjność.
 - 2.1.5. Zachowanie i odtwarzanie roślinności pasów brzegowych wzdłuż cieków i rowów w celu ograniczenia dopływu zanieczyszczeń biogenych.
- 2.2. Rozwój systemu ochrony przeciwpowodziowej i przeciwosuwiskowej:
 - 2.2.1. Budowa wielofunkcyjnych zbiorników retencyjnych, a także budowa i rozbudowa obwałowań przeciwpowodziowych oraz obiektów hydrotechnicznych służących ochronie przeciwpowodziowej.
 - 2.2.2. Działania ograniczające możliwości nowej zabudowy i zagospodarowania w terenach zagrożenia powodziowego, tzw. wodą stuletnią (Q 1%), a także wsparcie

- działań stopniowo eliminujących istniejącą zabudowę na tych terenach.
- 2.2.3. Budowa i modernizacja obiektów inżynierskich w ciągu dróg w zakresie przeprowadzenia wód powodziowych.
 - 2.2.4. Przeciwdziałanie ruchom masowym poprzez stabilizację gruntów i ograniczanie lub wykluczanie zabudowy na terenach zagrożonych osuwaniem się i spętywaniem.
 - 2.3. Rozbudowa systemu zaopatrzenia w wodę i optymalizacja zużycia wody.
 - 2.4. Promowanie i wsparcie w produkcji, usługach i rolnictwie technologii zamkniętych obiegów wody.
 - 2.5. Rozwój systemu kanalizacyjnego i oczyszczania ścieków, w szczególności na obszarach województwa objętych formami ochrony przyrody oraz na obszarach o skomplikowanych warunkach gruntowo-wodnych.
 - 2.6. Wsparcie działań związanych z racjonalnym wykorzystaniem wód termalnych i mineralnych.
 - 2.7. Dostosowywanie struktury upraw do zmian klimatu oraz wsparcie działań ograniczających straty w rolnictwie powstałe z późnych przymrozków i suszy.

3. BIORÓŻNORODNOŚĆ I KRAJOBRAZ

STRATEGIA POSTĘPOWANIA

Bogate zasoby przyrodnicze Małopolski są dobrem wpływającym nie tylko na jakość życia Małopolan, ale również na rozwój gospodarki, w tym przede wszystkim turystyki i rekreacji. Kluczowe znaczenie będzie miało utrzymanie i wzrost bioróżnorodności środowiska przyrodniczego, stanowiącego jeden z zasadniczych czynników poprawy odporności środowiska, społeczeństwa i gospodarki na skutki negatywnych zmian klimatycznych. Zadanie to możliwe będzie pod warunkiem poszerzenia systemu przyrodniczego województwa nie tylko w oparciu o obszarowe formy ochrony przyrody, takie jak park narodowy, krajobrazowy czy obszar Natura 2000, ale także poprzez rozwój systemu obszarów węzłowych korytarzy ekologicznych łączących te obszary. Dodatkowo elementem wzrostu bioróżnorodności będzie system renaturalizacji dolin rzecznych – zwłaszcza Wisły i jej większych dopływów w Małopolsce. Zespół tych działań zorientowany będzie na techniki rozwoju zielonej i błękitnej infrastruktury, zarówno w skali lokalnej poprzez kształtowanie systemu terenów zieleni oraz zalesiania i zadrzewiania, jak i w skali regionalnej na terenie całej Małopolski, zwłaszcza w nawiązaniu do systemu obszarów chronionych i korytarzy ekologicznych. W gminach objętych obszarowymi formami ochrony przyrody, takimi jak parki narodowe, krajobrazowe i obszary Natura 2000 istotne będzie wsparcie przy wdrażaniu programów turystyki kwalifikowanej oraz przy rozwoju infrastruktury wodno-kanalizacyjnej i innych działaniach sprzyjających poprawie jakości środowiska przyrodniczego. Niezależnie od powyższych działań będzie kontynuowane sporządzanie kolejnych planów ochrony parków krajobrazowych.

W ramach ochrony bioróżnorodności, zgodnie z zaleceniami wynikającymi z Państwowego Monitoringu Środowiska należy skoncentrować się na następujących działaniach: (1) w siedliskach nieleśnych – prowadzenie ekstenzywnej gospodarki rolnej, przede wszystkim wykaszanie traw oraz nieintensywny wypas bydła i owiec oraz usuwanie lub przerzedzanie warstwy podszytu i/lub drzew; (2) w siedliskach torfowiskowych i źródliskowych – zaprzestanie prowadzenia melioracji wodnych lub sztuczne zatrzymywanie wody w siedliskach i związane z tym przerwanie procesu odwodnienia obszarów torfowisk i terenów przyległych; (3) w siedliskach leśnych – pozostawianie martwego drewna i ograniczanie ekspansji gatunków obcych; (4) w siedliskach wodnych – ograniczenie postępu eutrofizacji wód, zamulania zbiorników oraz ich zarastania, a także skupienie się na działaniach związanych z uporządkowaniem nieuregulowanej gospodarki komunalnej, pro-

mowaniem dobrych praktyk rolniczych oraz kontrolą prawidłowości prowadzenia gospodarki rybackiej.

W zakresie obszarów leśnych ważnym elementem jest dążenie do rozwoju wielogatunkowych siedlisk leśnych i do przekształcania monokultur lasów iglastych, na obszarach predysponowanych warunkami przyrodniczymi, poprzez wprowadzanie gatunków liściastych, zazwyczaj bardziej odpornych na niekorzystne warunki klimatyczne. Ponadto jako wzbogacenie różnorodności biologicznej należy rozwijać programy zalesiania oraz zadrzewiania, w szczególności na terenach miejskich oraz na terenach rolnych.

Elementem znaczącym, stanowiącym syntezę elementów i powiązań w środowisku przyrodniczym i kulturowym jest krajobraz. Opracowanie audytu krajobrazowego oraz wyznaczenie w jego ramach najcenniejszych krajobrazów

Małopolski stać się powinno przyczynkiem do odpowiedniej polityki ochrony i kształtowania krajobrazów. Osobną kategorię stanowi problem „zaśmiecenia” reklamami, zwłaszcza wzdłuż atrakcyjnych widokowo dróg i historycznych fragmentów małopolskich miast. Zainicjowanie przez Województwo Małopolskie dobrej praktyki w postaci działania „widzę góry” i włączanie się kolejnych gmin w tę inicjatywę powinno być kontynuowane. Utrzymanie i podniesienie atrakcyjności krajobrazu Małopolski powinno być stałym elementem polityki w zakresie rozwoju gospodarczego województwa.

waniem tam, gdzie to możliwe tworzenia pasów zieleni – jako formy ochrony akustycznej oraz redukcowanie hałasu w źródła poprzez zastosowanie tzw. cichych nawierzchni. Ważnym elementem związanym nie tylko z ochroną walorów krajobrazowych, ale również z wpływem na zdrowie jest system monitorowania wpływu promieniowania elektromagnetycznego.

GLÓWNE KIERUNKI DZIAŁAŃ:

3.1. Ochrona przyrody i różnorodności biologicznej poprzez kształtowanie systemu przyrodniczego:

W zakresie rekultywacji terenów poeksploatacyjnych i przemysłowych należy podjąć działania rewitalizacyjne w dawnych wyrobiskach, przekształcając je w atrakcyjną przestrzeń rekreacyjną, w tym poprzez tworzenie zbiorników wodnych o funkcji rekreacyjnej. Kompleksowego podejścia będzie wymagać obszar eksploatacji rud cynku i ołowiu w rejonie Olkusza, gdzie po zakończeniu działalności pilne będzie podjęcie działań rekultywacyjnych i odpowiedniego zagospodarowania tych terenów.

Ważnym aspektem utrzymania bioróżnorodności jest ochrona powierzchni ziemi, w tym gleb, przed erozją wodną, wietrzną i innymi procesami morfogenetycznymi degradującymi pokrywę glebową, w tym tę o najwyższej wartości dla produkcji rolnej – klas I–III. Odnawianie warstwy próchnicznej gleby jest procesem bardzo powolnym, trwającym setki lat, stąd kluczowa jest ich ochrona w celu zachowania dla przyszłych pokoleń jako podstawowego elementu utrzymania produktywności rolniczej gleb. Z kolei ochrona powierzchni ziemi zmierza nie tylko do zmniejszania uciążliwości działań człowieka na środowisko, ale także do renaturalizacji terenów już zniszczonych i przywracania ponownie ich funkcji przyrodniczych.

W celu zapewnienia optymalnych warunków środowiskowych konieczne jest podjęcie działań naprawczych w zakresie klimatu akustycznego. Najbardziej uciążliwymi źródłami emisji hałasu jest szeroko pojęta komunikacja. Podstawowymi narzędziami w walce z emisją hałasu do środowiska, są między innymi instrumenty planowania przestrzennego oraz instrumenty ochrony środowiska (zabezpieczenia akustyczne, dobrze zaprojektowane i wykonane drogi, linie kolejowe i porty lotnicze oraz plany i programy ochrony środowiska przed hałasem). Z kwestią ochrony ludności przed hałasem związane jest ekranowanie tras komunikacyjnych, jako elementów redukujących uciążliwości z tym związane. Jest to rozwiązanie powszechne, a zarazem dające wymierne efekty, jednakże należy tu uwzględnić kwestie ochrony walorów widokowych, z prefero-

- 3.1.1. Czynna ochrona ekosystemów, siedlisk i gatunków roślin, zwierząt i grzybów, w szczególności na obszarach objętych formą ochrony przyrody.
- 3.1.2. Powstanie nowych parków krajobrazowych zgodnie z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego.
- 3.1.3. Objęcie planami ochrony wszystkich parków krajobrazowych województwa małopolskiego, w celu m.in. czynnej ochrony istniejących i zanikających ekosystemów.
- 3.1.4. Kształtowanie zrównoważonej polityki rozwoju przestrzennego na obszarach węzłowych i w korytarzach ekologicznych.
- 3.1.5. Ochrona gleb przed erozją jako element utrzymania bioróżnorodności oraz ochrona gleb wysokiej jakości dla produkcji rolnej.
- 3.1.6. Utrzymanie różnorodności biologicznej łąk i pastwisk górskich poprzez prowadzenie gospodarki pasterskiej.
- 3.1.7. Działania na rzecz ochrony lasów i zwiększania lesistości Małopolski oraz dostosowanie składu gatunkowego do zmian klimatycznych.
- 3.1.8. Zrównoważone kształtowanie zagospodarowania dolin rzecznych jako kluczowych korytarzy ekologicznych, w tym działania renaturyzacyjne.
- 3.2. Kształtowanie i ochrona krajobrazu Małopolski:
 - 3.2.1. Sporządzenie audytu krajobrazowego, monitorowanie zmian w zagospodaro-

waniu przestrzeni oraz wsparcie gmin aktywnie wdrażających polityki, plany i programy ochrony i kształtowania krajobrazu priorytetowego wyznaczonego w audycie.

3.2.2. Ochrona walorów widokowych wzdłuż atrakcyjnych krajobrazowo ciągów komunikacyjnych poprzez m.in. odpowiednie przepisy dotyczące reklam i wprowadzanie „obudowy dróg zielenią” lub zazielenionych ekranów czy lokalizację odpowiedniej infrastruktury związanej z punktami widokowymi.

3.2.3. Ochrona przestrzeni publicznych historycznych centrów miast poprzez odpowiednie regulacje dotyczące reklam, szyldów i obiektów małej architektury.

3.2.4. Adaptacja terenów poeksploatacyjnych i przemysłowych na cele gospodarcze i rekreacyjne, w tym poprzez tworzenie zbiorników wodnych o funkcji rekreacyjnej, z uwzględnieniem również aspektu przyrodniczego i dydaktycznego.

3.2.5. Budowa ciągów drogowych z dostosowaniem do zasad ochrony krajobrazu województwa.

4. EDUKACJA EKOLOGICZNA

STRATEGIA POSTĘPOWANIA

Potrzeba ochrony wszystkich elementów środowiska przyrody i krajobrazu, jako wspólnego dobra, musi stać się jednym z kluczowych elementów edukacji, biorąc pod uwagę, że świadome współdziałanie mieszkańców regionu jest determinantą skuteczności działań w tym zakresie. Szeroki zakres edukacji przyrodniczej, kształtowanie świadomej konsumpcji i ekologicznego stylu życia niezależnie od wieku wpisywać się będą w ideę kreowania właściwych postaw zgodnie z koncepcją zrównoważonego rozwoju. Dobra jakość środowiska przyrodniczego wpływa na jakość przestrzeni zamieszkania, a więc na jakość życia mieszkańców, ale jest też bezpośrednio od nich zależna.

W ramach regionalnych kampanii edukacyjnych rozpowszechniane będą dobre praktyki poprzez m.in. wielopłaszczyznowe akcje informacyjno-edukacyjne w zakresie ochrony

środowiska, instalacji odnawialnych źródeł energii, poprawy efektywności energetycznej budynków i budownictwa energooszczędnego, kształtowania właściwych postaw konsu-

EDUKACJA
EKOLOGICZNA

menckich (ograniczenia zużycia energii oraz wody) oraz promocji innowacyjnych sposobów zapobiegania powstawaniu odpadów. Kontynuowane będą działania związane z walką o poprawę jakości powietrza przez zwiększenie nacisku na powstawanie budynków z ekologicznym ogrzewaniem. Działania te będą prowadzone w ramach realizacji projektu zintegrowanego LIFE „Wdrażanie Programu Ochrony Powietrza dla województwa małopolskiego – Małopolska w zdrowej atmosferze”, LIFE IP EkoMałopolska „Wdrażanie Regionalnego Planu Działań dla Klimatu i Energii” oraz Projektu EkoMałopolska. Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców jest niezbędny dla uzyskania akceptacji społecznej dla planowanych działań oraz uzyskania niezbędnego poziomu zaangażowania społecznego w trakcie ich realizacji.

- › racjonalnego gospodarowania energią i wodą,
 - › adaptacji rolnictwa do zmian klimatu,
 - › edukacji prośrodowiskowej w szkołach wszystkich poziomów,
 - › nauczanie w zakresie świadomej konsumpcji i istotności właściwej selekcji i wytwarzania odpadów.
- 4.2. Rozwój systemu doradztwa w zakresie działań ekologicznych, w tym również działań innowacyjnych dla przedsiębiorców i rolników.
- 4.3. Kampanie promujące:
- › wzrost wykorzystania lokalnego potencjału energii odnawialnej, poprawy efektywności energetycznej oraz budownictwa niskoemisyjnego,
 - › zapobieganie lub ograniczanie wytwarzania odpadów oraz ich przetwarzania,

Obligatoryjnym warunkiem zmniejszania dysproporcji w rozwoju terytorialnym będzie zapewnienie wysokiego poziomu administracji samorządów lokalnych i innych podmiotów w zakresie działań prośrodowiskowych, w tym innowacyjnych. Kontynuowane będą działania z zakresu doradztwa dla mieszkańców i biznesu w celu wdrażania nowoczesnych rozwiązań ekologicznych i zapewnienia pomocy merytorycznej w zakresie poprawy stanu środowiska. Ponadto konieczne jest zwiększenie bezpieczeństwa i poprawy jakości życia mieszkańców w zmieniających się warunkach klimatycznych.

GŁÓWNE KIERUNKI DZIAŁAŃ:

- 4.1. Edukacja i informacja w zakresie:
- › wpływu człowieka na środowisko przyrodnicze, w tym klimat oraz w zakresie działań adaptacyjnych do zmian klimatycznych i neutralizujących/ograniczających negatywne skutki tych zmian,
 - › instalacji odnawialnych źródeł energii, poprawy efektywności energetycznej budynków i budownictwa energooszczędnego,
 - › oszczędzania energii i wody oraz minimalizacji powstawania odpadów, przede wszystkim w gospodarstwach domowych,
 - › ograniczania emisji pyłów oraz gazów cieplarnianych,

- w formie wydarzeń/eventów w lokalnych społecznościach w ramach lokalnych uroczystości lub osobnych wydarzeń związanych z gospodarką odpadami,
- › niskoemisyjne formy transportu,
 - › zmianę stylu życia w kierunku racjonalnego gospodarowania energią i wodą.
- 4.4. Zapewnienie efektywnej kontroli egzekwowania przepisów ochrony środowiska, w tym dotyczących ochrony ludności przed oddziaływaniem pola elektromagnetycznego, poprzez wprowadzanie m.in. monitoringu w tym zakresie.
- 4.5. Promocja zasad współdzielenia dóbr i usług.

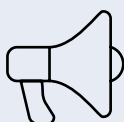
**GŁÓWNE
KIERUNKI
POLITYKI
ROZWOJU:**

**SYSTEM
ZARZĄDZANIA
STRATEGICZNEGO
ROZWOJEM**

**WSPÓŁPRACA
I PARTNERSTWO**

**PROMOCJA
MAŁOPOLSKI**

OBSZAR IV: ZARZĄDZANIE STRATEGICZNE ROZWOJEM

Cel szczegółowy:

**System zarządzania strategicznego rozwojem
dostosowany do wyzwań dekady 2020–2030**

PRZEDSIĘWZIĘCIA STRATEGICZNE

- Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego
- Budżet Obywatelski Województwa Małopolskiego
- Program współpracy z Polonią i Polakami za granicą
- Centrum Współpracy Regionalnej

CEL SZCZEGÓŁOWY W OBSZARZE „ZARZĄDZANIE STRATEGICZNE ROZWOJEM”

Zarządzanie strategiczne rozwojem z punktu widzenia władz samorządowych województwa zdefiniować można jako złożony, wielowątkowy i cykliczny proces, w którym Województwo przy udziale współdziałających podmiotów i partnerów formułuje celowe strategie, polityki, programy, strategiczne projekty oraz procedury i metody postępowania, następnie wdraża, koordynuje i monitoruje ich realizację, ocenia efekty oraz zależnie od wyników oceny i zmian w otoczeniu koryguje cele lub procesy realizacji w pożądanym sposób.

Zgodnie z dokumentem przyjętym przez Rząd RP (2018 rok) pt. *System zarządzania rozwojem Polski* Samorząd Województwa w tym systemie „pełni funkcję inicjująco-integrująco-koordynacyjną w odniesieniu do rozwoju regionu. Jest odpowiedzialny za programowanie działań rozwojowych regionu, budowanie sieci współpracy na szczeblu regionalnym, koordynowanie działań prorozwojowych realizowanych na terenie województwa oraz czuwanie nad przebiegiem procesów realizacji polityki regionalnej przez odpowiednie mechanizmy monitorowania i ewaluacji. Samorząd Województwa pełni również funkcję koordynującą dla działań i inwestycji planowanych w regionie o znaczeniu ponadlokalnym, w tym w obszarach funkcjonalnych”.

Mając na uwadze tak szeroki zakres odpowiedzialności Województwa, przy dużej dynamice i zmienności procesów społeczno-gospodarczych w otoczeniu, kluczową kwestią staje się adekwatność oraz zdolność adaptacyjna systemu zarządzania strategicznego rozwojem województwa w stosunku do pojawiających się potrzeb i stawianych zadań.

W nadchodzącej dekadzie dla Województwa kluczowe będzie doskonalenie systemu zarządzania strategicznego rozwojem w obrębie zadań i struktur własnych samorządu województwa oraz przesunięcie akcentu z postrzegania się w roli dysponenta środków na przyjęcie roli inicjatora, moderatora oraz uczestnika projektów rozwojowych. Samorząd Województwa będzie w większym stopniu aktywnie pozyskiwał zewnętrzne zasoby nie tylko z alokowanych na swój użytek źródeł oraz wchodził w rolę partnera w wielopoziomowych przedsięwzięciach na rzecz całego województwa czy jego wybranych, szczególnie tego wymagających obszarów.

Wyzwanie to oznacza m.in. potrzebę przemodelowania współpracy Samorządu Województwa z partnerami w regionie, a także wsparcia w budowaniu zdolności potencjalnych partnerów do udziału w tak aktywnie rozumianej polityce rozwoju.

Biorąc pod uwagę powyższe, cel szczegółowy dla obszaru ZARZĄDZANIE STRATEGICZNE ROZWOJEM brzmi następująco:

SYSTEM ZARZĄDZANIA STRATEGICZNEGO ROZWOJEM DOSTOSOWANY DO WYZWAŃ DEKADY 2020–2030

GŁÓWNE KIERUNKI POLITYKI ROZWOJU:

1. SYSTEM ZARZĄDZANIA STRATEGICZNEGO ROZWOJEM

STRATEGIA POSTĘPOWANIA

System strategicznego zarządzania rozwojem jest sferą bezpośrednich kompetencji i odpowiedzialności Województwa. Będzie sukcesywnie rozwijany w kierunku systemu kompletnego, spójnego, uczącego się i otwartego na dialog. Kluczowe czynniki sukcesu na tym polu to wsparcie kompetencji regionalnych i lokalnych w zarządzaniu, wielowymiarowe partnerstwo oraz elastyczność.

W obecnym kształcie zawiera dobrze rozwinięty podsystem programowania strategicznego, programowania i wdrażania powiązane z funduszami UE, monitorowania sytuacji społeczno-gospodarczej województwa oraz realizacji zadań ujętych w Małopolskim Planie Inwestycyjnym na lata 2015–2023, natomiast pozostałe elementy w części lub całości wymagają dopięcia. Dotyczy to m.in. takich

horyzontalnych zyskają osadzenie w Strategii jako „podsystemy” zarządzania, z wyodrębnionym zestawem wskaźników monitorowania i określoną metodą ewaluacji efektów, odpowiedzialnym koordynatorem, alokowanymi zasobami ludzkimi, finansowymi i organizacyjnymi. Przyjęcie takiego uspołnionego modelu spowoduje potrzebę nowej architektury programów strategicznych.

System monitorowania, raportowania i oceny strategii, programów strategicznych i wieloletnich, planu zagospodarowania przestrzennego, strategii i planów wojewódzkich samorządowych jednostek organizacyjnych zostanie uspołniony, tak aby dokumenty te tworzyły jednolitą i wewnątrznie spójną logicznie matrycę celów, zasad, wskaźników i oczekiwanych rezultatów.

elementów jak: systematyczne monitorowanie i ewaluacja programów strategicznych i innych instrumentów polityki rozwoju; mechanizmy strategicznego ukierunkowania i koordynacji polityk i działań nieinwestycyjnych; zapewnienie bezpośredniej spójności wszystkich realizowanych programów i polityk z SRWM 2030; ułatwienie monitorowania efektów i korekty polityki rozwoju w odpowiedzi na zmiany potrzeb regionalnych interesariuszy, zmiany uwarunkowań zewnętrznych czy stwierdzone opóźnienia; zintegrowany monitoring rzeczowo-finansowy raportowany w układzie celów SRWM 2030, a także narzędzia szybkiego komunikowania i koordynacji współpracy z partnerami przedsięwzięć i konsultacji z mieszkańcami.

Równolegle rozwijana będzie zdolność do uczenia się, testowania nowych rozwiązań i korzystania z własnych i zewnętrznych doświadczeń. Utrzymane, rozwinięte, częściowo zmodyfikowane i zintegrowane zostaną dotychczasowe narzędzia zarządzania strategicznego. W miarę potrzeb wprowadzane będą narzędzia dodatkowe.

W celu usprawnienia i wzmocnienia oddziaływania dialogu z partnerami podjęte zostaną działania prowadzące do wzmocnienia roli dialogu, debat publicznych i konsultacji społecznych w procesie prowadzenia polityki rozwoju.

Wspierane będzie rozwijanie kompetencji kadr samorządowych, w tym z małych miast i obszarów wiejskich, w zakresie kreowania współpracy i realizacji wspólnych przedsięwzięć.

Programy strategiczne, w zmodyfikowanej formule obejmującej także obligatoryjne programy ustawowe oraz komponenty mega-programów

Obowiązujące sposoby monitorowania i oceny zostaną uzupełnione i skonsolidowane, tak aby w efekcie utworzyć spójny system monitorowania i oceny strategii, programów, polityk (w tym polityki zapisanej w planie zagospodarowania przestrzennego województwa) oraz strategicznych projektów realizowanych przez Województwo, co zapewni decydentom polityki rozwoju w regionie całościową informację nt. przebiegu realizacji i efektów Strategii.

GŁÓWNE KIERUNKI DZIAŁAŃ:

- 1.1. Spójny i całościowy system planowania i monitorowania realizacji SRWM 2030 i powiązanych działań:
 - 1.1.1. Rozwijanie architektury dokumentów programowych WM wzajemnie spójnych i komplementarnych.
 - 1.1.2. Ewolucja standardu programowania, monitorowania i raportowania strategicznego.
 - 1.1.3. Wprowadzenie standardu minimum dotyczącego konsultacji społecznych w planowaniu i ewaluacji działań wynikających z SRWM 2030, w tym otwartego udostępniania i wykorzystania wyników.
 - 1.1.4. Wprowadzenie powszechnej ewaluacji efektów realizacji polityk i programów i jej upowszechniania jako ważnego elementu kultury otwartego uczenia się.
- 1.2. Koordynacja działań rozwojowych realizowanych na terenie województwa:
 - 1.2.1. Monitorowanie i koordynacja działań w ramach różnych polityk sektorowych.
 - 1.2.2. Przygotowywanie, negocjowanie i realizacja na poziomie regionalnym umów dotyczących wspólnych przedsięwzięć rozwojowych, np. kontraktu programowego, kontraktu sektorowego, porozumień terytorialnych.

- 1.3. Rozwój Małopolskiego Obserwatorium Rozwoju Regionalnego jako centrum kompetencji w zakresie monitorowania i ewaluacji oraz transferu wiedzy nt. procesów rozwojowych w regionie.
- 1.4. Ustawiczne kształcenie kadr samorządowych, w tym zaangażowanych w planowanie i realizację polityk rozwojowych w województwie oraz w zakresie kompetencji informacyjno-komunikacyjnych.
- 1.5. Strategiczne ukierunkowanie i rozwijanie współpracy międzyregionalnej województwa na polu polityki rozwoju:
 - 1.5.1. Wzmocnienie współpracy międzyregionalnej, w tym w ramach programów Interreg i międzynarodowych sieci współpracy.
 - 1.5.2. Pogłębianie współpracy z województwami sąsiednimi, w tym kreowanie wspólnych przedsięwzięć strategicznych na rzecz obszarów sąsiadujących o podobnych wyzwaniach rozwojowych oraz o oddziaływaniu ponadregionalnym.
 - 1.5.3. Analizowanie kluczowych kompetencji, potrzeb oraz doświadczeń współpracujących regionów w kraju i za granicą pod kątem ich wykorzystania w działaniach rozwojowych w województwie.
 - 1.5.4. Inspirowanie, animowanie i realizowanie projektów międzyregionalnych krajowych i międzynarodowych mogących przynieść korzyści w zakresie dostępu do wiedzy, know-how i konkretnych rozwiązań.
 - 1.5.5. Promowanie w ramach współpracy międzyregionalnej małopolskich osiągnięć w zakresie polityki rozwoju i innych polityk publicznych w celu szerszego włączenia podmiotów z regionu w międzynarodowe sieci wymiany wiedzy i współpracy.
 - 1.5.6. Rozwijanie funduszu wkładu własnego do projektów współpracy międzynarodowej dla podmiotów z Małopolski, z preferencjami dla podmiotów w roli liderów projektów oraz projektów angażujących kilku partnerów z regionu.

2. WSPÓŁPRACA I PARTNERSTWO

STRATEGIA POSTĘPOWANIA

Poszukując sposobów na poprawę jakości zarządzania sprawami wspólnymi, administracja publiczna korzysta z idei nowego współzrządzenia publicznego, której podstawowym założeniem jest przekonanie, że skoro nie jest w stanie samodzielnie realizować wszystkich potrzeb społecznych w XXI wieku, to kluczem do dobrego rządzenia jest partnerstwo międzysektorowe oraz dialog społeczny, a duże znaczenie przypisuje się współpracy opartej na wzajemnym zaufaniu. Współpraca, partnerstwo i współodpowiedzialność podmiotów publicznych, biznesu i obywateli przy realizacji polityk publicznych jest jedną z zasad realizacji przyjętej przez Rząd RP Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.). W dokumencie tym wskazuje się m.in., że kapitał społeczny jest warunkiem rozwoju nowoczesnej gospodarki i efektywnej współpracy, różne podmioty nie tylko stają się współuczestnikami działań rozwojowych, ale także je współtworzą, a szczególnie istotne w skuteczności polityki rozwoju jest partnerstwo i kreatywność samorządów terytorialnych. Współpraca i partnerstwo jest polem współodpowiedzialności i konsensualnej współpracy Województwa z innymi podmiotami – aktorami polityki rozwoju w regionie. Kluczowe czynniki sukcesu na tym polu to potencjał instytucjonalny, potencjał współpracy i zdolność ich wykorzystania do kreowania i realizacji działań.

W Małopolsce system strategicznego zarządzania rozwojem jest w dużej mierze kształtowany w dialogu lub w odpowiedzi na potrzeby zgłaszane przez interesariuszy polityki rozwoju województwa, a także w inny sposób diagnozowane na różnych etapach formułowania polityki rozwoju. Podejście to będzie kontynuowane. Przedsięwzięcia rozwojowe realizowane będą przy współpracy z podmiotami występującymi czy to w roli beneficjentów, kontrahentów, klientów, czy współpracowników i partnerów, przy czym zakłada się znaczące zwiększenie udziału różnych form współpracy i partnerstwa jako pożądanego i promowanego modelu.

Wewnątrzregionalnie dotyczy to w największym stopniu współpracy z samorządami gmin i powiatów, a także przedsiębiorstwami, organizacjami pozarządowymi, uczelniami i innymi podmiotami publicznymi. Ważnym partnerem rozwojowym samorządu województwa są i będą także m.in. ponadlokalne koalicje samorządowe (stowarzyszenia, związki samorządowe, w tym typu ZIT itp.), stowarzyszenia międzysektorowe, jak np. lokalne grupy działania, organizacje skupiające przedsiębiorców, federacje organizacji pozarządowych itd.

Wszyscy partnerzy będą systemowo i w otwarty sposób włączani w procesy i przedsięwzięcia prorozwojowe w województwie, a potencjalni uczestnicy wspólnych przedsięwzięć o charakterze ponadlokalnym – w razie potrzeby i zgodnie z zasadą pomocniczości – uzyskają w tym zakresie wsparcie merytoryczne, organizacyjne i/lub instytucjonalne. Dzięki temu partnerzy, szczególnie samorządy, stawać się będą w większym stopniu kreatorami rozwoju – inicjując nowe, nowatorskie, mniej typowe niż dotychczas przedsięwzięcia, o ponadlokalnej skali wpływu, służące nie tylko zapewnieniu właściwego poziomu podstawowych usług dla mieszkańców, ale i rozbudowie lokalnej bazy ekonomicznej (co oznacza zapewnienie właściwego poziomu usług publicznych w przyszłości).

Oczekiwanym efektem będzie stopniowe przenoszenie punktu ciężkości ze sprawnej absorpcji środków na kreowanie zróżnicowanych projektów rozwojowych i mechanizmów finansowania, w większym stopniu łączenie zasobów rozwojowych z różnych źródeł i sektorów, korzystanie z formuł partnerstwa publiczno-społecznego i publiczno-

Szczególnie wartościowym zasobem rozwojowym Małopolski są organizacje pozarządowe – mogą być one znakomitym źródłem pomysłów, inspiracji, innowacji oraz partnerem, zazwyczaj niefinansowym, we wspólnych projektach, a także realizatorem kontroli jakości działań publicznych. W celu wykorzystania w pełni tego potencjału wprowadzone zostaną narzędzia i mechanizmy wzmocnienia instytucjonalnego, w tym finansowego, tak aby organizacje pozarządowe w szerszym zakresie mogły być rzeczywistym partnerem samorządów.

-prywatnego. To wymaga inicjatywy, sieci kontaktów, kapitału zaufania, kompetencji i przedsiębiorczości.

Ważnym elementem współpracy jest wzmacnianie więzi z Polakami i Polonią za granicą. Szczególnie istotną rolę przypisuje się wspieraniu środowisk polskich na Wschodzie. Kierowana do nich pomoc służy przede wszystkim pobudzaniu i wspieraniu działań w sferze edukacji i kultury, a także upowszechnianiu wiedzy na temat samorządności, wspieraniu rozwoju gospodarczego itp. Przykładem inicjatyw w tym zakresie są: współpraca i wymiana kulturalna, organizacja letniego wypoczynku dla dzieci i młodzieży, pomoc charytatywna dla osób najbardziej potrzebujących, projekty w zakresie wymiany wiedzy i doświadczeń.

GŁÓWNE KIERUNKI DZIAŁAŃ:

- 2.1. Wsparcie partnerów Województwa w strategicznym zarządzaniu rozwojem:
 - 2.1.1. Inicjowanie działań mających na celu doskonalenie umiejętności liderów samorządowych.
 - 2.1.2. Wsparcie doradcze dla samorządów lokalnych.
 - 2.1.3. Analizowanie i upowszechnianie regionalnych przykładów dobrej praktyki przedsięwzięć realizowanych w partnerstwie, inicjowanie ich wykorzystania przez nowe podmioty.
 - 2.1.4. Upowszechnienie w praktyce własnej samorządu województwa i wśród partnerów polityki rozwoju w regionie metod debaty i konsultacji społecznych w kształtowaniu i ewaluacji działań rozwojowych.
 - 2.1.5. Wspieranie działań, strategii i programów bazujących na zróżnicowanym spektrum współpracy.
 - 2.1.6. Inspirowanie, wspieranie tworzenia i działań ponadlokalnych koalicji samorządowych.
 - 2.1.7. Rozwijanie otwartej, systemowej współpracy ze środowiskiem naukowym i doradczym służącej podnoszeniu jakości polityki rozwoju.
 - 2.1.8. Wdrożenie narzędzia do zdalnej, wszechstronnej komunikacji partnerów polityki rozwoju w regionie (z funkcją przekazywania informacji, zbierania danych, badawczą, konsultacyjną itp.).
- 2.2. Rozwijanie wielopoziomowych i wielosektorowych partnerstw, np.: z instytucjami publicznymi, organizacjami społecznymi, przedsiębiorcami i ich stowarzyszeniami oraz innymi jednostkami terytorialnymi:
 - 2.2.1. Wzmacnianie istniejących partnerstw i platform współpracy wypracowanych przez Samorząd Województwa i włączanie nowych partnerów i aktywnych uczestników do dotychczasowych inicjatyw współpracy.
 - 2.2.2. Wspieranie i organizacja współpracy międzysektorowej (np.: uczelnie – biznes – instytucje publiczne – organizacje pozarządowe i międzysamorządowe) i wprowadzanie mechanizmów partnerstwa publiczno-publicznego i międzysektorowego w procesy zarządzania strategią.
 - 2.2.3. Inicjowanie, animowanie i wspieranie współpracy i partnerstwa w obszarach powiązań funkcjonalnych (zapewnienie równowagi w partnerstwach o silnym ośrodku rdzeniowym i gminami na obrzeżu), w tym w obszarze metropolitalnym.
 - 2.2.4. Rozwijanie i pogłębianie współpracy wewnątrzregionalnej pomiędzy samorządami i innymi partnerami działającymi na rzecz regionu, poprzez angażowanie ich w proces programowania i realizacji polityki regionalnej na poziomie województwa.
 - 2.2.5. Preferencje dla polityk, programów i projektów angażujących lokalną społeczność i realizowanych w partnerstwach.
- 2.3. Rozwijanie kapitału społecznego województwa dzięki wzmocnieniu organizacji pozarządowych i świadomości obywatelskiej mieszkańców:
 - 2.3.1. Poszerzanie zakresu współpracy z organizacjami pozarządowymi na różnych polach.
 - 2.3.2. Rozwijanie Budżetu Obywatelskiego.
 - 2.3.3. Rozwój forum organizacji pozarządowych, w tym przy współpracy z branżowymi i obszarowymi federacjami organizacji.
 - 2.3.4. Inicjowanie i animowanie partnerstw, koalicji, wspólnych projektów rozwojowych, w których organizacje pozarządowe są równorzędnym partnerem samorządu, wnoszącym komplementarne (niekoniecznie finansowe) zasoby.
 - 2.3.5. Ustanowienie regionalnego mechanizmu na rzecz wzmocnienia potencjału małopolskich organizacji pozarządowych.
- 2.4. Rozwijanie, animowanie i wspieranie współpracy oraz partnerstwa z Polakami i Polonią za granicą.

3. PROMOCJA MAŁOPOLSKI

STRATEGIA POSTĘPOWANIA

Promocja Małopolski jest jednym z ważnych narzędzi wsparcia rozwoju społeczno-gospodarczego regionu. Silna marka sprzyja tworzeniu przewagi konkurencyjnej, wyróżnia Małopolskę na tle innych regionów, przyciąga mieszkańców, turystów, inwestorów, a także jest znaczącym wsparciem dla procesów innowacyjnych. Małopolska cieszy się pozytywnym i rozpoznawalnym wizerunkiem, zarówno w aspekcie turystycznym, społecznym, jak i gospodarczym, co stanowi dobry punkt wyjścia do wzmocnienia materialnego potencjału rozwojowego województwa.

W ciągłym i świadomym procesie budowania wizerunku regionu podstawą jest zapewnienie spójności pomiędzy identyfikacją i prezentacją marki Małopolska a jej tożsamością zakorzenioną w tradycji i innowacji. Planowość działań i odpowiednie komunikowanie marki wśród odbiorców w konsekwencji przekłada się na określone skojarzenia z danym miejscem i wpływa na pozytywny wizerunek Małopolski. To niewątpliwie jeden z kierunków rozwoju regionu, który powinien być kontynuowany i rozwijany. Województwo Małopolskie podejmuje wiele starań, aby region kojarzony był zarówno z tradycją, jak i nowoczesnością. Został zmieniony znak graficzny Małopolski, realizowane są wydarzenia o charakterze regionalnym, krajowym, jak i międzynarodowym, a także projekty partnerskie zakładające współpracę różnych interesariuszy na wielu płaszczyznach przy wykorzystaniu najnowszych trendów w komunikacji marketingowej.

Niezwykła złożoność przyrodnicza Małopolski idzie w parze z różnorodnością i wielokulturowością, która kształtowała się przez stulecia, tworząc cenne dziedzictwo narodowe i regionalne. Unikatowość Małopolski wyróżnia region na tle innych miejsc zarówno w kraju, jak i za granicą. Komunikacja marketingowa w dalszym ciągu powinna nawiązywać do bogactwa regionu poprzez promocję szeroko rozumianego dziedzictwa Małopolski (kultura, tradycja, przyroda, kulinaria, zabytki, wzornictwo). Przykład budowania marki Małopolska opartej na bogactwie regionu stanowią np. wydarzenia, które odbywają się cyklicznie, m.in.: Małopolski Festiwal Smaku, Festiwal Kultury Żydowskiej w Krakowie, Międzynarodowy Festiwal Folkloru Ziemi Górskich w Zakopanem, Puchar Świata w Skokach Narciarskich oraz wiele innych.

Szereg branż, w tym turystyczna, sportowa czy kulturalna wymaga różnorodnego wsparcia, aby odbudować swoją dotychczasową pozycję osłabioną skutkami obostrzeń związanych z COVID-19. Kampania społeczna pod hasłem „Dobro jest w Małopolsce. Stop Koronawirusowi!” oraz promocja Małopolskiej Tarczy Antykryzysowej były pierwszymi przykładami działań marketingowych, które stanowią odpowiedź na potrzeby mieszkańców,

przedsiębiorców czy turystów, polegającymi na scalaniu elementów promocyjnych obejmujących różnych odbiorców, sektory i jednostki.

Świat wokół nas rozwija się również dzięki cyfryzacji. Wzmocnienie działań komunikacyjnych w sieci w związku z przekierowaniem porozumiewania się i funkcjonowania na sferę e-rozwiązań stało się szczególnie ważne, a sytuacja wywołana pandemią COVID-19 wymusiła jeszcze szybsze zmiany w tym zakresie. Promocja Małopolski powinna zmierzać w kierunku e-rozwiązań, aby ułatwić mieszkańcom, turystom czy przedsiębiorcom dostęp do wielu przedsięwzięć, zarówno tych kulturalnych, jak i społecznych.

Jednym z kluczowych narzędzi promocji marki Małopolska jest System Koordynacji Marki Małopolska, w który zaangażowanych jest blisko 100 podmiotów, w tym departamenty Urzędu Marszałkowskiego, Wojewódzkie Samorządowe Jednostki Organizacyjne, wybrane wojewódzkie osoby prawne, spółki kapitałowe oraz stowarzyszenia, w tym Małopolska Organizacja Turystyczna. Promocja Województwa Małopolskiego w dalszym ciągu powinna się opierać na koordynacji prowadzonych działań marketingowych, zwłaszcza strategicznych projektów, które wymagają większej koncentracji w zakresie promocji.

Wizerunek marki Małopolska kształtuje się na wielu płaszczyznach. Znaczącą rolę Województwa Małopolskiego powinno być integrowanie i uspołnienie działań promocyjnych, a także współpraca poprzez włączenie kolejnych interesariuszy/partnerów do Systemu Koordynacji Marki Małopolska. Rozwijanie współpracy w regionie z udziałem wielu podmiotów, np. z sektorów: samorządowego, pozarządowego, gospodarczego, w tym reprezentujących środowiska lokalne sprzyja budowaniu więzi o charakterze ponadlokalnym, wzmocnieniu świadomości regionalnej i wielopłaszczyznowej integracji w regionie. Współpraca i jej efekty mocno oddziałują na rozwój Małopolski. Strategia komunikacyjna regionu powinna silnie akcentować potrzeby poszczególnych grup docelowych, a sama marka Małopolska powinna stać się narzędziem

wspierającym marketingowo regionalne marki produktowe oraz ułatwiającym wprowadzanie na rynek nowych, specyficznych produktów, tym samym wpływając bezpośrednio na zwiększenie ich rozpoznawalności. Najważniejsze w tym zakresie będzie przedstawienie korzyści współpracy. Przykładem oczekiwanego zaangażowania i współpracy mogą być projekty odwołujące się do tradycji (np. święta pól, jarmarki, święta lokalne) i duchowości miejsc (np. centra pielgrzymkowe, festiwale). Współdziałanie różnych podmiotów, instytucji i samorządów przyczyni się do dynamicznego rozwoju Województwa Małopolskiego, a co za tym idzie – podwyższenia jakości życia jego mieszkańców.

Tworzenie promocji regionu w przestrzeni publicznej w oparciu o elementy identyfikacji wizualnej województwa to nowoczesna forma promocji regionu, która pozwala odbiorcom na pozytywne skojarzenia z danym miejscem, obiektem i tym samym z Małopolską. Działania w tym zakresie będą kontynuowane.

Kolejnym krokiem w rozwoju marki regionu jest budowanie pozytywnych skojarzeń z Małopolską w kluczowych grupach docelowych, tj. mieszkańców, turystów, przedsiębiorców. Aby osiągnąć zamierzony cel, niezbędna jest realizacja regionalnych, krajowych i zagranicznych kampanii promocyjnych, które będą służyć tworzeniu przewagi konkurencyjnej Małopolski, bazując na naturalnych, kulturowych, turystycznych i naukowych atutach re-

gionu. Niewątpliwie ogromną szansą rozwoju dla Małopolski będzie pozyskiwanie dużych wydarzeń o charakterze zarówno krajowym, jak i międzynarodowym, mających znaczący potencjał promocyjny, m.in.: Forum Ekonomiczne w Krynicy-Zdroju czy Igrzyska Europejskie w 2023 roku.

Ważnym projektem, który ma służyć tworzeniu sieci współpracy Samorządu Województwa z mieszkańcami i partnerami w regionie poprzez promocję lokalnych aktywności jest inicjatywa polegająca na przyznawaniu znaku, który potwierdza szczególną wartość małopolskiego biznesu, miejsc, obiektów, inicjatyw czy wyjątkową jakość produktów z naszego regionu. Przedsięwzięcie daje szansę nie tylko na wsparcie Województwa i dzięki temu promocję produktów i usług, ale buduje także w świadomości Małopolan i turystów pozytywne skojarzenie poszczególnych marek z miejscem ich powstania (inicjatywa jest kontynuacją projektu Made in Małopolska). Projekt przyczyni się do zrównoważonego rozwoju regionu poprzez wsparcie promocyjne różnych obszarów.

Niezwykle ważnym elementem w promocji regionu będzie poszerzenie sfery dialogu społecznego, oparte na wymianie poglądów, pomysłów, doświadczeń w zakresie rozwoju marki Małopolska. Wspólne zaangażowanie władz samorządowych, mieszkańców, przedsiębiorców oraz różnych instytucji w Małopolsce przyczyni się do zwiększenia poczucia odpowiedzialności za rozwój i wizerunek regionu.

Faktyczne wzmocnienie dwukierunkowości działań i oddziaływań na linii samorząd województwa – społeczności lokalne powinno być ważną formą promocji Województwa Małopolskiego.

Przykładem tego typu dialogu mogą być wydarzenia, fora, spotkania oraz banki pomysłów. Województwo Małopolskie ma w tym zakresie doświadczenie poprzez organizację takich wydarzeń jak: Forum Ekonomiczne w Krynicy-Zdroju, Kongres Marki Małopolska, spotkania branżowe InNOWAcja, ProMOCja. Małopolska oraz inne.

- 3.2. Rozwijanie zintegrowanego systemu promocji regionu w oparciu o System Koordynacji Marki Małopolska:
 - 3.2.1. Koordynacja i wspieranie pod kątem promocyjnym strategicznych projektów w regionie.
 - 3.2.2. Zaangażowanie i budowanie partnerstwa z jednostkami samorządu terytorialnego, stowarzyszeniami i organizacjami pozarządowymi celem zwiększenia przewagi konkurencyjnej Małopolski.
 - 3.2.3. Tworzenie promocji regionu w przestrzeni publicznej w oparciu o elementy identyfikacji wizualnej województwa.

Wzmocnienie rozpoznawalności Małopolski na arenie międzynarodowej będzie możliwe dzięki działalności Przedstawicielstwa Województwa Małopolskiego w Brukseli oraz ukierunkowanej strategicznie współpracy z regionami partnerskimi w kraju i za granicą. To właśnie Bruksela jest centrum zarządzania Unią Europejską, miejscem spotkań i krzyżowania się wpływów poszczególnych państw europejskich. Obecność Przedstawicielstwa Województwa Małopolskiego w Brukseli przyczynia się do wzrostu rozpoznawalności regionu w stolicy Unii Europejskiej, a przez to – w całej Europie.

Niewątpliwie jednym z kluczowych aspektów rozwoju marki Małopolska jest monitoring i okresowe badania marki regionu w kontekście prowadzonych działań. Badania te będą kontynuowane.

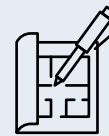
GŁÓWNE KIERUNKI DZIAŁAŃ:

- 3.1. Budowanie marki Małopolska opartej na jej tożsamości, łączącej tradycje i innowacje, z uwzględnieniem aktualnych trendów w komunikacji marketingowej.
 - 3.1.1. Nawiązywanie do bogactwa regionu w podejmowanych działaniach poprzez promocję szeroko rozumianego dziedzictwa Małopolski (kultura, tradycja, przyroda, kulinaria, zabytki, wzornictwo).
 - 3.1.2. Wzmacnianie wizerunku Małopolski jako ośrodka wiedzy, kompetencji i przedsiębiorczości.
 - 3.1.3. Promocja regionu w oparciu o szeroką ofertę turystyczną.
 - 3.1.4. Scalanie elementów promocyjnych obejmujących różnych odbiorców, sektory i jednostki.
 - 3.1.5. Wzmacnianie działań w sieci w związku z przekierowaniem porozumiewania się i funkcjonowania na sferę e-rozwiązań.

- 3.3. Podejmowanie działań promocyjnych właściwych dla wspierania zrównoważonego rozwoju regionu:
 - 3.3.1. Realizacja regionalnych, krajowych i zagranicznych kampanii promocyjnych.
 - 3.3.2. Inicjowanie i wspieranie kluczowych projektów partnerskich, w tym działań mających na celu pozyskanie dla Małopolski dużych wydarzeń o charakterze krajowym i międzynarodowym, mających znaczący potencjał promocyjny.
 - 3.3.3. Tworzenie sieci współpracy Samorządu Województwa z mieszkańcami i partnerami w regionie poprzez promocję lokalnych aktywności.
 - 3.3.4. Wypracowanie wspólnej płaszczyzny do dialogu społecznego w zakresie promocji regionu.
 - 3.3.5. Wzmacnianie pozytywnego wizerunku regionu poprzez działalność Przedstawicielstwa Województwa Małopolskiego w Brukseli oraz współpracę z regionami partnerskimi w kraju i za granicą.
- 3.4. Monitoring i okresowe badania marki regionu w kontekście efektywności prowadzonych działań.

GŁÓWNE KIERUNKI POLITYKI ROZWOJU:

ŁAD
PRZESTRZENNY

WSPARCIE
MIAST

ROZWÓJ
OBSZARÓW
WIEJSKICH

SPÓJNOŚĆ
WEWNĄTRZREGIONALNA
I DOSTĘPNOŚĆ

OBSZAR V: ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY TERYTORIALNIE

Cel szczegółowy:

**Zrównoważony i trwały rozwój oparty
na endogenicznych potencjałach**

OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI

- Miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze
- Miejskie Obszary Funkcjonalne (MOF)
- Obszar transformacji energetycznej – Małopolska Zachodnia
- Gminy zmarginalizowane (w tym obszary zagrożone trwałą marginalizacją)
- Miejscowości uzdrowiskowe
- Obszary prawnie chronione

CEL SZCZEGÓŁOWY W OBSZARZE „ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY TERYTORIALNIE”

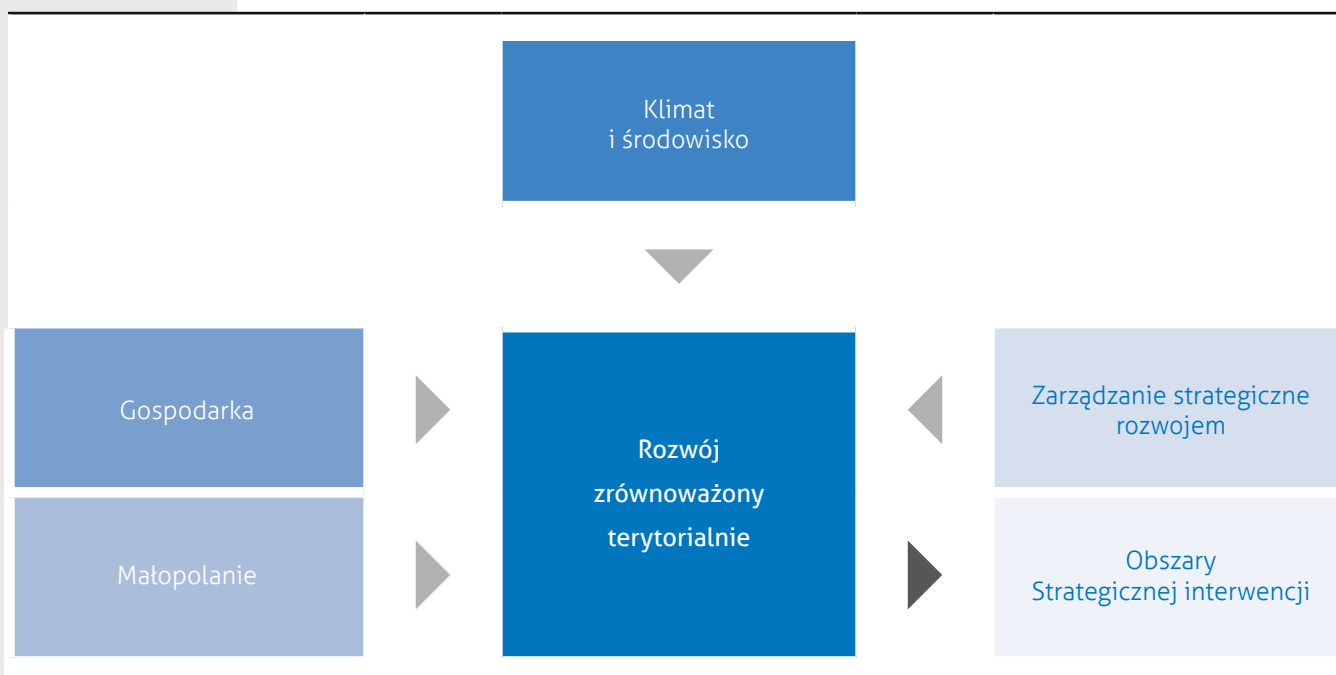
Mając na względzie założenia, które legły u podstaw europejskiej i krajowej polityki rozwoju regionalnego, należy spodziewać się, że interwencje publiczne podejmowane na szczeblu centralnym i regionalnym będą musiały być bardziej ukierunkowane na konkretne obszary wskazane w przestrzeni. Potrzeba większej koncentracji terytorialnej wybrzmiewa w szczególności z krajowych dokumentów strategicznych. W Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) interwencje ukierunkowanej terytorialnie odpowiada w całości cel II Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony. Z kolei w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 wskazano, że podstawą nowego podejścia terytorialnego polityki rozwoju będzie lepsza identyfikacja cech poszczególnych obszarów kraju poprzez rozpoznanie ich zasobów endogenicznych, wyzwań i barier rozwojowych.

Zgodnie z zasadą rozwoju zrównoważonego terytorialnie priorytetem działań podejmowanych przez Samorząd Województwa Małopolskiego w tym wymiarze będzie wsparcie na rzecz poprawy jakości życia mieszkańców Małopolski, budowanie atrakcyjnej i konkurencyjnej gospodarki regionalnej oraz dbanie o ochronę i zasoby dziedzictwa kulturowego i środowiskowego regionu. Aby to osiągnąć, konieczne jest terytorialne dopasowanie polityki sektorowej. Niniejszy obszar ma więc na celu usystematyzowanie interwencji w Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” i ukierunkowanie ich pod względem terytorialnym.

Interwencje wskazane w poszczególnych obszarach Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” łączą się ze sobą i wykazują wiele zależności. Działania podejmowane w jednym obszarze będą wywoływały mniejsze lub większe konsekwencje dla pozostałych. Interwencja wskazana w części Rozwój zrównoważony terytorialnie odnosi się więc do wcześniej prezentowanych obszarów tematycznych, stanowiąc w pewnym sensie osadzenie wskazanych w nich działań w przestrzeni. Działania te będą intensyfikowane w zależności od sytuacji w poszczególnych gminach, z uwzględnieniem wciąż utrzymującego się różnicowania wewnątrzregionalnego oraz celu, jakim jest poprawa spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym.

Biorąc pod uwagę powyższe, cel szczegółowy dla obszaru ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY TERYTORIALNIE brzmi następująco:

ZRÓWNOWAŻONY I TRWAŁY ROZWÓJ OPARTY NA ENDOGENICZNYCH POTENCJAŁACH

GŁÓWNE KIERUNKI POLITYKI ROZWOJU:

1. ŁAD PRZESTRZENNY

STRATEGIA POSTĘPOWANIA

Podejście mające na celu zagwarantowanie realizacji zasady zrównoważonego rozwoju powinno być widoczne w przestrzeni, którą należy traktować jako szczególne dobro. W kontekście prognozowanych wyzwań w zakresie kreowania ładu przestrzennego w województwie, ważnym zadaniem będzie z jednej strony wzmocnienie poczucia odpowiedzialności wódatarzy gmin za integrację przestrzenną swoich miejscowości, natomiast z drugiej strony dążenie do zakorzenienia w mieszkańcach Małopolski chęci zmiany swojego otoczenia na lepsze i zwracania uwagi na jego użyteczność i estetykę. Nie uda się to bez aktywnej postawy władz samorządowych, która poparta będzie uchwalaniem miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego wypracowanych z uwzględnieniem prognoz demograficznych, realnych potrzeb ekonomicznych w gminie oraz z aktywnym udziałem mieszkańców, wspomaganym przez rzetelnych i zaangażowanych ekspertów. Podejmowane działania na rzecz poprawy jakości i dostępności przestrzeni publicznych, stanu budynków i ich otoczenia, jakości urządzania terenów zielonych oraz bezpieczeństwa w przestrzeniach publicznych, powinny być prowadzone w sposób kompleksowy i wielowymiarowy. Koniecznym będzie również wzmacnianie dbałości o wspólną przestrzeń poprzez stosowanie odpowiednich zapisów w MPZP, tworzenie jednoznacznej komunikacji wizualnej i informacyjnej, walka ze szpecącymi krajobraz reklamowymi bilbordami i banerami, podejmowanie tzw. uchwał krajobrazowych czy wreszcie inwestycje z zakresu rewitalizacji, termomodernizacji budynków i eliminowania pustostanów.

Aby działania te były skuteczne, muszą stać się priorytetem, nie tylko w gminach, ale także na poziomie województwa. W tym kontekście ważną będzie realizacja kierunków polityki przestrzennej, wyznaczonych w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego.

się chaosem przestrzennym, wzrostem kosztów realizacji inwestycji i narastaniem barier dla nowych przedsięwzięć. Niekontrolowane rozlewanie się miast na tereny wiejskie sprawia, że wsie tracą swój pierwotny rolniczy charakter, stając się podmiejskimi osiedlami, a zapotrzebowanie na nowego rodzaju usługi

ŁAD
PRZESTRZENNY

Szczególną uwagę należy zwrócić na wzmacnianie dostępności i funkcjonalności przestrzeni. Przestrzeń publiczna wymaga istotnej przebudowy, aby na równych zasadach służyć wszystkim jej użytkownikom. Potrzebne jest podniesienie jakości i zapewnienie niezależności życia osobom z trwałymi lub czasowymi trudnościami w zakresie mobilności lub percepcji, w tym osobom starszym. Służyć temu będzie poprawa dostępności przestrzeni publicznej, w tym architektury i infrastruktury komunikacyjnej, a także dostępności do dóbr i usług publicznych na szeroką skalę.

Obserwowane w ostatnich latach postępowanie procesu suburbanizacji skutkuje zwiększającym

na tych terenach rośnie. Właśnie dlatego bardzo ważne jest wspieranie tworzenia nowych

miejsc pracy na terenach wiejskich i dążenie do jak najlepszego skomunikowania ich z większymi ośrodkami miejskimi, aby mieszkańcy nie byli zmuszani do wyjazdu w poszukiwaniu nowego zatrudnienia za granicę czy do innych regionów. Szczególną uwagę należy również zwrócić na zabudowywanie obszarów otwartych, cennych przyrodniczo, gdyż postępowanie niekontrolowanej urbanizacji na tych terenach może stanowić zagrożenie zatarcia ich szczególnych walorów. W tym kontekście bardzo ważne będzie wyhamowanie żywiołowego rozlewania się miast oraz zapobieganie rozpraszaniu zabudowy, poprzez podnoszenie jakości i znaczenia planowania przestrzennego, rozwijanie współpracy w miejskich obszarach funkcjonalnych oraz podejmowane działań edukacyjnych w tym zakresie.

GŁÓWNE KIERUNKI DZIAŁAŃ:

- 1.1. Zachowanie ładu przestrzennego, dostępności i estetyki przestrzeni województwa:
 - 1.1.1. Wspieranie gmin w procesach planowania przestrzennego, m.in. poprzez informowanie o zagrożeniach związanych z brakiem prowadzenia zrównoważonej polityki przestrzennej.
 - 1.1.2. Prowadzenie działań edukacyjnych i promocyjnych, mających na celu zakorzenienie w mieszkańcach Małopolski chęci zmiany swojego otoczenia i zwracania uwagi na estetykę przestrzeni.
 - 1.1.3. Wspieranie tworzenia nowych, atrakcyjnych i dostępnych przestrzeni publicznych oraz wzmacnianie działań mających na celu poprawę jakości istniejących przestrzeni publicznych, w szczególności w zwartych, centralnych dzielnicach miast.

- 1.1.4. Tworzenie parków kulturowych, w szczególności na terenach zabytkowych układów urbanistycznych.
- 1.1.5. Prowadzenie zrównoważonej polityki przestrzennej, sprzyjającej powstawaniu systemu terenów zieleni wspierającego bioróżnorodność, tj. spójnego oraz opartego nie tylko na terenach zieleni urządzonej, ale także na zieleni o charakterze naturalnym i półnaturalnym.
- 1.1.6. Promowanie działań zmierzających do poprawy jakości, bezpieczeństwa i dostępności przestrzeni publicznych, stanu budynków i ich otoczenia, jakości urządzania terenów zielonych, oraz wskazywanie i popularyzacja dobrych praktyk poprzez edukację społeczną.
- 1.1.7. Podnoszenie wiedzy, kompetencji i umiejętności przedstawicieli zawodów tworzących i modernizujących przestrzenie publiczne w zakresie ich dostępności.
- 1.2. Przeciwdziałanie niekontrolowanej suburbanizacji i rozpraszaniu zabudowy:
 - 1.2.1. Realizacja koncepcji osadnictwa zwartej i koncepcji zrównoważonego rozwoju miast i obszarów wiejskich, w celu ograniczenia niekontrolowanego osadnictwa na terenach wiejskich.
 - 1.2.2. Przeciwdziałanie niekontrolowanej suburbanizacji na terenach otwartych oraz atrakcyjnych krajobrazowo i turystycznie.
 - 1.2.3. Spójna polityka przestrzenna, wychodząca poza granice administracyjne gmin.
 - 1.2.4. Przywrócenie funkcji zabytkowych centrowi miast, aby stawały się lepszym miejscem do życia dla ich mieszkańców.

2. WSPARCIE MIAST

STRATEGIA POSTĘPOWANIA

Właściwe wsparcie małopolskich miast wymaga szerokiego spojrzenia na ich rolę w rozwoju społeczno-gospodarczym regionu oraz analizy funkcji świadczonych na rzecz swoich mieszkańców i otaczających ich obszarów funkcjonalnych. Konieczne jest wykorzystanie szans rozwojowych, jakie stwarzają małopolskie miasta oraz rozproszenie ich na różne części województwa, co pozwoli na wyzwolenie efektów synergii i transferu rozwoju także na inne obszary. Podejmowanie szeregu działań z zakresu wsparcia małopolskich miast umożliwi wykreowanie ich jako dobrych miejsc do życia.

Rozwój większych miast, takich jak Kraków, Tarnów i Nowy Sącz, pełniących funkcje metropolitalne i regionalne, opierać się będzie na cyfryzacji i automatyzacji oraz wprowadzaniu innowacyjnych rozwiązań w zakresie zarządzania miastem (inteligentne miasto). Bardzo ważne będą działania mające na celu wzmocnienie gospodarki stolicy regionu, w tym tworzenie silnej oferty inwestycyjnej czy rozwój przedsiębiorczości i działalności badawczo-rozwojowej, aby stawała się znaczącym węzłem wiedzy

i innowacji na poziomie europejskim. Z uwagi na istotną rolę większych miast w hierarchii osadniczej województwa, ich rozwój powinien być kształtowany wielosektorowo. Miasta te należy wykreować jako silne centra usług ponadregionalnych, atrakcyjne pod względem przestrzennym i gospodarczym, a także jako ośrodki pełniące rozmaite funkcje o znaczeniu krajowym (Tarnów i Nowy Sącz) i międzynarodowym (Kraków), m.in. w zakresie edukacji, nauki, kultury czy biznesu. Rozwój metropolitalny

i regionalny tych miast powinien więc przede wszystkim opierać się na wzmacnianiu usług wyższego rzędu, adekwatnych do zajmowanej pozycji w hierarchii osadniczej, np. w zakresie infrastruktury nauki, kultury czy infrastruktury widowiskowo-sportowej i kongresowej. Nie należy zapominać również o promocji ekologicznych postaw i rozwiązań, np. poprzez edukację ekologiczną, gospodarkę o obiegu zamkniętym, biotechnologię czy elektromobilność, dzięki którym miasta te uwolnią się od problemów środowiskowych i jeszcze lepiej służyć będą swoim mieszkańcom.

W rozwoju miast średnich (miast powiatowych – ośrodków ponadlokalnych I i II rzędu) zasadniczym wyzwaniem będzie zatrzymanie postępujących procesów depopulacji, w tym odpływu mieszkańców, głównie młodych, do większych miast, które dostarczają zazwyczaj lepszą ofertę w zakresie rynku pracy i możliwości doskonalenia kompetencji i kwalifikacji. Dążenie do rozwijania i zatrzymania wysokiej jakości kapitału ludzkiego i społecznego, głównie poprzez wzmacnianie funkcji regionalnych i ponadlokalnych tych miast oraz inwestycje w infrastrukturę edukacji, nauki i otoczenia biznesu, przyczyni się do poprawy konkurencyjności

mogą być małe miasta zlokalizowane na obszarach górskich oraz na terenach o szczególnych potencjałach turystycznych, a także miejscowości uzdrowiskowe, w rozwoju których ważne jest eksponowanie ich walorów przyrodniczych i dziedzictwa, aby nie dopuścić do zatracenia tożsamości kulturowej.

W zależności od różnorodnych potrzeb rozwojowych, bardzo ważne będzie wspieranie jakości i dostępności do usług publicznych w miastach, aby stawały się one coraz lepszym miejscem do życia. Interwencja w zakresie usług publicznych będzie dostosowana do pełnionych przez dane miasto funkcji oraz zróżnicowana w zależności od ich rangi. W Krakowie będą to usługi na poziomie metropolitalnym, w Nowym Sączu i w Tarnowie – usługi wyższego rzędu świadczone na poziomie regionalnym, natomiast w średnich miastach będzie dążyć się do wzmacniania usług publicznych i kreowania tych ośrodków na ponadlokalne centra wzrostu. Wyposażenie małych miast jest bardzo różnorodne i trudno w ich przypadku mówić o równym dostępie do usług, zatem w tych ośrodkach wsparcie kierowane powinno być w szczególności na usługi zaspokajające podstawowe potrzeby ich mieszkańców.

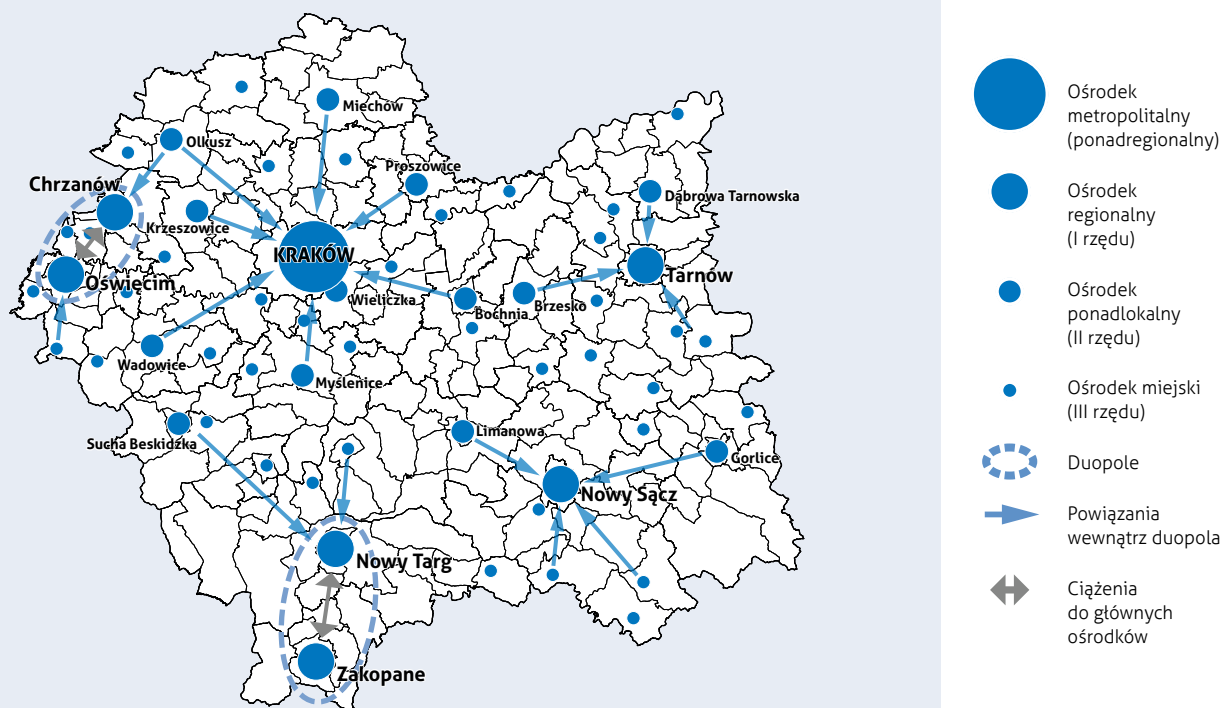
Na szczególną uwagę zasługują problemy zachodzące w miastach, takie jak ich „rozlewanie się”, „kurczenie się”, „wyludnianie się”, „starzenie się”, czy te z zakresu ochrony środowiska. Odpowiedzią na narastające negatywne trendy będą działania zmierzające do poprawy szans rozwojowych, a także zachęcanie gmin do wdrażania istniejących koncepcji rozwoju miast, adekwatnych do endogenicznych potencjałów i czynników zewnętrznych wpływających na ich rozwój.

ści i maksymalnego wykorzystania potencjałów tych ośrodków. Rolą samorządu województwa będzie stwarzanie warunków do jak najlepszego rozwoju miast średnich, w szczególności tych, które uznawane są jako problemowe i tracące swoje funkcje, aby stawały się atrakcyjnymi miejscami do życia.

Kluczowym działaniem na rzecz rozwoju mniejszych miast będzie kreowanie warunków, aby stanowiły one siłę napędową rozwoju swojego potencjału i pobliskich obszarów wiejskich. W tym kontekście niezbędne będą działania zmierzające do stałego podnoszenia jakości usług publicznych (w szczególności edukacji) oraz wspieranie dywersyfikacji gospodarczej tych miast. Konieczne będzie również wypracowanie mechanizmów wzmacniania specyfiki i unikalności małych ośrodków. Przykładem

Narzędziem wyprowadzania ze stanu kryzysowego zdegradowanych części miast będą procesy rewitalizacji. Wsparcie w tym zakresie będzie akcentowało kompleksowość planowanej interwencji, ze szczególnym podkreśleniem działań w sferze społecznej oraz zaangażowania lokalnej społeczności, gdyż są to główne czynniki warunkujące skuteczność całego procesu. Za szczególnie istotne uważa się oparcie koncepcji wyprowadzenia danego obszaru z kryzysu na jego endogenicznych potencjałach. Duże znaczenie będzie przykładać się również do jakości, bezpieczeństwa i dostępności przestrzeni publicznej oraz poprawy stanu środowiska naturalnego, szczególnie na terenach przemysłowych (rekultywacja, projektowanie uniwersalne, efektywność energetyczna, tereny zielone, mała retencja itp.). Kluczowe będzie wypracowanie i wdrażanie skutecznych me-

Mapa 1. Schemat struktury ośrodków usługowych

Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego, tom II, Kraków 2018

chanizmów integrowania działań różnych podmiotów, w tym prywatnych, w przygotowaniu i prowadzeniu kompleksowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Z kolei wobec coraz częściej obserwowanego występowania zjawiska gentryfikacji w większych miastach, również na skutek przeprowadzonej rewitalizacji lub działań na rzecz dogęszczania zabudowy, należy szczególną uwagę skierować na konieczność ograniczenia jego negatywnych skutków społecznych.

Wobec obserwowanych ciążenia do ośrodków miejskich, poziom oraz czynniki wpływające na ich rozwój należy rozpatrywać wspólnie z procesami zachodzącymi na otaczających je obszarach wiejskich. Dlatego właśnie Samorząd Województwa Małopolskiego będzie wspierał w szczególności projekty zintegrowane, komplementarne i partnerskie, których realizacja opierać się będzie na współpracy ośrodków miejskich z otaczającymi je gminami. Dotyczy to relacji miasto – obszar funkcjonalny, zwłaszcza w zakresie wzmacniania i kształtowania lokalnych rynków pracy, tworzenia efektywnego transportu publicznego, podnoszenia dostępności do usług publicznych i infrastruktury tech-

nicznej, działań z zakresu ochrony środowiska, czy zrównoważonego kształtowania przestrzeni ponad granicami administracyjnymi.

GŁÓWNE KIERUNKI DZIAŁAŃ:

- 2.1. Poprawa szans rozwojowych małopolskich miast:
 - 2.1.1. Poprawa zdolności miast do kreowania rozwoju i wzrostu gospodarczego, w tym polityki proinwestycyjnej i zatrudnienia.
 - 2.1.2. Wzmacnianie bazy ekonomicznej miast służącej poprawie ich konkurencyjności.
 - 2.1.3. Wspieranie trwałego i inteligentnego rozwoju miast jako węzłów w sieci powiązań krajowych i międzynarodowych.
 - 2.1.4. Budowanie potencjału miast jako dobrych miejsc do życia.
- 2.2. Wzmacnianie powiązań funkcjonalnych miast z otaczającymi je obszarami funkcjonalnymi, w tym wsparcie jednostek realizujących projekty ponadlokalne, partnerskie, zintegrowane i wielofunkcyjne.
- 2.3. Wzmacnianie funkcji petnionych przez miasto:
 - 2.3.1. Wspieranie rozwoju metropolitalnego Krakowa.

- 2.3.2. Wspieranie rozwoju regionalnego Tarnowa i Nowego Sącza.
- 2.3.3. Wspieranie rozwoju miast średnich, ze szczególnym uwzględnieniem miast tracących funkcje społeczno-gospodarcze.
- 2.3.4. Budowanie potencjału małych miast jako lokalnych centrów wzrostu.
- 2.3.5. Wykorzystanie endogenicznych potencjałów gospodarczych miast, w tym tworzenie warunków do pełniejszego wykorzystywania stref aktywności gospodarczej oraz zachęcanie do poszerzenia oferty instytucji wspierających biznes w miastach.
- 2.3.6. Wdrażanie inteligentnych systemów zarządzania miastem.
- 2.4. Wspieranie i promowanie koncepcji zrównoważonego rozwoju miast, w tym m.in. idei „smart city”, miasta zwarte i miasta witalnego w Małopolsce.
- 2.5. Wspieranie kompleksowej rewitalizacji zdegradowanych części miast, ukierunkowanej przede wszystkim na przezwyciężenie kryzysu społecznego na tych obszarach i uruchomienie trwałych mechanizmów ich rozwoju.

3. ROZWÓJ OBSZARÓW WIEJSKICH

STRATEGIA POSTĘPOWANIA

Głównym podmiotem działań polityki wobec obszarów wiejskich są mieszkańcy wraz z ich tradycjami, kulturą i kapitałem społecznym. Największym szans rozwojowych dla obszarów wiejskich należy upatrywać w inicjatywach lokalnych. Dlatego właśnie należy wspierać wszelką aktywność społeczną, obywatelską i działania lokalnych organizacji pozarządowych oraz włączać mieszkańców w procesy decyzyjne co do kierunków i form rozwoju ich miejsca zamieszkania. Istnieje wyraźna potrzeba, aby polityka wobec obszarów wiejskich wspierała także dywersyfikację gospodarczą i zatrudnienia, co wpłynie na podnoszenie jakości życia mieszkańców wsi. Ponadto, silniejsze powiązania na linii miasto–wieś mogą przynieść lepsze wyniki wzrostu społeczno-gospodarczego oraz obopólne korzyści. Szansą na przyspieszenie rozwoju obszarów wiejskich będzie również ożywienie mniejszych miast za pomocą wzmacnianych tam procesów odnowy i rewitalizacji.

Pomimo że w ostatnim czasie obserwowane są głębokie przemiany zachodzące na obszarach wiejskich (m.in. zmniejszenie udziału produkcji rolniczej w funkcjach, jakie pełnią obszary wiejskie w regionie), są one nadal głównymi dostawcami żywności i materiałów dla poszczególnych sektorów gospodarki. W zależności od ich położenia (np. odległości od większych miast, głównych dróg lub atrakcji turystycznych), charakteru lokalnej gospodarki, zasobów naturalnych i uwarunkowań zewnętrznych, pełnią one także inne funkcje konsumpcyjne. Stąd kluczowym działaniem ukierunkowanym na rozwój obszarów wiejskich będzie wsparcie nowoczesnego i innowacyjnego rolnictwa, oparte na lokalnych i naturalnych produktach, zwłaszcza na obszarach z potencjałem rolniczym (m.in. w północnych częściach regionu), ale również na obszarach górskich.

W rozwoju obszarów wiejskich kluczowe znaczenie mają umiejętności i kompetencje ich mieszkańców. Jednym z priorytetów będzie zatem rozwój umiejętności osób dorosłych na terenach wiejskich oraz poprawa w zakresie poziomu ich udziału w edukacji, poprzez realizowane komplementarnie (w ramach kierunku polityki Edukacja) działań w zakresie promocji korzyści z uczenia się przez całe życie, a także rozwoju doradztwa edukacyjno-zawodowego

oraz elastycznej i dostępnej oferty edukacji ustawicznej.

Bardzo ważnym elementem determinującym rozwój obszarów wiejskich jest ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. Największym wyzwaniem będzie zrównoważenie potrzeb środowiska naturalnego, gospodarki i mieszkańców, które często stoją ze sobą w sprzeczności. Ochrona walorów przyrodniczych wprowadza ograniczenia związane z użytkowaniem mieszkalnym, ekonomicznym oraz rolniczym i leśnym tych terenów. Należy więc mieć na uwadze, aby procesy gospodarcze na obszarach chronionych prowadzone były w myśl koncepcji turystyki zrównoważonej i ekologicznej agroturystyki. W tym kontekście bardzo ważne będzie również wspieranie rozwoju miejscowości uzdrowiskowych, a w szczególności tworzenie infrastruktury społecznej, komunikacyjnej, turystycznej i rekreacyjnej oraz wspieranie działań na rzecz poprawy jakości powietrza, gleby i wody, skrócenia łańcuchów dostaw żywności lokalnej oraz wzmacniania procesów rewitalizacji i odnowy tych ośrodków.

Obszary górskie, które w przypadku województwa małopolskiego pokrywają się zasięgiem z obszarami przygranicznymi, są terenami sprzyjającymi rozwojowi turystyki i przemy-

ROZWÓJ
OBSZARÓW
WIEJSKICH

słów czasu wolnego. Aby w pełni wykorzystać ich możliwości, konieczne jest zniwelowanie problemów, jakie tam występują (m.in. słaba dostępność komunikacyjna, braki w sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, niekorzystne warunki rozwoju rolnictwa). Rolą Samorządu Województwa Małopolskiego będzie stworzenie możliwości rozwoju tych obszarów, aby stały się mocną stroną konkurencyjną regionu.

Samorząd Województwa Małopolskiego będzie wspierał interwencje wskazane w poniższych działaniach, skierowane na rozwój obszarów wiejskich. Będą one komplementarne do działań podejmowanych na poziomie krajowym oraz spójne z rządową Strategią zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030.

GŁÓWNE KIERUNKI DZIAŁAŃ:

- 3.1. Rozwój obszarów wiejskich w oparciu o endogeniczne potencjały, w tym m.in.:
 - 3.1.1. Wzmacnianie spójności infrastrukturalnej obszarów wiejskich Małopolski oraz integracji pokoleniowej, zawodowej i kulturowej społeczności wiejskich.
 - 3.1.2. Dbanie o lokalne tradycje i podtrzymywanie tożsamości kulturowej na obszarach wiejskich.
 - 3.1.3. Ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego na obszarach wiejskich.
 - 3.1.4. Ożywianie potencjałów drzemiących w społecznościach lokalnych poprzez inicjatywy kulturalne, w szczególności na terenach peryferyjnych.
- 3.2. Aktywizacja społeczna i gospodarcza obszarów wiejskich i małych miast, w szczególności:
 - 3.2.1. Ograniczenie zjawiska wykluczenia społecznego mieszkańców obszarów wiejskich.
 - 3.2.2. Rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, w tym promocja postaw przedsiębiorczych i wsparcie MŚP.
 - 3.2.3. Tworzenie warunków do powstawania nowych miejsc pracy na obszarach wiejskich.

- 3.2.4. Wsparcie i wdrażanie nowoczesnych technologii i innowacji na obszarach wiejskich.
- 3.2.5. Wsparcie produktów regionalnych wysokiej jakości.
- 3.2.6. Promocja produktów regionalnych w celu zwiększenia atrakcyjności terenów wiejskich i rozwoju agroturystyki i turystyki wiejskiej.
- 3.2.7. Poprawa standardu oraz dostępu do wysokiej jakości usług publicznych, w szczególności na obszarach wiejskich o najniższej dostępności.
- 3.2.8. Rozwój liniowej infrastruktury technicznej na obszarach wiejskich.
- 3.3. Wzmacnianie współpracy ponadlokalnej, w tym wspieranie działalności organizacji pozarządowych, w tym Lokalnych Grup Działania na obszarach wiejskich.
- 3.4. Poprawa struktury obszarowej gospodarstw poprzez scalanie gruntów.
- 3.5. Wspieranie procesów odnowy wsi i rewitalizacji, w tym działań na rzecz rozwiązywania problemów społecznych na obszarach wiejskich i ich fizycznej regeneracji.
- 3.6. Rozwój obszarów górskich w oparciu o endogeniczne potencjały:
 - 3.6.1. Wzmacnianie i właściwe wykorzystywanie zasobów przyrodniczych i walorów krajobrazowych obszarów górskich.
 - 3.6.2. Zrównoważony rozwój infrastruktury na obszarach górskich.
 - 3.6.3. Wykorzystywanie kapitału społeczności lokalnej i promocja dziedzictwa kulturowego na obszarach górskich.
 - 3.6.4. Rozwój bezpiecznej i nowoczesnej gospodarki na terenach górskich, w tym wsparcie i promocja rolnictwa zrównoważonego.
 - 3.6.5. Zachowanie i promocja kultury pasterskiej.
- 3.7. Wzmacnianie procesów integracji obszarów przygranicznych.

4. SPÓJNOŚĆ WEWNĄTRZREGIONALNA I DOSTĘPNOŚĆ

STRATEGIA POSTĘPOWANIA

Pomimo utrzymującego się od wielu lat wzrostu gospodarczego w Małopolsce, wciąż zauważalny jest proces narastania nierówności rozwojowych pomiędzy niektórymi częściami województwa. Pogłębiające się dysproporcje w poziomie rozwoju różnych części regionu sprawiają, że konieczna staje się zmiana dotychczasowego modelu polityki i skupienie większej uwagi na przeciwdziałaniu tym nierównościom.

Celem działań podejmowanych w ramach tego kierunku jest zmniejszenie regionalnych dysproporcji w dostępności przestrzennej pomiędzy różnymi częściami województwa oraz dostępności do usług, co bezpośrednio

ma związek z podwyższaniem atrakcyjności miejsc zamieszkania Małopolan. Głównym kierunkiem w dążeniu do osiągnięcia zrównoważonego i trwałego rozwoju województwa jest wykreowanie regionu spójnego wewnętrznie.

**SPÓJNOŚĆ
WEWNĄTRZREGIONALNA
I DOSTĘPNOŚĆ**

Działania z zakresu spójności będą zmierzały do zagwarantowania mieszkańcom jak najlepszej jakości życia w różnych aspektach: społecznym, gospodarczym, środowiskowym, funkcjonalnym i przestrzennym.

Kluczowym będzie zapewnienie swobodnego dostępu do dóbr, produktów, usług i możliwości udziału w życiu społecznym i publicznym. W tym kontekście bardzo ważna jest jakość oraz dostępność do podstawowych usług publicznych, w szczególności dla mieszkańców, którzy wykazują trwałe bądź czasowe ograniczenia w mobilności czy percepcji. Należy zauważyć, że grupa ta nie ogranicza się wyłącznie do osób z niepełnosprawnościami ruchowymi, sensorycznymi i intelektualnymi, ale także obejmuje osoby starsze, osoby poruszające się z wózkiem dziecięcym czy podróżujące z ciężkim bagażem.

Poziom dostępności poszczególnych usług uwarunkowany jest zarówno ich fizycznym świadczeniem w określonych miastach, jak i sytuacją transportową. Pojęcie dostępności wiąże się więc nie tylko z dostępem do najwyższej jakości usług, ale także z dostępnością czasową i przestrzenną do ośrodków, w których te usługi są świadczone. W Małopolsce obszary łatwiej dostępne skupiają się wokół miast, a oddziaływanie miasta jest z reguły zależne od jego wielkości. Najstabszą dostępnością wykazują się gminy przygraniczne i górskie, zlokalizowane w południowo-wschodnich częściach regionu. Należy więc podjąć wszelkie możliwe działania, łącznie z lobbingiem na rzecz realizacji kluczowych z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju Małopolski inwestycji z zakresu transportu, aby obszary te nie stawały się coraz bardziej peryferyjne. W szczególności należy poprawić dostępność komunikacyjną Nowego Sącza, który jako miasto regionalne, oferujące rozmaite funkcje regionalne, powinien w pierwszym rzędzie stać się ośrodkiem dobrze skomunikowanym zarówno z południowymi obszarami Małopolski, jak i ze stolicą województwa.

Wobec tego w aspekcie rozwoju miast i obszarów wiejskich oraz poprawy integracji przestrzennej Małopolski, bardzo ważną rolę będzie również odgrywało wzmacnianie dostępności komunikacyjnej różnych części województwa. Bez odpowiedniego systemu połączeń komunikacyjnych i infrastruktury dopasowanej do potrzeb mieszkańców i gospodarki nie jest możliwe osiągnięcie sprawnie funkcjonującego organizmu, jakim powinno być województwo. Rozwój infrastruktury transportowej będzie polegać na sukcesywnej modernizacji jej istniejących elementów oraz tworzeniu nowych, co szerzej zostało już opisane w obszarze Gospodarka (Transport). Odpowiednia infrastruktura i sieć transportowa są także narzę-

dziami do wyrównywania różnic w rozwoju pomiędzy poszczególnymi częściami regionu. Samorząd Województwa Małopolskiego będzie dążył do poprawy sytuacji w najstabsiej rozwiniętych rejonach. Stanie się to możliwe nie tylko poprzez inwestycje w budowę i modernizację dróg wojewódzkich, ale również poprzez konsekwentne wspieranie rozbudowy tras lokalnych i rowerowych oraz powstawania nowych szybkich połączeń kolejowych. Do pełnego i zrównoważonego rozwoju Małopolski konieczne jest stworzenie komplementarnego drogowo-kolejowego układu komunikacyjnego regionu, umożliwiającego szybkie dotarcie (m.in. środkami transportu zbiorowego) zarówno do stolicy województwa i innych większych miast, jak i do obszarów o najniższej dostępności transportowej (niwelacja tzw. białych plam transportowych w województwie). Kluczowa będzie realizacja działań mających na celu wspieranie zrównoważonych i efektywnych działań w sektorze transportu.

GŁÓWNE KIERUNKI DZIAŁAŃ:

- 4.1. Wsparcie obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją i miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze w celu zagwarantowania spójnego rozwoju całego województwa.
- 4.2. Inwestycje w istniejące budynki użyteczności publicznej, zasoby mieszkaniowe, przestrzeń, środki transportu, strony internetowe czy usługi o charakterze powszechnym, w celu zwiększenia ich dostępności dla wszystkich mieszkańców regionu, ze szczególnym uwzględnieniem grup wykluczonych społecznie.
- 4.3. Zmniejszenie dysproporcji pomiędzy poszczególnymi obszarami województwa poprzez zwiększanie jakości i dostępności do świadczonych usług publicznych:
 - 4.3.1. Inwestycje w infrastrukturę społeczną, w szczególności na obszarach wykazujących deficyty w tym zakresie.
 - 4.3.2. Inwestycje w infrastrukturę techniczną (np. sieci kanalizacyjne i wodociągowe), w szczególności na terenach górskich.
 - 4.3.3. Likwidacja barier architektonicznych i komunikacyjnych w budynkach użyteczności publicznej.
 - 4.3.4. Dbanie o komplementarne świadczenia usług w różnych obszarach województwa.
- 4.4. Stała poprawa dostępności komunikacyjnej Małopolski:
 - 4.4.1. Spójny i zrównoważony system transportowy.
 - 4.4.2. Dążenie do eliminacji tzw. wąskich gardel i białych plam transportowych.
 - 4.4.3. Inwestycje z zakresu infrastruktury komunikacyjnej w celu stworzenia szybkich połączeń między głównymi miastami Małopolski: Krakowem, Tarnowem i Nowym Sączem.

TERYTORYALNE UKIERUNKOWANIE STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA „MAŁOPOLSKA 2030”

Interwencja projektowana w wymiarze terytorialnym pokazała, że istnieje potrzeba wskazania konkretnych obszarów, które ze względu na swoją specyfikę i obserwowane tam problemy wymagają dodatkowego wsparcia, wykraczającego poza działania przewidziane dla całego województwa. Wyodrębnienie tych obszarów, określanych mianem obszarów strategicznej interwencji (OSI), służyć ma nakierowaniu wsparcia przede wszystkim na te tereny województwa, które tego najbardziej potrzebują, bądź z uwagi na ich specyfikę i endogeniczne potencjały konieczne jest wzmocnienie czynników, które mogą spowodować trwały rozwój tych terenów.

Należy jednak wyraźnie podkreślić, że działania Samorządu Województwa nie będą ukierunkowane wyłącznie na OSI. Zaproponowane w Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” kierunki interwencji będą zmierzały do objęcia wsparciem wszystkich, nawet najmniejszych jednostek w regionie, jednak szczególna uwaga skupiona zostanie na terenach najbardziej potrzebujących i oddalonych, aby rozwój województwa był trwały i zrównoważony. Wymaga tego dążenie do zachowania spójności wewnątrzregionalnej oraz zmiana koncepcji i podejścia terytorialnego, gdzie odchodzi się od założenia, że rozwój promieniuje z ośrodka wzrostu na inne tereny. Wdrażany zatem będzie wskazany już wcześniej w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) rozwój terytorialnie wrażliwy i odpowiedzialny.

OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI – DEFINICJA

Zgodnie z definicją zawartą w ustawie o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, obszar strategicznej interwencji to obszar będący przedmiotem koncentracji działań polityki rozwoju ukierunkowanej terytorialnie. Podejmowanie przytoczonej strategicznej interwencji wiąże się z jednej strony z wyrównywaniem szans obszarów zmarginalizowanych w celu równoważenia poziomu życia mieszkańców i zapewnienia spójności w gospodarce, a z drugiej strony ze wspieraniem rozwiniętych już obszarów tak, aby były bardziej konkurencyjne i efektywne, co oznacza, że de facto jest to urzeczywistnienie rozwoju zrównoważonego terytorialnie.

Nowe podejście do polityki regionalnej zakłada odejście od wspierania całego kraju czy regionów w jednolity sposób na rzecz większego różnicowania interwencji w zależności od pro-

blemów i potencjałów poszczególnych obszarów. Takie podejście przekłada się na bardziej precyzyjne wyznaczenie OSI z punktu widzenia priorytetów polityki rozwoju, jak również na tworzenie instrumentów terytorialnych dopasowanych do ich specyficznych potrzeb rozwojowych. OSI wyznaczone i wspierane na poziomie regionalnym mają pełnić dodatkową funkcję wobec OSI wskazanych na poziomie krajowym.

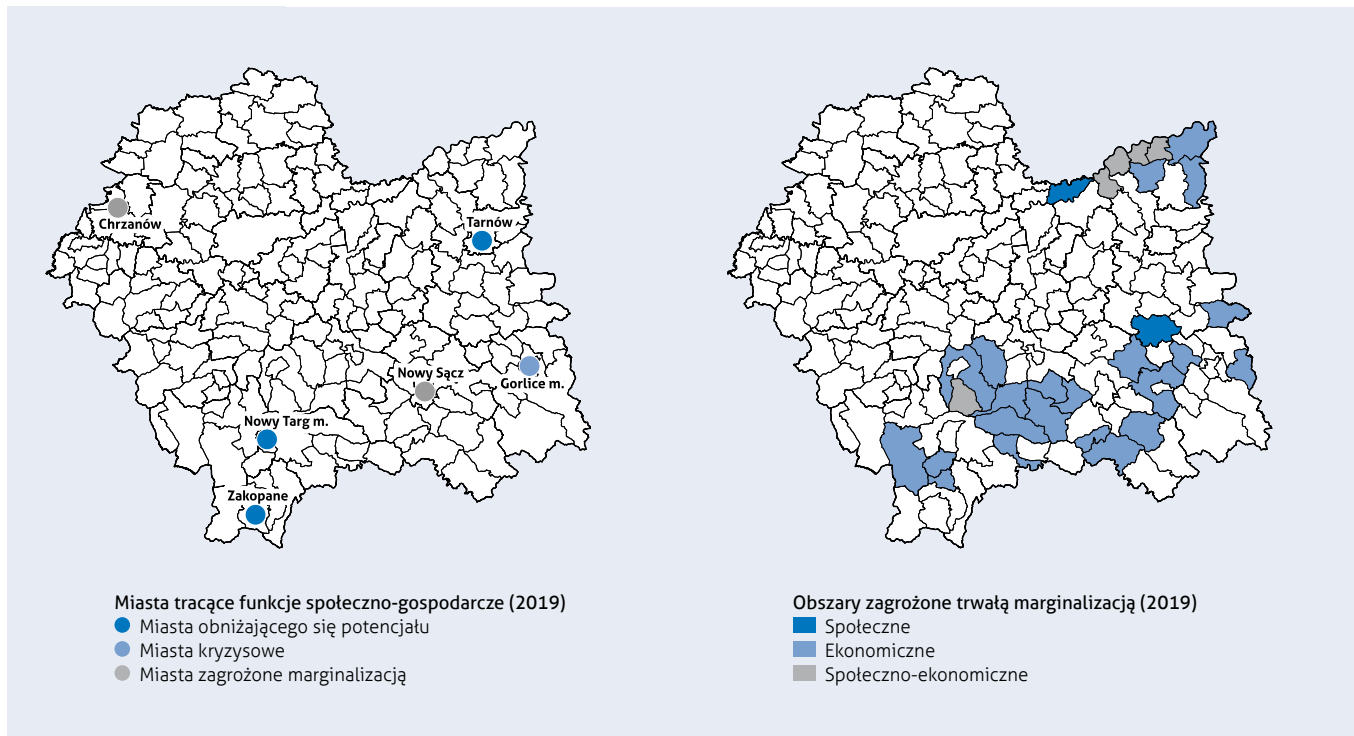
KRAJOWE OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI

Zgodnie z proponowanymi zapisami dotyczącymi obszarów strategicznej interwencji w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030, obszar strategicznej interwencji definiowany jest jako „wskazany w strategii rozwoju obszar o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych lub przestrzennych, decydujących o występowaniu barier rozwoju lub trwałych, możliwych do aktywowania, potencjałów rozwojowych, do którego kierowana jest interwencja publiczna łącząca inwestycje finansowane z różnych źródeł, w tym w szczególności gospodarcze, infrastrukturalne i w zasoby ludzkie, lub rozwiązania regulacyjne”.

Na poziomie krajowym wyznaczono dwa główne typy terytoriów stanowiących obszary strategicznej interwencji państwa:

- › miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze,
- › obszary zagrożone trwałą marginalizacją

Mapa 2. Krajowe obszary strategicznej interwencji

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentów rządowych: „Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)” (2017) i „Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030” (2019) oraz opracowań na zlecenie Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej: „Aktualizacja delimitacji obszarów problemowych na rok 2018” (Śleszyński P., Bański J., Degórski M., Komornicki T. i in., Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Warszawa, 2019) oraz „Aktualizacja delimitacji miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze (powiększających dystans rozwojowy)” (Śleszyński P., Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Warszawa, 2019).

Obszary te wspierane będą z poziomu kraju i regionu za pomocą specjalnie dedykowanych instrumentów. Z poziomu regionalnego przewiduje się objęcie wskazanych OSI krajowych dodatkową interwencją, np. w postaci specjalnych preferencji lub premiujących kryteriów wyboru projektów w RPO WM 2021–2027. Szczegółowy zakres wsparcia zaproponowany zostanie w tymże Programie.

Z SOR wynika, że w województwie małopolskim zidentyfikowano 6 miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze: Chrzanów, Gorlice, Nowy Sącz, Nowy Targ, Tarnów, Zakopane. Z kolei do obszarów zmarginalizowanych zaliczono 29 gmin¹, z których

1. W Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030) oraz w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 w Małopolsce wyszczególniono 26 gmin zmarginalizowanych. Decyzją Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej, na podstawie pisma z dnia 18 lutego 2020 r., w wyniku przeprowadzonej aktualizacji delimitacji obszarów problemowych, postanowiono rozszerzyć katalog gmin o nowe zdiagnozowane obszary zagrożone trwałą marginalizacją oraz

większość wykazywała przewagę problemów ekonomicznych. Niewykluczone, że obszary te ulegną jeszcze zmianie, gdy strona rządowa podejmie decyzję o kolejnej aktualizacji delimitacji obszarów problemowych.

REGIONALNE OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI

Poza wcześniej wymienionymi OSI krajowymi (miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze i obszary zagrożone trwałą marginalizacją), Samorząd Województwa Małopolskiego postanowił wskazać (lub w przypadku obszarów zmarginalizowanych – uzupełnić) dodatkowy katalog OSI regionalnych. Obszarami strategicznej interwencji na poziomie regionalnym będą zarówno obszary problemowe, jak i obszary wzrostu.

miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze z jednoczesnym zachowaniem dotychczas obowiązującej listy. W przypadku województwa małopolskiego katalog poszerzono o 3 gminy: Szczucin, Wietrzychowice oraz Piwniczna-Zdrój.

MIEJSKIE OBSZARY FUNKCJONALNE (MOF)

Za obszary wzrostu, o wyjątkowych możliwościach rozwojowych, należy uznać miasta i obszary funkcjonalne wokół nich. Wobec obserwowanych ciążen do ośrodków miejskich, poziom oraz czynniki wpływające na ich rozwój należy rozpatrywać wspólnie z procesami zachodzącymi na otaczających je terenach. Współpraca w ramach miejskich obszarów funkcjonalnych, która przekracza granice administracyjne, jest bardzo istotna z punktu widzenia poprawy skuteczności koordynacji procesów rozwojowych i efektywności systemu świadczenia usług publicznych. Dlatego właśnie ważne jest kierowanie szczególnego wsparcia do obszarów zawiązujących taką współpracę.

Mając na względzie konieczność wskazania w Strategii obszarów, na których taka współpraca byłaby rekomendowana, przeprowadzono analizę dotyczącą delimitacji optymalnych zasięgów MOF w Małopolsce, w kontekście realizacji zintegrowanych inwestycji terytorialnych na lata 2021–2027, dla stolicy regionu oraz 6 miast średnich tracących funkcję społeczno-gospodarcze. Analiza została oparta o 8 wskaźników bazowych, odnoszących się m.in do zależności pokazujących ciążenia do miast – rdzeni MOF oraz potencjałów gmin z naj-

bliższego otoczenia wybranych miast. W oparciu o przyjęte zasady wyznaczania optymalnych zasięgów MOF, wskaźnik syntetyczny² oraz mając na względzie postulaty zgłoszone podczas konsultacji społecznych projektu Strategii, zdecydowano się wskazać 6 miejskich obszarów funkcjonalnych w Małopolsce (wobec pokrywających się obszarów oddziaływań Nowego Targu i Zakopanego, postanowiono ustanowić jeden wspólny MOF Podhala).

Województwo Małopolskie będzie wspierać gminy współpracujące w ramach MOF. Z perspektywy kilku następnych lat ważne jest, aby oprócz istniejącego już Stowarzyszenia Metropolia Krakowska, zrzeszającego Kraków i okoliczne gminy, podobne związki, realizujące projekty w formule zintegrowanych inwestycji terytorialnych, powstały także dla Tarnowa i Nowego Sącza. Korzyści z utworzenia partnerstw można dopatrywać się także dla pozosta-

2. Wskaźniki bazowe zostały zestandaryzowane w odniesieniu do średniej i odchylenia standardowego dla danego obszaru analizy, a następnie na podstawie średniej ważonej, otrzymano wskaźnik syntetyczny, świadczący o powiązaniu danej gminy z rdzeniem MOF. Założono, że w optymalnym zasięgu MOF znajdują się gminy z wartością wskaźnika powyżej 0,5.

Mapa 3. Delimitacja miejskich obszarów funkcjonalnych w Małopolsce – proponowane optymalne zasięgi MOF.

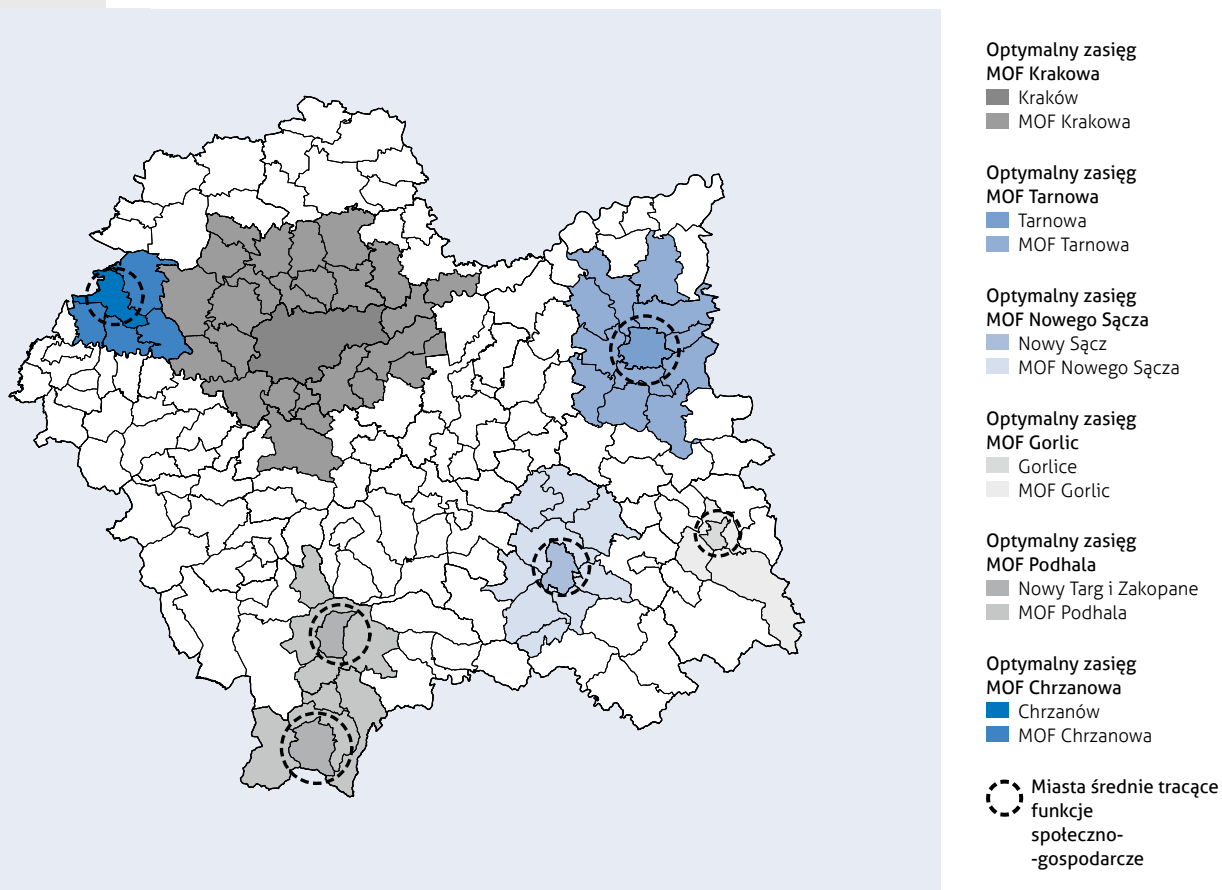

Tabela 1. Wskaźniki przyjęte w delimitacji optymalnych zasięgów MOF w Małopolsce:

Rodzaj wskaźników	Wskaźniki bazowe
I. Wskaźniki funkcjonalne (3 pkt.)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba wyjeżdżających do pracy najmniej do rdzenia MOF na 1 tys. mieszkańców (2016) 2. Liczba zameldowań z miast na 1000 mieszkańców (2018) 3. Liczba uczniów dojeżdżających do szkół ponadpodstawowych (ponadgimnazjalnych) w roku szkolnym 2017/18 w odniesieniu do liczby mieszkańców w wieku 16-19 lat (2018)
II. Wskaźniki społeczno-gospodarcze (1 pkt.)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dochody własne gmin na 1 mieszkańca (2018) 2. Liczba podmiotów gospodarczych na 1 tys. mieszkańców (2018) 3. Udział podmiotów gospodarczych sklasyfikowanych w usługach wyższego rzędu (sekcje J–R) w stosunku do wszystkich podmiotów (2018)
III. Wskaźniki morfologiczne (2 pkt.)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Gęstość zaludnienia – liczba osób na 1 km² (2018) 2. Liczba mieszkań oddanych do użytku na 1 tys. mieszkańców (2010–2018)

Źródło: opracowanie własne

tych wskazanych MOF. Należy jednak oczekiwać, że chęć realizacji wspólnych projektów powinna narodzić się oddolnie, a nie tylko z powodów zachęty i korzyści oferowanych z tytułu tworzenia partnerstwa. Działalność powinna mieć charakter prorozwojowy i stanowić przykład współpracy partnerskiej na rzecz zaspokajania wspólnych potrzeb. Charakter wsparcia MOF z poziomu województwa uzależniony zostanie od realnych potrzeb gmin na tych obszarach.

Wskazane w Strategii optymalne zasięgi MOF stanowią punkt wyjścia do rozmów dotyczących ewentualnej realizacji instrumentu ZIT na obszarze wybranych MOF. Nie należy więc traktować tych obszarów, jako katalogu zamkniętego, a wręcz przeciwnie – w przypadku podjęcia oddolnej inicjatywy przez gminy, które zechcą podjąć formalną współpracę (gminy te zobowiązane będą do zawięzania formalnej współpracy, np. w formie związku lub stowarzyszenia) i realizować projekty w ramach ZIT, takie rozmowy będą prowadzone, a ostateczna decyzja co do zakresu i zasięgu terytorialnego danego ZIT zostanie określona na poziomie RPO WM 2021–2027 i w dokumentach uszczegóławiających.

Instrument ZIT będą mogły realizować wyłącznie wybrane MOF, wskazane w Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”.

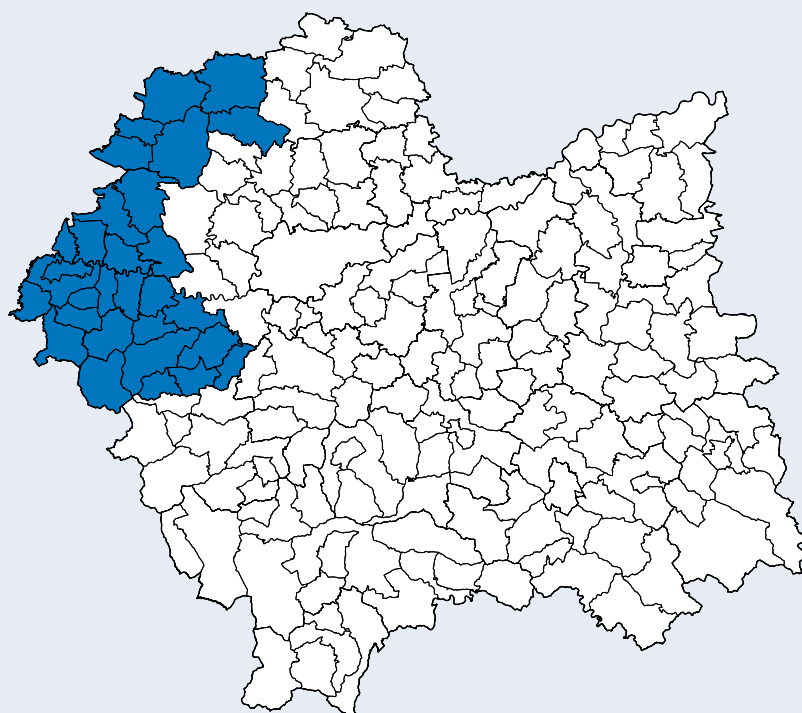
OBSZAR TRANSFORMACJI ENERGETYCZNEJ – MAŁOPOLSKA ZACHODNIA

W następnych latach Małopolskę, jak i inne regiony w kraju, czekać będą nowe wyzwania społeczno-gospodarcze związane z procesem transformacji gospodarki w kierunku uzyskania neutralności klimatycznej. Jednym z warunków osiągnięcia celu jest transformacja regionów zależnych gospodarczo od węgla. Transformacja energetyczna będzie wymagać podjęcia dodatkowych wysiłków na rzecz wsparcia tych obszarów, które będą najsilniej dotknięte jej skutkami. W Małopolsce niewątpliwie takim obszarem są tereny w zachodniej części województwa.

Podregion oświęcimski jest zwartym obszarem, obejmującym swoim zasięgiem 4 powiaty: chrzanowski, olkuski, oświęcimski i wadowicki, który ze względu na specyficzne cechy i dużą koncentrację ludności jest najbardziej zurbanizowaną częścią województwa. Gospodarka na tym obszarze oparta jest w znacznej mierze na dużych zakładach związanych z przemysłem ciężkim, a także działalnością górniczą. Wyraźnie widoczne są powięzania gospodarcze z sąsiadującym województwem śląskim. Na terenie powiatu oświęcimskiego i chrzanowskiego funkcjonują kopalnie węgla kamiennego (w Brzeszczach i w Libiążu).

Obszar Małopolski Zachodniej rekomendowany jest do wsparcia w ramach Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (Just Transition

Mapa 4. Obszar transformacji energetycznej – Małopolska Zachodnia

■ NUTS-3:
podregion oświęcimski
(Małopolska Zachodnia)

Źródło: opracowanie własne

Fund), dedykowanego dla regionów przemysłowych, węglowych i energochłonnych (na poziomie NUTS-3), które przechodzą znaczące przekształcenia. Korzystanie z tych środków w nowej perspektywie finansowej UE na lata 2021–2027 będzie wymagało przygotowania Terytorialnego Planu Sprawiedliwej Transformacji. Ma on pełnić rolę celowego planu zarządzania zmianą gospodarczą, społeczną i środowiskową na danym terytorium, polegającą na zmniejszeniu gospodarczego znaczenia paliw kopalnych, w tym szczególnie węgla, oraz wsparciu rozwoju gospodarki niskoemisyjnej. Dla Małopolski Zachodniej plan ten powinien stać się narzędziem koordynacji różnorodnych działań podejmowanych przez różnych partnerów: zarówno amortyzujących niekorzystne społeczne efekty odchodzenia od gospodarki węglowej, jak i przyspieszających tworzenie nowych miejsc pracy dzięki rozwijaniu niskoemisyjnych przedsięwzięć komercyjnych i komunalnych oraz zmniejszających zanieczyszczenie środowiska.

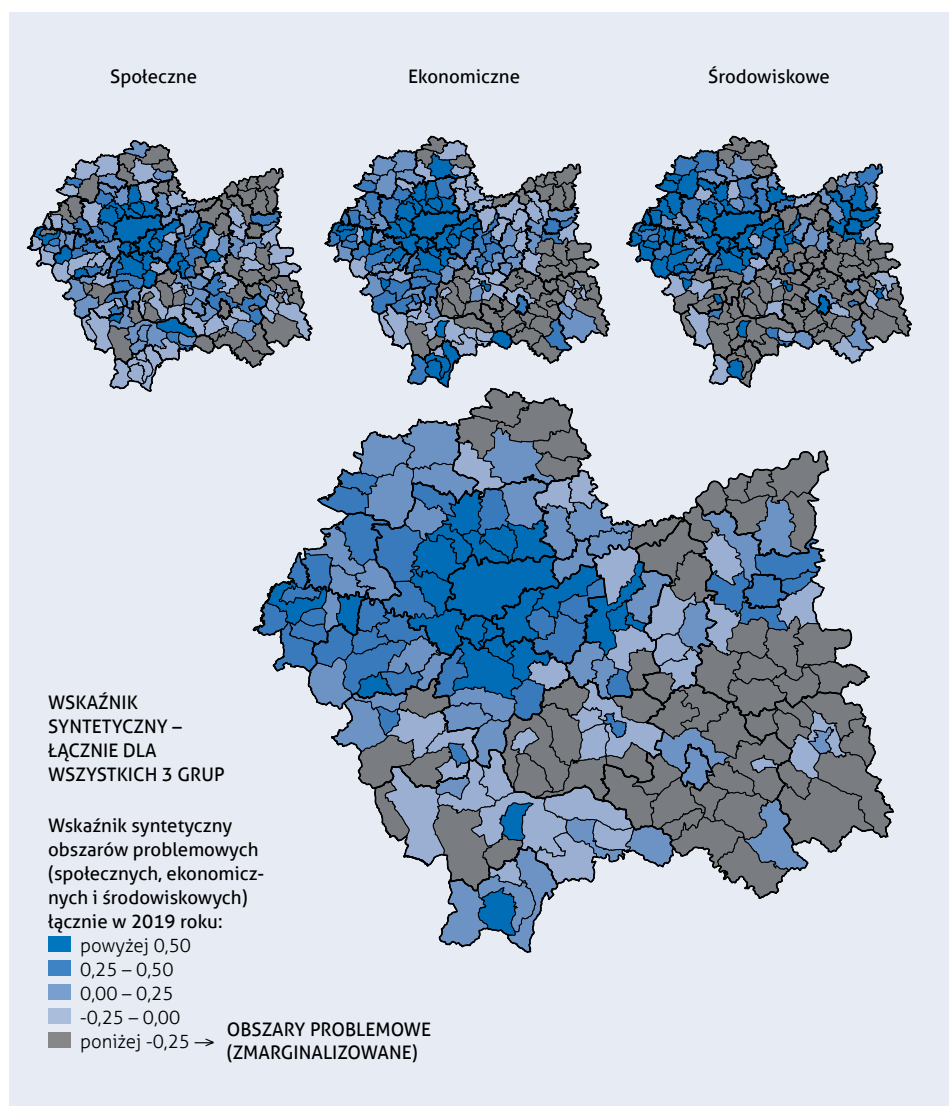
GMINY ZMARGINALIZOWANE

Wskazanie potencjalnych obszarów problemowych zostało opracowane na podstawie wskaź-

nika syntetycznego, złożonego z wybranych mierników przedstawiających zagadnienia społeczne, ekonomiczne i środowiskowe³, przedstawionych na mapie 5. Wyniki przeprowadzonej

3. Metodologia: Wartości poszczególnych wskaźników składowych dla gmin zostały ujęte w 3 grupach: wskaźniki społeczne, wskaźniki ekonomiczne i wskaźniki środowiskowe (razem 15 wskaźników). Poszczególne wartości wskaźników bazowych zostały zstandaryzowane w odniesieniu do średniej arytmetycznej i odchylenia standardowego. Następnie zsumowano wartości w poszczególnych grupach (w przypadku wskaźników będących destymulantą – wartość odjęto) i uśredniono tak, aby możliwe było odwzorowanie średniej wartości dla poszczególnych grup wskaźników. Wskaźnik obrazujący obszary problemowe (społeczne, ekonomiczne i środowiskowe – łącznie) w województwie obliczono uśredniając poszczególne wskaźniki syntetyczne dla obszaru społecznego, ekonomicznego i środowiskowego. Wartości bazowe pochodzą głównie z BDL GUS, w odniesieniu do edukacji – z OKE Kraków, natomiast wskaźnik dostępności transportowej z publikacji: R. Guzik, A. Kotoś, Ł. Fiedeń, A. Kocaj, K. Wiedermann, Analiza relacji funkcjonalno-przestrzennych między ośrodkami miejskimi i ich otoczeniem. Komponent 3 Relacje przestrzenne i dostępność komunikacyjna.

Mapa 5. Społeczne, ekonomiczne i środowiskowe obszary problemowe w Małopolsce

WSKAŹNIKI BAZOWE

Społeczne:

1. Udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności (2018).
2. Zameldowania i wymeldowania w gminie na 1 tys. mieszkańców (2018).
3. Udział osób korzystających z pomocy społecznej według kryterium dochodowego (2018).
4. Średnie wyniki sprawdzianu w szkołach podstawowych (2019).
5. Członkowie kół, klubów, sekcji i grup artystycznych na 1 tys. mieszkańców (2018).
6. Frekwencja w wyborach do sejmików województw (2018).

Ekonomiczne:

7. Osoby prowadzące działalność gospodarczą na 1 tys. mieszkańców (2018).
8. Liczba bezrobotnych zarejestrowanych na 100 osób w wieku produkcyjnym (2018).
9. Powierzchnia użytkowa mieszkań oddana do użytkowania na 1 tys. mieszkańców (2018).
10. Dochody własne gmin na 1 mieszkańca (2018).
11. Liczba podmiotów gospodarczych w sekcji „I” PKD na 1 tys. mieszkańców (2018).
12. Wskaźnik syntetyczny dostępności drogowej do gmin województwa małopolskiego (2019).

Środowiskowe:

13. Udział korzystających z instalacji wodociągowej w ogólnej liczbie ludności (2018).
14. Udział korzystających z instalacji kanalizacyjnej w ogólnej liczbie ludności (2018).
15. Odsetek powierzchni prawnie chronionej w łącznej powierzchni gminy (2018).

Źródło: opracowanie własne

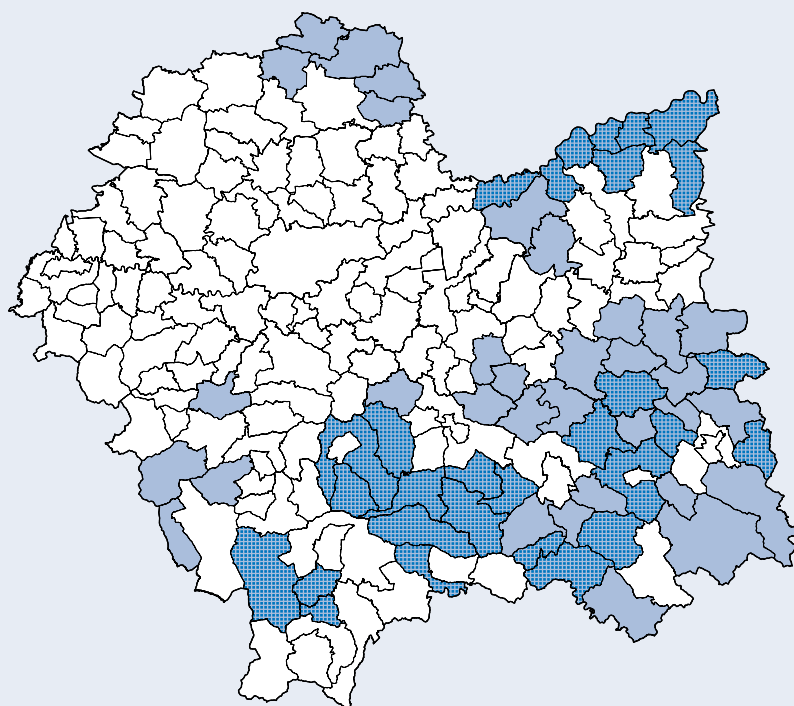
analizy pozwoliły na wskazanie jednostek, które wypadają najgłębiej w województwie (wartość wskaźnika syntetycznego poniżej -0,25), co powoduje konieczność skierowania do nich szczególnego wsparcia w celu wyrównania ich szans rozwojowych.

Analizując rozmieszczenie terytorialne obszarów problemowych w podziale na 3 grupy, należy zauważyć, że problemy społeczne nie są mocno skoncentrowane, jednak można zaobserwować ich niewielkie skupienie w południowo-wschodniej części regionu oraz na północy. W przypadku problemów ekonomicznych największa koncentracja najniższej wartości wskaźnika występuje w powiecie dąbrowskim oraz w pasie gmin na południu Małopolski.

Szczególną koncentrację niskich wartości wskaźników środowiskowych zaobserwowano natomiast w południowej części województwa. Po zgłębieniu powyższych kwestii było możliwe wskazanie jednostek, w których występują wszystkie typy obszarów problemowych. W konsekwencji pozwoliło to na wyodrębnienie obszarów szczególnej koncentracji negatywnych zjawisk, czyli głównie południowo-wschodniej części Małopolski (powiaty: gorlicki, nowosądecki, tarnowski, limanowski) oraz północnej (powiat dąbrowski i miechowski).

Za obszary zmarginalizowane, zidentyfikowane na szczeblu regionalnym, należy więc uznać te społeczne, ekonomiczne i środowiskowe obszary problemowe, które wykazują najniższe wartości wskaźnika syntetycznego zobrazowanego łącznie dla wszystkich trzech grup. Ostatecznie, jako obszary zmarginalizowane w Małopolsce

Mapa 6. Regionalne i krajowe obszary zmarginalizowane w Małopolsce

■ Obszary zagrożone trwałą marginalizacją – wskazane na poziomie krajowym (Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju z 2017 roku, uzupełniono o aktualizację danych z 2019 roku)

■ Gminy zmarginalizowane wskazane na poziomie regionalnym na podstawie wskaźnika syntetycznego (Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” z 2020 roku)

Źródło: opracowanie własne

wskazano 62 gminy⁴, zlokalizowane głównie w południowej i wschodniej części regionu oraz częściowo na północy województwa.

Kryzysową sytuację powyższych obszarów dodatkowo umacnia fakt, że są to tereny najuboższe w odniesieniu do średniej wojewódzkiej. Większość ze wskazanych gmin uzyskała w 2018 roku dochody własne na 1 mieszkańca na poziomie niższym niż 1 tys. zł, co oznacza, że gminy te nie osiągały nawet 50% średniej dla Małopolski.

Gminy te będą więc mogły liczyć na dodatkowe wsparcie ze środków publicznych na realizację zadań mających na celu wyprowadzenie ich z kryzysu. Dodatkowo interwencja skierowana na obszary zmarginalizowane wskazane na

4. Jako gminy zmarginalizowane wskazano te jednostki, w których wartość wskaźnika syntetycznego łącznie dla wszystkich trzech grup tematycznych była niższa niż -0,25 (62 gmin). Ponadto, w skład obszarów zmarginalizowanych wchodzi gminy wskazane na poziomie krajowym w SOR (po aktualizacji wskaźników z 2019 roku – 29 gmin), w całości pokrywające się z JST wskazanymi na poziomie regionalnym.

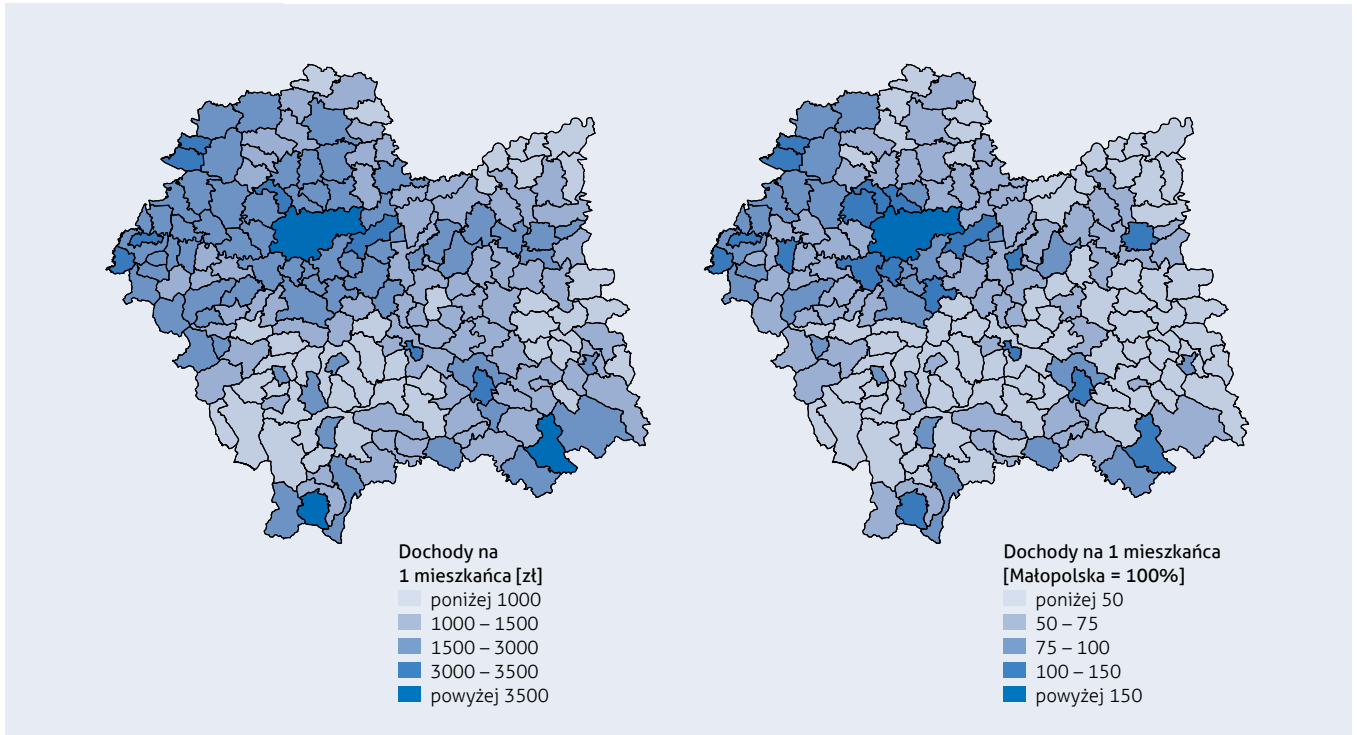
poziomie krajowym i regionalnym powinna polegać na zagwarantowaniu dodatkowych preferencji w pozyskiwaniu środków na inwestycje podnoszące potencjał rozwojowy gmin, szczególnie w zakresie społecznym, ekonomicznym i środowiskowym⁵.

MIJSCOWOŚCI UZDROWISKOWE

Z uwagi na specyfikę województwa, bardzo ważne jest, aby interwencja kierowana była również na obszary o szczególnych walorach i potencjale, a za takie niewątpliwie należy uznać miejscowości uzdrowiskowe. Małopolska to, obok Dolnego Śląska, drugi wiodący region w Polsce z ofertą uzdrowiskową o uznanej tradycji i bogatej historii. Są to w większości historyczne kurorty, będące znakiem rozpoznawczym regionu, często o zabytkowej architekturze oraz doskonałym położeniu ze względu na walory klimatyczne, przyrodnicze i turystyczne.

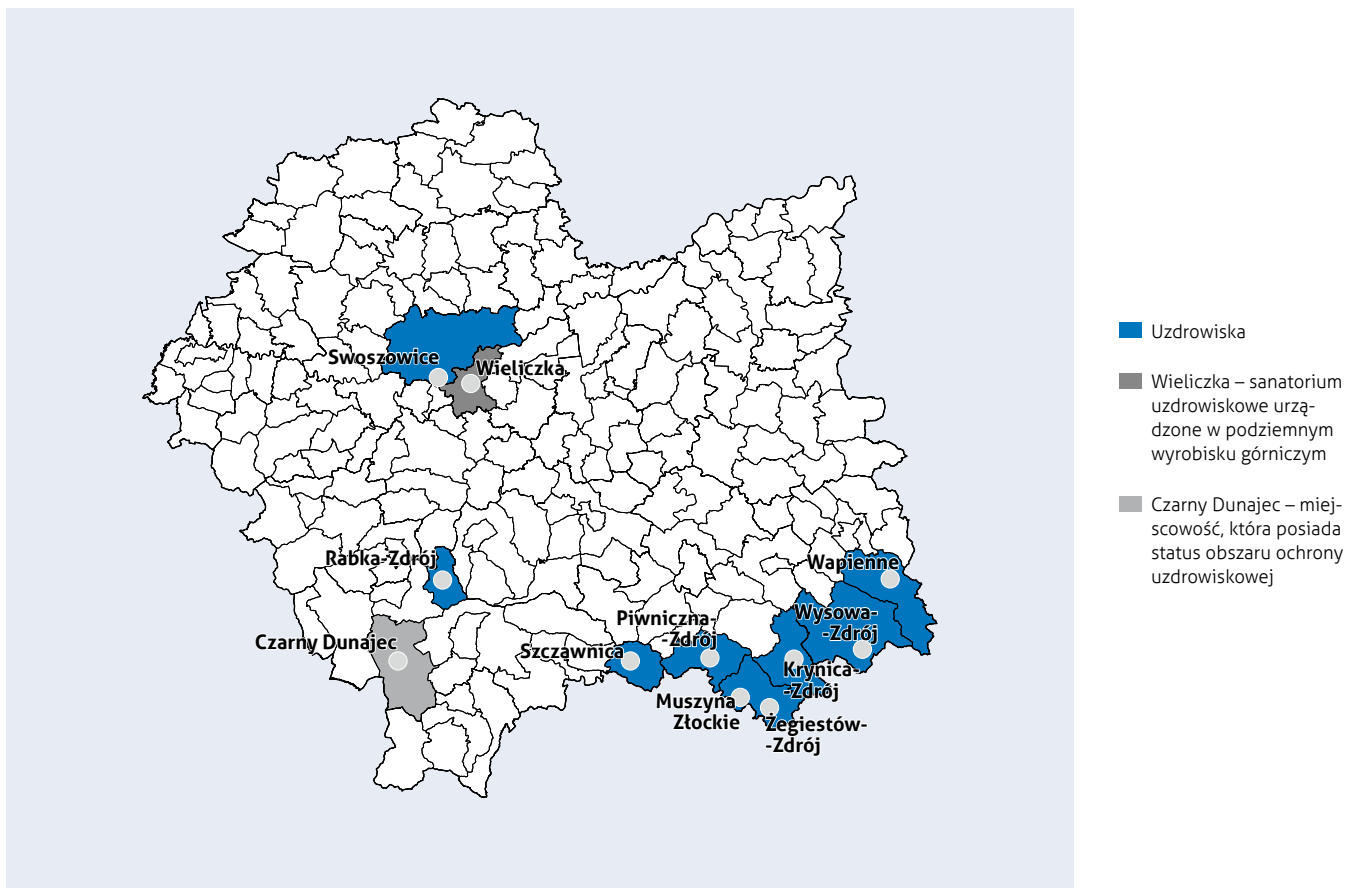
5. Szczegółowy zakres i zasady wsparcia dla gmin zmarginalizowanych, wskazanych na poziomie krajowym i regionalnym oraz miast tracących funkcje społeczno-gospodarcze zostanie określony w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Małopolskiego na lata 2021–2027 i w dokumentach uszczegóławiających.

Mapa 7. Dochody własne na 1 mieszkańca według gmin w Małopolsce w 2018 roku

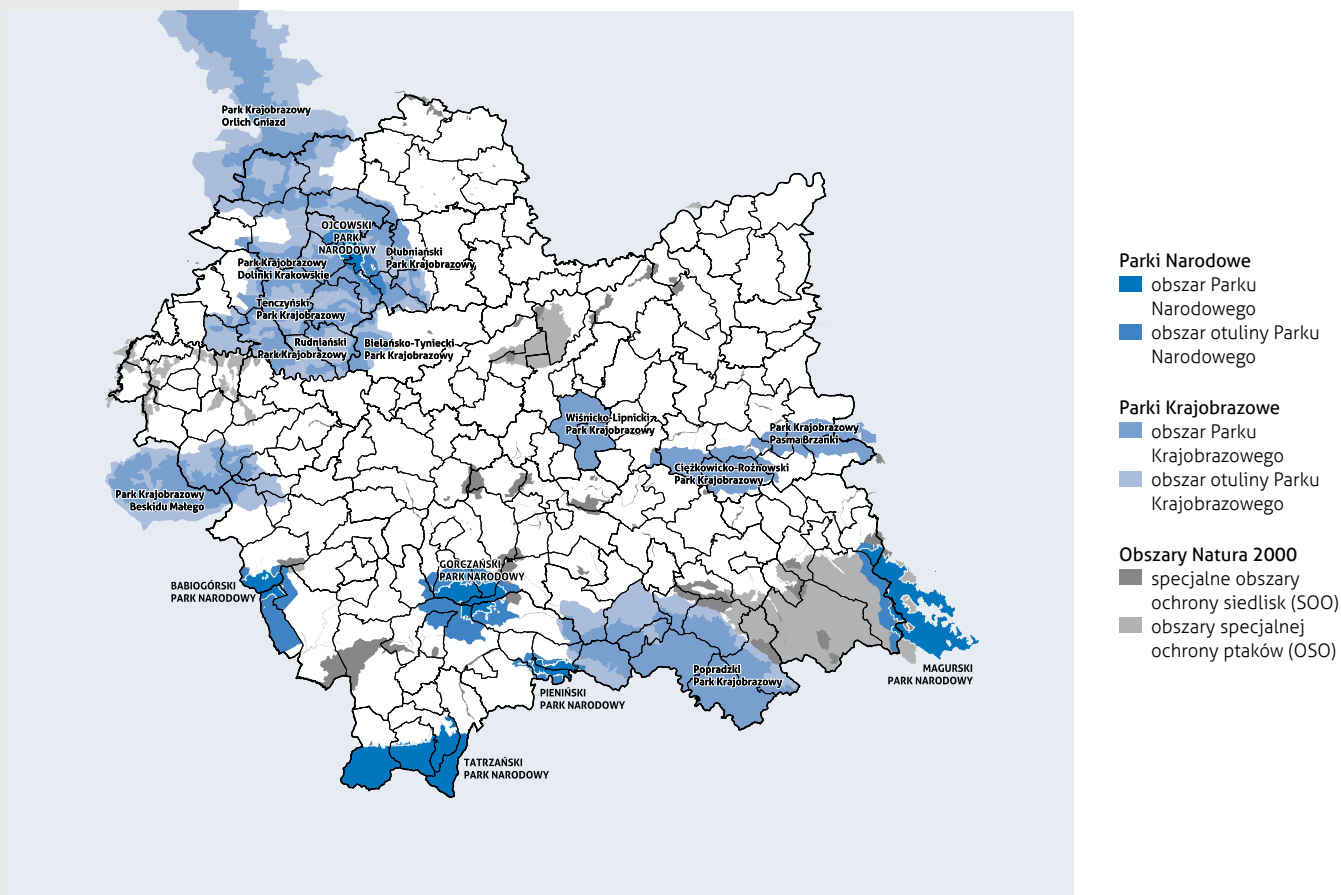
Źródło: opracowanie własne

Mapa 8. Miejscowości uzdrowiskowe w Małopolsce

Źródło: opracowanie własne

Mapa 9. Obszary cenne przyrodniczo

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych geoprzestrzennych udostępnianych przez GDOŚ, dostęp: 20 maja 2020 r.

Miejscowości turystyczne są zlokalizowane głównie na obszarach górskich, które, jak wcześniej wskazywano, są obszarami o utrudnionym dostępie komunikacyjnym i ograniczonych możliwościach rozwoju przemysłu. Z uwagi na istotne znaczenie rozwoju branży uzdrowskiej oraz dużą koncentrację na terenie województwa tej cenionej formy lecznictwa, należy w kolejnych latach utrzymać wsparcie dla obecnych, jak i przyszłych uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowskiej.

OBSZARY PRAWNIE CHRONIONE

Specjalnym wsparciem objęte powinny zostać również obszary prawnie chronione, takie jak np. parki narodowe, parki krajobrazowe czy obszary Natura 2000. Z jednej strony są to obszary szczególnie cenne pod względem przyrodniczym, co niewątpliwie powoduje konieczność objęcia ich dodatkową ochroną i wsparciem z poziomu województwa. Natomiast z drugiej strony, ich obecność na danym obszarze wprowadza pewne ograniczenia związane z użytkowaniem mieszkalnym, ekonomicznym, rolniczym oraz leśnym tych i okolicznych terenów. Dlatego właśnie, poza dotychczasowym wspar-

ciem w zakresie ochrony środowiska, szczególna interwencja z poziomu Województwa powinna zostać skierowana do gmin, na terenie których zlokalizowane są obszary prawnie chronione, jako rekompensata dla barier wywoływanych przez obostrzenia środowiskowe.

Ponadto Województwo Małopolskie będzie wyróżniać gminy, które wykazują się aktywnością w zakresie działań środowiskowych. Będą one mogły uzyskać preferencje w programach konkursowych finansowanych ze środków budżetu Województwa oraz w ramach konkursów wspieranych z RPO WM 2021–2027.

OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI W MAŁOPOLSCE

Ze względu na szczególną specyfikę województwa, które uznawane jest jako region o ogromnym potencjale kulturowym, turystycznym i przyrodniczym, bardzo trudne jest wskazanie konkretnych obszarów, do których powinna być adresowana specjalna interwencja. Wobec braku możliwości terytorialnego wskazania OSI, postanowiono, że przewidziany zostanie spe-

cyjny mechanizm wsparcia projektów realizowanych w tych dziedzinach z poziomu RPO WM 2021–2027. Mechanizm ten opierać się będzie na budowaniu partnerstw na rzecz realizacji wspólnych i kompleksowych projektów z zakresu m.in. ochrony dziedzictwa kulturowego, podtrzymywania lokalnych tradycji, turystyki i promocji regionu, budowy ścieżek rowerowych czy rewitalizacji miast i odnowy wsi.

Ponadto, w zakresie budowania potencjału regionu, opartego na jego endogenicznych i specyficznych cechach, przewiduje się iż wsparciem z poziomu regionalnego lub krajowego (np. w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich 2021–2027) może zostać objęta aktywność jednostek samorządów terytorialnych lub podmiotów gospodarczych w zakresie działalności wzmacniających przewagę konkurencyjne regionu (w szczególności współpraca w zakresie produkcji lub świadczenia usług odwołujących się do lokalnych tradycji i specyficznych uwarunkowań danego terenu).

Ostatecznie, jako OSI w rozumieniu zapisów Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030, w województwie małopolskim wyodrębniono 6 typów obszarów: 3 typy obszarów problemowych (kategoria ta obejmuje zarówno OSI kra-

jowe, jak i OSI regionalne), 2 typy obszarów o wyjątkowym potencjale oraz 1 typ obszarów wzrostu. Wszystkie obszary rekomendowane do objęcia specjalnym wsparciem zostały przedstawione na zamieszczonych mapach.

Należy uznać, że obszarami objętymi strategiczną interwencją w Małopolsce powinny być:

- › miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze – 6 miast wskazanych w SOR / KSRR 2030;
- › miasta i gminy współpracujące w ramach miejskich obszarów funkcjonalnych (warunkiem wsparcia będzie formalne zawiązanie współpracy);
- › obszar transformacji energetycznej – Małopolska Zachodnia;
- › gminy zmarginalizowane – wynikające z SOR / KSRR 2030 lub z rozszerzonej analizy regionalnej (razem 62 gminy);
- › miejscowości uzdrowiskowe;
- › gminy, na terenie których zlokalizowany jest obszar prawnie chroniony (tj. park narodowy, park krajobrazowy lub obszar Natura 2000).

SYSTEM REALIZACJI I MONITORINGU

Jakość administracji publicznej decyduje o wynikach we wszystkich dziedzinach publicznej polityki, a poprawa jakości instytucji jest jednym ze stałych czynników leżących u podstaw zarówno wzrostu gospodarczego, rozwoju społecznego, jak i odporności na kryzysy. Z badań wynika, że im wyższy jest poziom rozwoju danego terytorium, tym skuteczność rządzenia jest ważniejsza dla konkurencyjności gospodarczej oraz zadowolenia z życia mieszkańców (istnieje między tymi czynnikami silna korelacja).

W Europie i w Polsce jakość rządzenia jest bardzo zróżnicowana, a zatem staje się kolejnym istotnym, nie-programowym, czynnikiem konkurencyjności regionu. Dobra jakość rządzenia jest warunkiem udanego wdrożenia i zrealizowania jakichkolwiek zaplanowanych działań, a więc i całej Strategii.

Z tego wynika kluczowe znaczenie właściwego ukształtowania systemu realizacyjnego

Strategii. Dotyczy to jej przełożenia zarówno na działanie strategiczne, jak i codzienne w sposób z jednej strony zapewniający konsekwencję na każdym etapie cyklu zarządzania (programowanie – wdrożenie – realizacja – monitorowanie – ocena – korekta lub aktualizacja – wdrożenie itd.), zaś z drugiej strony umożliwiający wyzwolenie dodatkowych pozytywnych efektów w postaci synergii działań dzięki spójnej współpracy własnych jednostek.

SYSTEM I NARZĘDZIA REALIZACJI

Na system realizacji Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” składa się zestaw rozwiązań i narzędzi zarządczych i koordynacyjnych, programowych, finansowych i organizacyjnych oraz zasady horyzontalne, które będą miały zastosowanie przekrojowe na wszystkich płaszczyznach realizacji Strategii.

Katalog zasad horyzontalnych, które znajdą swoje odbicie bezpośrednio w systemie realizacji, monitorowania i ewaluacji Strategii obejmuje zasady ustalone przez Sejmik Województwa Małopolskiego w odniesieniu do zasad i trybu prac nad aktualizacją Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011–2020:

- › ZASADA ROZWOJU SPOŁECZNIE WRAŻLIWEGO, zgodnie z którą głównymi beneficjentami rozwoju województwa będą wszyscy mieszkańcy Małopolski, zaś jego priorytetem będzie zagwarantowanie jak najlepszej jakości życia małopolskich rodzin. Interwencja publiczna opisana w Strategii nie może prowadzić do narastania dysproporcji społecznych, lecz powinna koncentrować się na ich wyrównywaniu.
- › ZASADA ROZWOJU TERYTORIALNIE ZRÓWNOWAŻONEGO, zgodnie z którą punktem odniesienia dla polityki rozwoju prowadzonej

przez samorząd regionalny będzie cały obszar Małopolski. Zrównoważona terytorialnie polityka zakłada harmonijny rozwój całej Małopolski, przy wykorzystaniu potencjałów terytorialnych i likwidacji barier rozwojowych poszczególnych obszarów. Dzięki temu możliwe będzie zaplanowanie skutecznej interwencji publicznej, która uwzględniając wewnątrzregionalne zróżnicowania, przyczyni się do rozwoju społeczno-gospodarczego całej Małopolski.

- › ZASADA ZINTEGROWANEGO PODEJŚCIA, zakładająca przygotowanie kompleksowej interwencji publicznej łączącej w sobie zróżnicowane typy działań (infrastrukturalnych i tzw. miękkich) oraz mobilizującej partnerów regionalnych Samorządu Województwa (jednostki samorządu terytorialnego, przedsiębiorców, administrację rządową, uczelnie, organizacje pozarządowe) do podejmowania wspólnych działań na rzecz rozwoju Małopolski, przy jednoczesnym uwzględnieniu przestrzennego wymiaru interwencji opisanej w strategii rozwoju, co umożliwi skuteczniejsze wykorzystanie unikalnych potencjałów Małopolski oraz lepsze zaadresowanie problemów rozwojowych jej poszczególnych terytoriów.
- › ZASADA PARTNERSTWA, rozumiana jako sposób definiowania i uzgadniania wizji oraz celów rozwoju regionalnego w ramach otwartej debaty publicznej, przy aktywnej współpracy władz Samorządu Województwa z równoprawnie traktowanymi podmiotami reprezentującymi różnorodne środowiska oraz instytucje zaangażowane w działania wspierające rozwój regionu, w różnych jego wymiarach. Przy formułowaniu strategii rozwoju województwa i realizacji polityki jego rozwoju, Samorząd Województwa, zgodnie z zasadą wieloszczeblowego zarządzania, współpracuje w szczególności z jednostkami lokalnego samorządu terytorialnego z obszaru województwa oraz z samorządem gospodarczym i zawodowym, administracją rządową, organizacjami pozarządowymi, szkołami wyższymi i jednostkami naukowo-badawczymi, a także z innymi województwami. Współpraca z partnerami Samorządu Województwa prowadzona będzie w oparciu o ustalone formy i mechanizmy postępowania, w szczególności poprzez zapewnienie możliwości formułowania postulatów, wniosków i opinii, m.in. w ramach konferencji, warsztatów oraz spotkań, organizowanych z udziałem przedstawicieli środowisk, o których mowa powyżej. Kluczową rolę w tym procesie będą ograć Radni Województwa Małopolskiego.
- › ZASADA SPÓJNOŚCI Z CELAMI EUROPEJSKIEJ I KRAJOWEJ POLITYKI ROZWOJU, W TYM POLITYKI REGIONALNEJ, zgodnie z którą w polityce rozwoju uwzględnione zostaną cele rozwo-

jowe zawarte w dokumentach strategicznych na poziomie krajowym i europejskim. W odniesieniu do poziomu krajowego, szczególnie uwaga skoncentrowana zostanie na efektach prac dotyczących Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 roku) oraz Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030. Z kolei w przypadku poziomu europejskiego analizowane będą ustalenia dotyczące zasad oraz budżetu polityki spójności po 2020 roku⁶. Niniejsza zasada nie oznacza nadrzędności celów rozwojowych określonych na poziomie krajowym i europejskimi względem celów wynikających ze specyficznych potencjałów i potrzeb rozwojowych zidentyfikowanych na poziomie regionalnym, lecz ich wzajemną komplementarność i niesprzeczność.

- › ZASADA AUTONOMII PROGRAMOWEJ STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA, rozumiana jako koncentracja na zdefiniowaniu kluczowych z punktu widzenia regionalnej społeczności celów rozwoju województwa oraz ich optymalnym powiązaniu ze specyficznymi potrzebami regionalnymi, wewnętrznym potencjałem i obszarami przewag konkurencyjnych regionu. Zasada ta oznacza, że strategia rozwoju województwa stanowi przede wszystkim wyraz aspiracji i dążeń regionalnej wspólnoty samorządowej do realizacji wynikających ze specyfiki Małopolski celów rozwojowych.
- › ZASADA DEFINIOWANIA DŁUGOFALOWYCH CELÓW POLITYKI ROZWOJU WOJEWÓDZTWA, oznaczająca, że interwencja publiczna opisana w strategii rozwoju województwa ukierunkowana będzie na osiąganie celów rozwojowych w długoterminowej perspektywie, dzięki czemu zapewniony zostanie stabilny i trwały rozwój społeczno-gospodarczy Małopolski.
- › ZASADA PROGRAMOWANIA I PROWADZENIA POLITYKI ROZWOJU OPARTEJ NA DOWODACH, przez co należy rozumieć podejście do planowania strategicznego, oparte na przeświadczeniu, że projektowanie działań w sferze publicznej powinno zostać poprzedzone oceną wpływu (skutków) tych działań na rozwój regionalny w wymiarze społecznym, gospodarczym, przestrzennym i środowiskowym. Dlatego też podstawą decyzji dotyczących kształtu interwencji publicznej w ramach realizowanej polityki rozwoju województwa winny być przede wszystkim wnikiwe i obiektywne analizy.
- › ZASADA OPERACJONALIZACJI STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA, zgodnie z którą pracom nad formułowaniem każdej polityki winna towarzyszyć refleksja nad instrumen-

6. Oraz innych polityk unijnych wprowadzonych po dniu podjęcia uchwały przez Sejmik Województwa Małopolskiego.

tarium jej wdrażania, dzięki czemu możliwe będzie płynne przechodzenie od fazy planowania polityki rozwoju do fazy jej wdrażania.

Koordinacja realizacji Strategii odbywać się będzie w oparciu o podstawowe dokumenty zarządczo-koordynacyjne: Plan Zarządzania Strategią z systemem monitorowania i ewaluacji oraz Małopolski Plan Inwestycyjny, tak aby docelowo objąć cały system realizacyjny Strategii i wszystkie jej instrumenty w sposób syntetyczny i zintegrowany, tym samym wspomagając i ułatwiając Zarządowi Województwa i pozostałym interesariuszom strategiczne spojrzenie i zarządzanie całością spraw.

Głównym wyzwaniem będzie ściślejsze niż dotychczas powiązanie Strategii Rozwoju Województwa z budżetem Województwa oraz planami finansowymi jednostek, funduszy oraz spółek kapitałowych, których Województwo jest uczestnikiem. Takie rozwiązanie, choć niewątpliwie trudne i bardzo wymagające na etapie planowania i wprowadzania, pozwoli na etapie realizacji na zintegrowaną bieżącą ocenę tego, czy i na ile priorytety ustalone w Strategii znajdują swoje odbicie w wydatkach budżetowych urzędu, jednostek oraz podmiotów powiązanych.

Wzmocnione zostaną funkcje analityczno-prognostyczne oraz strategiczne w urzędzie marszałkowskim, w tym wyprzedzająca koordynacja programowa planowanych i realizowanych działań.

W celu podniesienia zdolności struktur Samorządu Województwa do udziału w zarządzaniu strategicznym i sprawnej realizacji Strategii departamenty urzędu marszałkowskiego oraz jednostki będą wzmocniane jako centra wiedzy i kompetencji w przypisanych dziedzinach, m.in. poprzez planowe podnoszenie kompetencji, dowartościowanie zespołów ekspertów wewnętrznych i możliwie szerokie korzystanie z ich opinii.

ZARZĄDZANIE STRATEGIĄ

Architektura przewidywanych podstawowych rozwiązań i narzędzi służących skutecznej realizacji Strategii zostanie ustalona w Planie Zarządzania Strategią przyjętym przez Zarząd Województwa w 2021 roku – z zachowaniem uwarunkowań ustawowych, w oparciu o ustalenia zapisane w dokumencie Strategii, wnioski wynikające z dotychczasowych doświadczeń oraz rekomendacje ewaluatorów.

Podstawowe instrumenty realizacji Strategii to:

- › PROGRAMY I PLANY STRATEGICZNE – określające wiązki działań planowane do realizacji bądź to poszczególnych celów szczegó-

łowych Strategii w ramach odpowiednich kierunków polityki i/lub kierunków działań, bądź to o charakterze horyzontalnym, tj. integrujące działania w ramach różnych kierunków polityki i/lub kierunków działań, z ustalonym m.in. koordynatorem odpowiedzialnym, indykatywną mapą partnerów i planem finansowym oraz wskaźnikami i metodą monitorowania, oceny i korekty, a więc mające charakter operacyjny.

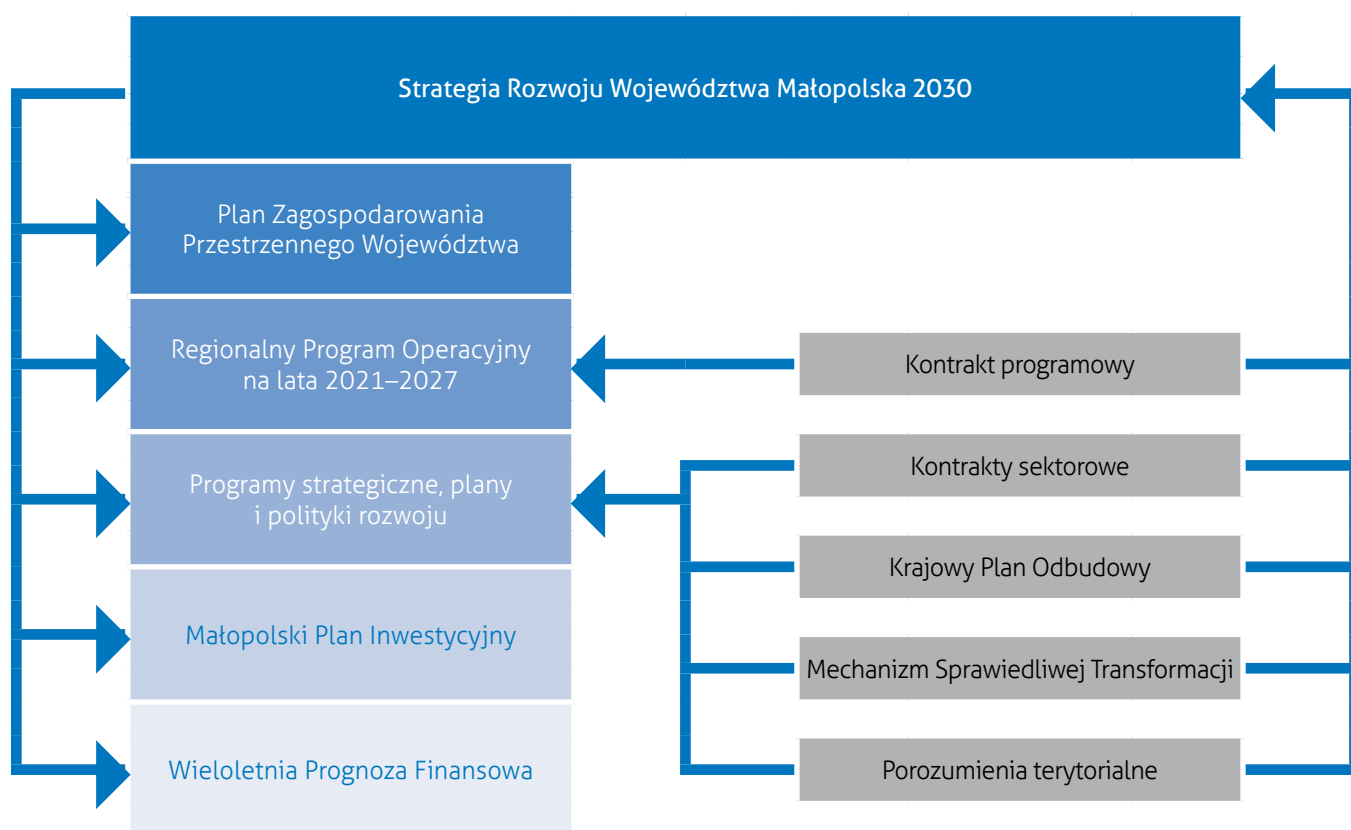
- › DOKUMENTY KIERUNKOWE – mające charakter polityk, a więc opisujące w większym przybliżeniu niż Strategia lub w sposób specjalistyczny podejście do danego zagadnienia, obszaru czy grupy społecznej, zasady i sposoby działania, bez komponentu dotyczącego operacjonalizacji. W tej grupie mogą mieścić się niektóre dokumenty obligatoryjne (ustawowe – krajowe), jak i programy przyjmowane z inicjatywy własnej Samorządu Województwa lub partnerów. Ustalenia kierunkowe zawarte w politykach powinny być zoperacjonalizowane w ramach programów strategicznych.
- › REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO NA LATA 2021–2027 oraz Terytorialny Plan Sprawiedliwej Transformacji – jako źródło finansowania wybranych (kwalifikujących się) do wsparcia kierunków i działań Strategii.
- › WIELOLETNIA PROGNOZA FINANSOWA WOJEWÓDZTWA.

- › BUDŻET WOJEWÓDZTWA.
- › PLAN POZYSKIWANIA ŚRODKÓW ZEWNĘTRZNYCH NA REALIZACJĘ STRATEGII.

Koordinacja i monitorowanie wieloletnich projektów inwestycyjnych odbywać się będzie za pośrednictwem Małopolskiego Planu Inwestycyjnego jako dokumentu obejmującego przedsięwzięcia podejmowane przez Samorząd Województwa. Szczegółowe zasady przygotowania nowego MPI oraz jego ostateczny kształt zostaną określone w Planie Zarządzania Strategią.

Zakłada się, że w warstwie programowej jednym z najważniejszych instrumentów wdrażania celów Strategii będą programy strategiczne. W tej grupie będą mieścić się zarówno dokumenty obligatoryjne (czy to ze względu na uwarunkowania europejskie czy ustawowe – krajowe), jak i programy przyjmowane z inicjatywy własnej Samorządu Województwa lub partnerów. Przewiduje się, że zostaną przygotowane m.in. programy strategiczne w zakresie: innowacyjności, transportu, polityki senioralnej, wsparcia rodziny, gospodarki o obiegu zamkniętym.

System zarządzania polityką rozwoju województwa przedstawia poniższy schemat:

FINANSOWANIE (ŹRÓDŁA I RAMY FINANSOWE)

Szeroki zakres oraz kompleksowość działań opisanych w SRWM 2030 wymaga nie tylko mobilizacji znacznej puli środków przeznaczonych na jej wdrożenie, ale przede wszystkim dywersyfikacji ich źródeł. W grupie potencjalnych źródeł finansowania w szczególności należy wskazać na środki:

- › budżetów JST, w tym Województwa Małopolskiego;
- › budżetu państwa;
- › Europejskiej Polityki Spójności oraz polityk, programów i instrumentów, w tym m.in. Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększenia Odporności, Mechanizmu Sprawiedliwej Transformacji;
- › Wspólnej Polityki Rolnej UE;
- › wycofane z instrumentów inżynierii finansowej w okresie 2007–2013 oraz instrumentów finansowych i pomocy zwrotnej w okresie 2014–2020, podlegające ponownemu wykorzystaniu;
- › pochodzące z innych źródeł:
 - zagranicznych, w tym środków dystrybuowanych poprzez programy oraz instrumenty centralnie zarządzane przez Komisję Europejską oraz pochodzące z Norweskiego Mechanizmu Finansowego);
 - krajowych.
- › prywatne (m.in. budżety przedsiębiorstw).

Na obecnym etapie prac nad SRWM 2030 nie jest możliwe wskazanie precyzyjnej kwoty środków, które do roku 2030 będą angażowane na rzecz realizacji celów opisanych w tym dokumencie. Stan ten wynika nie tylko z trwających prac nad kształtem krajowej polityki rozwoju, ale również z toczących się w dalszym ciągu negocjacji Wieloletnich Ram Finansowych Unii Europejskiej na lata 2021–2027, w tym budżetu oraz zasad wdrażania polityki spójności. Niemniej można się spodziewać, że 3 źródła będą kluczowe z punktu widzenia finansowania polityki rozwoju prowadzonej w oparciu o zapisy Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”:

- › środki polityki spójności na lata 2021–2027 oraz instrumentu na rzecz odbudowy,
- › środki z budżetu państwa,
- › środki pochodzące z budżetów małopolskich jednostek samorządu terytorialnego. Wieloletnie Ramy Finansowe na lata 2021–2027

Zgodnie z opublikowanym projektem pakietu legislacyjnego Wieloletnich Ram Finansowych na lata 2021–2027, Polska ma pozostać dużym beneficjentem środków europejskich, zarówno w zakresie polityki spójności (na poziomie ok. 20%), jak i polityki rolnej i rozwoju obszarów wiejskich oraz nowych instrumentów

finansowych, niemniej na aktualnym etapie negocjacji budżetu oraz zasad wdrażania trudno w jednoznaczny i rozstrzygający sposób określić wielkość środków, które przypadną Polsce i Małopolsce w latach 2021–2027. Alokacja dla całej Polski w ramach Polityki Spójności ma wynieść około 66,4 mld euro, z tytułu wspólnej polityki rolnej – 21,6 mld na płatności bezpośrednie, 9,5 mld na rozwój obszarów wiejskich. Biorąc pod uwagę dane historyczne i zakładając podobną jak w okresie 2014–2020 krajową strukturę alokacji środków polityki spójności można wstępnie szacować wielkość środków europejskich, które mogłyby przypaść dla Województwa Małopolskiego w perspektywie finansowej UE na lata 2021–2027 na ok. 2 mld euro (ok. 4% alokacji środków polityki spójności dla Polski), a wielkość środków europejskich ogółem, które mogą zostać wydatkowane na realizację projektów na terenie Małopolski na ok. 4,9 mld euro (ok. 7,4% ogółu wydatków na projekty, w tym inwestycje centralne i projekty finansowane z programów krajowych).

Docelowo o możliwości i zakresie wsparcia zadań realizowanych na podstawie zapisów Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” ze środków polityki spójności przyznanych Województwu na lata 2021–2027 będzie decydowała nie tylko wielkość otrzymanej alokacji, a przede wszystkim spójność programowa regionalnej polityki rozwoju z 5 celami polityki spójności UE oraz generalnymi priorytetami polityki rozwoju UE (m.in. Europejski Zielony Ład, digitalizacja, nacisk na inteligentne specjalizacje), a także zasady, w oparciu o które będzie następowało ich wdrażanie.

PLAN ODBUDOWY

Przewidując średnio i długoterminowe negatywne skutki kryzysu wywołanego pandemią COVID-19 państwa członkowskie Unii Europejskiej uzgodniły Plan Odbudowy dla Europy – nowy, dodatkowy pakiet działań na rzecz odbudowy społeczno-gospodarczej i zwiększenia odporności krajów członkowskich na kryzysy. Centralnym elementem planu jest nowy Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększenia Odporności (RRF – 672 mld euro, w tym 312,5 mld euro w formie dotacji i 360 mld euro w formie pożyczek) oraz aktualizacja Wieloletnich Ram Finansowych UE na lata 2021–27, których łączna wartość wynieść ma ponad 1 074 mld euro.

Przewiduje się, że z Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększenia Odporności dla Polski alokowane będzie ok. 23,1 mld euro w postaci środków bezzwrotnych (dotacje) oraz ok. 34,2 mld euro w postaci pożyczek, przy czym 70% środków bezzwrotnych powinno zostać zakontraktowane w latach 2021–22,

a pozostałe 30% do końca roku 2023. Środki te planowane są do wykorzystania w ramach Krajowego Planu Odbudowy, w którym mają szansę zostać ujęte również przedsięwzięcia zgłaszane z poziomu regionalnego.

POZIOM DOFINANSOWANIA

Należy się liczyć z koniecznością większej elastyczności i prawdopodobnie większego niż dotychczas zaangażowania środków krajowych, w tym własnych. Poziom dofinansowania przedsięwzięć z udziałem środków UE zależny będzie od ostatecznych rozstrzygnięć na poziomie unijnym, z zachowaniem elastyczności w górę lub w dół zależnie od warunków i potrzeb regionalnych i krajowych.

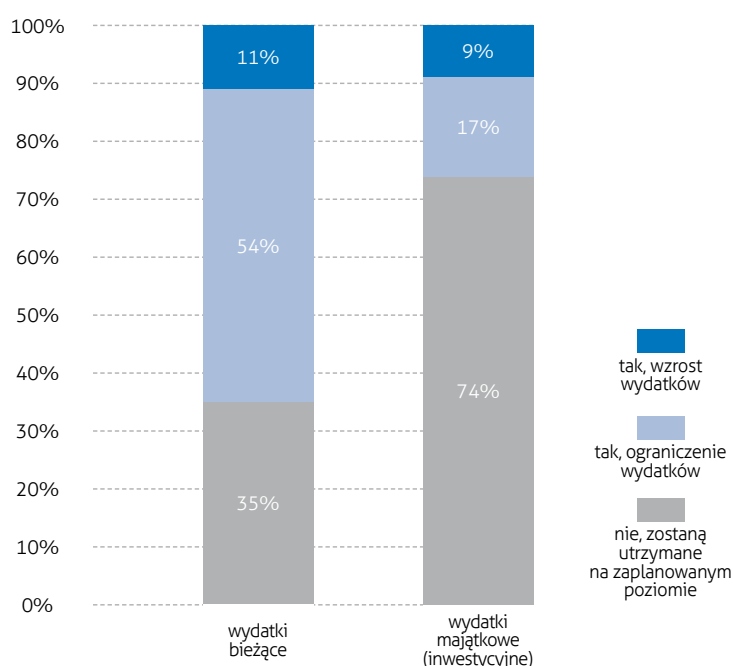
POTENCJAŁ INWESTYCYJNY BUDŻETÓW MAŁOPOLSKICH JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO

Kluczowym partnerem w regionalnej polityce rozwoju prowadzonej przez Samorząd Województwa Małopolskiego były dotychczas, są i najpewniej będą w przyszłości gminy. Powiaty w praktyce nie mają kompetencji do prowadzenia polityki rozwoju, nie mają też kompetencji w sferze polityki przestrzennej. Niemniej – w kontekście zarządzania strategicznego rozwojem województwa, a szczególnie w kontekście potrzeby budowania klimatu do współpracy – powiaty powinny być platformą konsolidacji lokalnych środowisk

samorządowych oraz potencjalnym polem organizowania niektórych inicjatyw oddolnych.

Z prognoz finansowych wynika, że to właśnie gminy dysponować będą w perspektywie do 2030 roku w sektorze publicznym największymi środkami finansowymi na cele rozwojowe w Małopolsce. Według prognoz sprzed pandemii 2020 roku szacuje się, że na sfinansowanie nowych zadań rozwojowych, w tym nowych programów i projektów współfinansowanych ze środków UE, małopolskie samorzady łącznie będą mogły wydać około 38 mld zł środków własnych (bez uwzględniania finansowania projektów rozpoczętych przed 1 stycznia 2018 roku oraz z pominięciem środków zagranicznych) oraz ok. 8 mld zł środków zewnętrznych pozyskanych w formie kredytów, pożyczek i obligacji. Łącznie potencjał inwestycyjny JST w województwie w latach 2018–2030 szacować można na ok. 46,8 mld zł. Największym potencjałem inwestycyjnym w perspektywie 2030 roku dysponować mają miasta na prawach powiatu Tarnów i Nowy Sącz – około 10,5 mld zł, miasto Kraków – 9,3 mld zł oraz gminy miejsko-wiejskie – 9,9 mld zł. Jest to wielkość przed korektą prognozy wynikającą ze średnio- i długoterminowych skutków zaistniałej w 2020 roku pandemii Covid-19 dla budżetów JST, która będzie możliwa po zaistnieniu wystarczających przesłanek prognostycznych.

Wykres 1. Odsetek gmin deklarujących zmiany w wydatkach w związku z pandemią w 2020 roku

Źródło: opracowanie własne

W celu zidentyfikowania pierwszych skutków pandemii dla budżetów JST Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego przeprowadziło w III kwartale 2020 r. badanie opinii przedstawicieli małopolskich gmin. Z odpowiedzi, które uzyskano z ponad $\frac{3}{4}$ małopolskich gmin, wynika, że w roku 2020 w stosunku do roku poprzedniego 65% ankietowanych spodziewa się spadku dochodów budżetowych ogółem, a aż 70% spadku dochodów własnych, przy czym największy ubytek spodziewany jest we wpływach z tytułu udziału w podatku dochodowym od osób fizycznych PIT. W 93% odpowiedzi spadki te związane są w całości lub w części z pandemią Covid-19. Podobnie pesymistyczne są przewidywania w stosunku do roku 2021: spadku dochodów własnych w tym roku obawia się 70% przedstawicieli gmin, 17% przewiduje ograniczenie wydatków inwestycyjnych, a aż 54% wydatków bieżących.

Należy jeszcze podkreślić, że niezależnie od wielkości prognozowanych środków potencjału inwestycyjnego tylko część z nich będzie mogła być zaangażowana w projekty strategiczne (o większej skali, wieloletnie, partnerskie, wspierane środkami UE itd.). Dużą część pochłoną różne rutynowe wydatki majątkowe. Można przewidywać, że – biorąc pod uwagę dotychczasowe doświadczenia – na poziomie

gminnym wydatki strategiczne wykorzystają najwyżej 50% całego potencjału inwestycyjnego, na poziomie powiatów wskaźnik ten będzie wyraźnie niższy.

Istotnym dopełnieniem środków publicznych w finansowaniu projektów realizujących cele SRWM 2030 będą nakłady inwestycyjne ponoszone przez przedsiębiorstwa. Historycznie w okresie 2010–2018 dorównywały one skali łącznych inwestycji dokonywanych przez sektor publiczny (poziom krajowy, regionalny, lokalny), a jednocześnie były około dwukrotnie wyższe od nakładów inwestycyjnych instytucji publicznych z regionu.

Według prognoz sprzed pandemii 2020 roku i przy optymistycznym założeniu utrzymania w dłuższym okresie tempa wzrostu gospodarczego, a tym samym poziomu inwestycji przedsiębiorstw, na poziomie zbliżonym do okresu 2015–2018 skala potencjalnych inwestycji przedsiębiorstw w perspektywie 2030 roku może wynieść ok. 8,2 mld zł rocznie.

MONITOROWANIE I OCENA EFEKTÓW REALIZACJI

Podstawą skutecznego wdrożenia i realizacji każdej strategii, a w efekcie osiągnięcia postawionych w niej celów, jest dysponowanie

aktualną i wiarygodną wiedzą na temat postępów realizowanych działań oraz ich efektów i oddziaływań. Towarzyszyć temu musi zdolność do wykorzystania posiadanej wiedzy i reagowania w odpowiedzi na pojawiające się odstępstwa od zaplanowanej ścieżki – czy to poprzez wprowadzanie korekt w realizowanych działaniach, czy to poprzez aktualizowanie założeń strategicznych (strategii, programów, polityk, projektów wieloletnich).

Podstawowymi narzędziami oceny realizacji SRWM 2030 będą: Raport o stanie województwa za dany rok, przedstawiany Sejmikowi przez Zarząd Województwa zgodnie z art. 34a ust. 4 i 9 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa oraz okresowa ewaluacja strategii rozwoju województwa. Monitorowanie przedsięwzięć strategicznych ujętych w SRWM 2030 będzie odbywać się w oparciu o coroczne sprawozdania z realizacji Małopolskiego Planu Inwestycyjnego.

Ewaluacja (ocena jakościowa) procesu wdrażania i realizacji oraz efektów i oddziaływań strategii rozwoju województwa będzie dokonywana w miarę potrzeb. Jej rolą będzie głębsza refleksja i ocena jakościowa na temat realizowanych działań i uzyskiwanych efektów, a także formułowanie odpowiedzi na pytanie, czy założenia przyjętej strategii są aktualne, zaplanowane działania realizowane i nadal potrzebne, czy zachodzi potrzeba ich aktualizacji w całości lub części.

Szczegółowe zasady monitorowania i oceny efektów realizacji Strategii zostaną określone w Planie Zarządzania Strategią Rozwoju Województwa przyjętym przez Zarząd Województwa Małopolskiego.

UDZIAŁ PARTNERÓW I WZAJEMNE UCZENIE SIĘ

W myśl ustaleń dotyczących obszaru Zarządzania strategiczne rozwojem województwa współpraca i partnerstwo będą promowanym modelem działania na etapie realizacji Strategii.

Zgodnie z zasadą partnerstwa konkretny zakres, formy, metody współpracy i angażowania partnerów na etapie realizacyjnym Strategii będą wypracowywane w formie debaty publicznej i w procesie dialogu i konsultacji z potencjalnymi partnerami, w ramach dopuszczonych przepisami prawa oraz zasadami ustalonymi w krajowej i unijnej polityce rozwoju.

Istotnymi instrumentami wdrażania strategii rozwoju województwa we współpracy z partnerami spoza sfery bezpośredniego oddziały-

wania Samorządu Województwa będą przede wszystkim:

- › Regionalne „miękkie” partnerstwa i sieci współpracy z udziałem przedstawicieli/jednostek Województwa Małopolskiego, jako nośnik transferu know-how, wzmacniania pozycji regionu w sieci wewnątrzregionalnych i międzyregionalnych powiązań oraz instrument mobilizowania partnerów do wspólnych projektów i generowania innowacji;
- › Partnerskie projekty regionalne z udziałem Województwa i jego jednostek, jako projekty realizacyjne Strategii (zarówno inspirowane przez Samorząd Województwa, jak i partnerów);
- › Partnerskie projekty międzyregionalne, w tym międzynarodowe, jako zyskujące na znaczeniu potencjalne źródło komplementarnego know-how i finansowania;
- › Porozumienia terytorialne z lokalnymi partnerami samorządowymi, jako narzędzia zarządzania ponadlokalnymi programami rozwoju, szczególnie w obszarach strategicznej interwencji;
- › Instrumenty typu zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT);
- › Inne instrumenty wykorzystujące wielosektorowe partnerstwa (lokalne), jako animatorów rozwoju lokalnego, wypełniających funkcję lokalnych agencji rozwoju w obszarach tematycznych realizujących cele i kierunki strategii rozwoju województwa.

W celu maksymalnego skorzystania z potencjału naukowo-badawczego środowisk akademickich prowadzona będzie współpraca z uczelniami.

W celu zapewnienia odpowiedniej jakości kadr zaangażowanych w zadania związane z zarządzaniem strategicznym rozwojem w województwie wprowadzony zostanie regionalny system podnoszenia kompetencji rozwojowych wśród pracowników Samorządu Województwa oraz partnerów z różnych sektorów (m.in. szkolenia, staże, praktyki, stypendia, wymiany).

WSKAŹNIKI REALIZACJI CELU GŁÓWNEGO I CELÓW SZCZEGÓŁOWYCH

Poniżej przedstawiony został katalog wskaźników osiągnięć celu głównego Strategii oraz celów szczegółowych wraz z oczekiwanym trendem rozwojowym. Zakłada się, że trend ten zostanie osiągnięty w horyzoncie roku 2030. W związku z przewidywanym, silnym wpływem skutków pandemii COVID-19 na sytuację społeczno-gospodarczą w regionie w perspektywie krótkoterminowej (dwóch, trzech lat) część wskaźników może nie realizować zakładanych trendów.

Tabela 2. Wskaźniki realizacji celu głównego i celów szczegółowych

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	Wartość bazowa (rok bazowy)	Trend oczekiwany w perspektywie 2030 roku	Źródło danych
Cel główny					
1.	Produkt krajowy brutto ogółem	mln zł	148 103 (2016)	↗	GUS
2.	Zróżnicowanie poziomu rozwoju gmin w Małopolsce na podstawie wskaźnika syntetycznego ¹	jedn.	2,18 (2019)	↘	Opracowanie własne UMWM m.in. na podstawie danych GUS, OKE, PKW
Małopolskie					
3.	Zagrożenie ubóstwem relatywnym	%	22,2 (2018)	↘	GUS
4.	Przeciętne trwanie życia	lata	79 (2019)	↗	GUS
5.	Średnia liczba dni absencji chorobowej (z tytułu choroby własnej) na 1 pracującego	dni	13,1 (2019)	↘	ZUS, GUS
6.	Zwiedzający muzea i ich oddziały na 10 tys. mieszkańców	osoby	30 931 (2018)	↗	GUS
7.	Odsetek osób w wieku 25–64 lata uczących się i dokształcających się w ludności ogółem w tej samej grupie wiekowej (w okresie 4 tygodni przed badaniem)	%	5,4 (2019)	↗	GUS
8.	Odsetek biernych zawodowo z powodu obowiązków rodzinnych i związanych z prowadzeniem domu	%	14,8 (2019)	↘	GUS
9.	Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20–64 lata	%	72,9 (2019)	↗	GUS
Gospodarka					
10.	Miejsce w Regionalnej Tablicy Wyników Innowacji	pozycja	155. (2019)	↗	Regional Innovation Scoreboard – RIS www.ec.europa.eu

1 Wskaźnik syntetyczny został opracowany na podstawie 15 cech określających problemy w wymiarze społecznym, gospodarczym i środowiskowym (szczegółowy katalog wskaźników został wskazany w części II: Strategia, Obszar V: Rozwój zrównoważony terytorialnie – Terytorialne uwarunkowanie Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” (mapa 5). Zróżnicowanie poziomu rozwoju gmin zostało przedstawione jako różnica pomiędzy najwyższą i najniższą wartością wskaźnika syntetycznego dla danej jednostki.

Tabela 2. Wskaźniki realizacji celu głównego i celów szczegółowych

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	Wartość bazowa (rok bazowy)	Trend oczekiwany w perspektywie 2030 roku	Źródło danych
11.	Nakłady na działalność innowacyjną	mld zł	3,77 (2018)	↗	GUS
12.	Nakłady wewnętrzne na B+R (BERD)	mld zł	3,69 (2018)	↗	GUS
13.	Wartość inwestycji w regionie w ramach Polskiej Strefy Inwestycji	mld zł	2,47 (2019)	↗	KPT
14.	Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON: a) na 1 tys. mieszkańców, b) w tym na obszarach wiejskich.	szt.	a) 115 (2018) b) 82 (2018)	↗	GUS
15.	Ekologiczne gospodarstwa rolne z certyfikatem – udział powierzchni użytków rolnych w użytkach rolnych ogółem	%	1,34 (2018)	↗	GUS
16.	Udzielone noclegi ogółem na 10 tys. ludności	nocleg	43 630 (2019)	↗	GUS
17.	Liczba pasażerów przewiezionych kolejami regionalnymi	mln osób	11,3 (2018)	↗	UMWM, POLREGIO
18.	Długość nowo wybudowanych odcinków autostrad i dróg ekspresowych	km	4,5 (2017)	↗	GDDKiA
19.	Odsetek dróg w stanie dobrym: a) krajowych b) wojewódzkich	%	a) 51,6 b) 55 (2017)	↗	GDDKiA, ZDW
20.	Odsetek mieszkańców wykorzystujących Internet w kontaktach z administracją publiczną	%	37,8 (2018)	↗	GUS
21.	Odsetek firm w Małopolsce a) składających zamówienia przez Internet b) otrzymujących zamówienia przez Internet	%	a) 35,1 b) 15,6 (2017)	↗	GUS
22.	Nakłady na recykling i wykorzystanie odpadów	mln zł	24,7 (średnia z lat 2015–2017)	↗	GUS

Tabela 2. Wskaźniki realizacji celu głównego i celów szczegółowych

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	Wartość bazowa (rok bazowy)	Trend oczekiwany w perspektywie 2030 roku	Źródło danych
Klimat i środowisko					
23.	a) Średnioroczne stężenie pyłów zawieszonych PM 2,5: - Kraków - Nowy Sącz - Tarnów - Trzebinia b) emisja CO ₂ z zakładów szczególnie uciążliwych	a) µg/m ³ b) Mg/rok	a) PM 2,5: - Kraków: 29 - Nowy Sącz: 31 - Tarnów: 25 - Trzebinia: 24 (2018) b) 10 484 (2018)	↘	1. WIOŚ 2. GUS
24.	Powierzchnia lasów	ha	435 tys. (2018)	↗	GUS
25.	Powierzchnia terenów zieleni publicznej	ha	3 958 (2018)	↗	GUS
26.	Odsetek selektywnie zebranych odpadów komunalnych w stosunku do ogółu zebranych	%	32,5 (2018)	↗	GUS
27.	Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, w tym na terenach wiejskich	%	Wodociągi: 81,7 Wieś: 68,9 Kanalizacja: 63,3 Wieś: 39,8 (2018)	↗	GUS
28.	Odsetek jednolitych części wód powierzchniowych w dobrym stanie	%	1,7 (2018)	↗	WIOŚ
29.	Udział energii odnawialnej w całkowitej produkcji energii elektrycznej	%	7 (2018)	↗	GUS
Zarządzanie strategiczne rozwojem					
30.	Wielkość dochodów własnych samorządów z Małopolski, średniorocznie w ostatnich 3 latach	mln zł	10 051,78 (2017–2019)	↗	GUS-BDL
31.	Wydatki majątkowe inwestycyjne samorządów z Małopolski, średniorocznie w ostatnich 3 latach	mln zł	3 582,98 (2017–2019)	↗	GUS-BDL
32.	Udział wydatków inwestycyjnych samorządów z Małopolski w wydatkach ogółem	%	16,6 (2019)	↗	GUS-BDL
33.	Wielkość wpływów do małopolskich Organizacji Pożytku Publicznego z tytułu 1% podatku dochodowego od osób fizycznych, średniorocznie w ostatnich 3 latach	mln zł	43,9 (2016–2018)	↗	Urząd Statystyczny w Krakowie

Tabela 2. Wskaźniki realizacji celu głównego i celów szczegółowych

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	Wartość bazowa (rok bazowy)	Trend oczekiwany w perspektywie 2030 roku	Źródło danych
34.	Końcowa frekwencja wyborcza w ostatnich wyborach samorządowych (I tura)	%	52,20% (2018)	↗	PKW
Rozwój zrównoważony terytorialnie					
35.	Udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem	%	67,7 (2018)	↗	GUS
36.	Wskaźnik urbanizacji (liczony jako udział ludności w miastach w ogóle ludności)	%	48,2 (2018)	→	GUS
37.	Nakłady inwestycyjne w miastach tracących funkcje społeczno-gospodarcze w ramach Polskiej Strefy Inwestycji	mln zł	187,9 (2018)	↗	KPT
38.	Zróżnicowanie w dochodach własnych gmin na 1 mieszkańca (iloraz najwyższych i najniższych dochodów)	jedn.	7,15 (2018)	↘	GUS

SPIS MAP, TABEL I WYKRESÓW

SPIS MAP

- Mapa 1. Schemat struktury ośrodków usługowych 66
- Mapa 2. Krajowe obszary strategicznej interwencji 71
- Mapa 3. Delimitacja miejskich obszarów funkcjonalnych w Małopolsce – proponowane optymalne zasięgi MOF 72
- Mapa 4. Obszar transformacji energetycznej – Małopolska Zachodnia 74
- Mapa 5. Społeczne, ekonomiczne i środowiskowe obszary problemowe w Małopolsce 75
- Mapa 6. Regionalne i krajowe obszary zmarginalizowane w Małopolsce 76
- Mapa 7. Dochody własne na 1 mieszkańca według gmin w Małopolsce w 2018 roku 77
- Mapa 8. Miejscowości uzdrowiskowe w Małopolsce 77
- Mapa 9. Obszary cenne przyrodniczo 78

SPIS TABEL

- Tabela 1. Wskaźniki przyjęte w delimitacji optymalnych zasięgów MOF w Małopolsce 73
- Tabela 2. Wskaźniki realizacji celu głównego i celów szczegółowych 88

SPIS WYKRESÓW

- Wykres 1. Odsetek gmin deklarujących zmiany w wydatkach w związku z pandemią w 2020 roku 85

ZAŁĄCZNIK 1

WYKAZ PRZEDSIĘWZIĘĆ STRATEGICZNYCH

Wykaz przedsięwzięć strategicznych zawiera wybór projektów planowanych do realizacji przez samorząd województwa z partnerami, w tym także zadań, których wdrażanie wykracza poza granice Małopolski. Projekty są elementem rozwiązywania najważniejszych problemów rozwojowych regionu oraz formą zainspirowania i zaproszenia do dodatkowych komplementarnych działań dla wszystkich podmiotów funkcjonujących w Małopolsce.

Tabela 1. Małopolskie

Nazwa projektu	Opis projektu
Rodzina w centrum	Zwiększenie dostępności do usług interwencji konkursowych wdrażanych lokalnie w sferze włączenia społecznego i usług społecznych w obszarach: wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży; wsparcia dla dzieci niepełnosprawnych, zagrożonych niepełnosprawnością i nieharmonijnym rozwojem; wsparcia osób o ograniczonej samodzielności ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność; aktywizacji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, pomocy osobom/rodzinom w problemach i kryzysach. Inkubowanie innowacji społecznych.
Małopolski Tele-Anioł 2.0	Wsparcie osób o ograniczonej samodzielności ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność, poprzez rozwój usług opiekuńczych i sąsiedzkich w miejscu zamieszkania oraz rozwój usług wykorzystujących technologie informacyjno-komunikacyjne (teleopieka, telemedycyna); wsparcie rodzin w opiece nad osobami niesamodzielnymi.
Cyfrowy Asystent	Digitalizacja, informatyzacja i transformacja cyfrowa służb społecznych poprzez wsparcie kompetencyjne w zakresie korzystania z technologii cyfrowych dla pracowników i klientów służb społecznych, inwestycje w infrastrukturę cyfrową służb społecznych, wypracowywanie know-how.

Tabela 1. Małopolskie

Nazwa projektu	Opis projektu
Rozwój systemu opieki zdrowotnej oraz działania profilaktyczne	Rozwój usług zdrowotnych w regionie, w szczególności poprzez zakup sprzętu specjalistycznego dla podmiotów leczniczych oraz rozwiązania infrastrukturalne zwiększające zakres i jakość świadczonych usług (np. Rozwój Ośrodków Onkologicznych w Wojewódzkich Podmiotach Leczniczych, Centrum Chorób Rzadkich Układu Krążenia) oraz bezpieczeństwo sanitarno-epidemiologiczne. Ważnym elementem projektu jest rozwój usług środowiskowych świadczonych w oparciu o bazę infrastrukturalną i potencjał kadr podmiotów leczniczych (np. Małopolskie Centrum Leczenia Uzależnień oraz Zdrowia Psychicznego dla Dzieci i Młodzieży), a także edukacja zdrowotna, działania profilaktyczne służące upowszechnianiu badań diagnostycznych oraz sieciowanie podmiotów leczniczych dla budowania wspólnej, kompleksowej oferty, szczególnie na terenach z deficytem dostępu do wysokiej jakości usług zdrowotnych (np. Sieć Ośrodków Edukacji Prozdrowotnej w oparciu o ośrodki rehabilitacyjne w regionie).
Bezpieczna Małopolska	Wsparcie służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo, porządek publiczny i ratownictwo poprzez ich wyposażenie w specjalistyczny sprzęt ratunkowy i szkoleniowy, poprawę warunków lokalowych oraz ciągłą aktualizację wiedzy i umiejętności.
III Igrzyska Europejskie	Organizacja wysokiej klasy wielonarodowej imprezy sportowej o globalnym zasięgu, dedykowanej najlepszym zawodnikom Europy i promującej najcenniejsze wartości sportu i ruchu olimpijskiego.
Centrum Muzyki w Krakowie	Budowa obiektu mającego zapewnić odpowiednie warunki pracy i perspektywy rozwoju dla małopolskich zespołów artystycznych, w tym przede wszystkim dla Filharmonii Krakowskiej. Centrum Muzyki będzie wykorzystywane także do realizacji „społecznej funkcji sztuki”. Z jednej strony będzie miejscem spektakularnych koncertów i festiwali, z drugiej – intensywnej działalności kulturalnej, edukacyjnej oraz miejscem odpoczynku.
Muzea domowe	Ochrona i opieka nad dziedzictwem narodowym w Małopolsce znajdującym się w muzeach domowych poprzez rozpoznanie zbiorów o ponadlokalnym znaczeniu, inwentaryzację kolekcji, upowszechnianie oraz wypracowanie form współpracy między posiadaczami kolekcji a profesjonalnymi muzeami.
Małopolskie dwory, zamki i grody – „zielona” odnowa i odbudowa zabytków oraz adaptacja dla nowych funkcji społeczno-gospodarczych	Ochrona i opieka nad dziedzictwem narodowym poprzez przeprowadzenie kompleksowych prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy: – obiektach i zespołach dworskich, – zamkach, – grodach wraz z otoczeniem, z zastosowaniem rozwiązań sprzyjających ochronie środowiska naturalnego.
Wirtualne Muzea Małopolski	Cyfryzacja zbiorów m.in. muzeów i instytucji, zwłaszcza zbiorów niedostępnych na co dzień dla zwiedzających oraz upowszechnianie zasobów już zdigitalizowanych na portalu internetowym.
Małopolskie Centrum Nauki Cogiteon	Wspieranie edukacji poprzez stworzenie kreatywnej przestrzeni, która będzie rozbudzać zainteresowanie nauką, budować postawę otwartości, aktywności i ciekawości świata oraz uczyć samodzielnego, twórczego i krytycznego myślenia. Ważnym zadaniem będzie wyzwianie potencjału wynikającego ze współpracy przedstawicieli różnych dziedzin: nauki, sztuki, edukacji, przedsiębiorczości i działalności społecznej. Planuje się utworzenie interaktywnej ekspozycji stałej i przestrzeni wystaw czasowych, a także specjalistycznych laboratoriów i sal do pokazów naukowych.
Małopolskie Laboratorium Wiedzy	Wsparcie zdolności szkół i placówek oświatowych do kształtowania kompetencji uniwersalnych poprzez ułatwienie dostępu do nowoczesnych form edukacji (działania ukierunkowane na zbudowanie i wdrożenie nowatorskiej oferty edukacyjnej wpisującej się w programy nauczania w poszczególnych obszarach edukacji oraz działania informacyjne w celu jej standaryzacji i upowszechniania), a także doradztwo metodyczne (wsparcie rozwoju kompetencji nauczycieli, psychologów i pedagogów szkolnych w zakresie kształtowania kompetencji uniwersalnych).

Tabela 1. Małopolskie

Nazwa projektu	Opis projektu
Zawodowa Małopolska	Wsparcie kształcenia kadr dla regionalnej gospodarki, w szczególności poprzez: zwiększanie współpracy szkół ze środowiskiem pracodawców, wsparcie kształcenia w zawodach deficytowych, rozwój Regionalnych Rad Branżowych oraz Centrów Kompetencji Zawodowych, inwestycje w infrastrukturę oraz sprzęt techno-dydaktyczny, wzmocnienie kompetencji kadr, promocję: kształcenia zawodowego, doradztwa edukacyjno-zawodowego oraz kształcenia ustawicznego.
Małopolski Dom Technologii	Edukacja cyfrowa pracowników sektora publicznego (m.in. administracja, ochrona zdrowia, kultura) oraz przedsiębiorców i pracowników MŚP, w tym utworzenie regionalnego centrum rozwoju kompetencji cyfrowych koordynującego te działania merytorycznie i organizacyjnie w skali województwa (Małopolskiego Domu Technologii).
Małopolski pociąg do kariery	Wsparcie procesów uczenia się przez całe życie poprzez rozwój doradztwa zawodowego, dofinansowanie szkoleń oraz budowanie wartości pracy wśród osób młodych (kontynuacja projektów „Kierunek Kariera” oraz „Kierunek Kariera Zawodowa”).
Pracujący – najlepsza inwestycja dla Małopolski	Kompleksowe wsparcie mieszkańców Małopolski, niezależnie od ich sytuacji zawodowej i życiowej czy możliwości finansowych, na rzecz wzrostu zatrudnienia i poprawy jego jakości, w tym poprzez wypracowanie i wdrożenie w małopolskich firmach rozwiązań z zakresu zarządzania wiedzą, zarządzania wiekiem, profilaktyki zdrowotnej, godzenia życia zawodowego z prywatnym.

Tabela 2. Gospodarka

Nazwa projektu	Opis projektu
Małopolski Most Innowacji	Systemowe wsparcie rozwoju innowacyjności firm i realizacji projektów B+R oraz komercjalizacji nowoczesnych technologii rozwijanych w obszarach inteligentnych specjalizacji.
Spin – Małopolskie Centra Transferu Wiedzy	Intensyfikacja współpracy i integracja środowiska związanego z transferem wiedzy z uczelni do biznesu w zakresie promocji regionalnej oferty naukowej i badawczo-rozwojowej.
Centrum Business In Małopolska	Podjęcie szeroko zakrojonych działań z zaangażowaniem regionalnych instytucji otoczenia biznesu na rzecz skupu oraz scaleń gruntów pod inwestycje w Małopolsce, co pozytywnie wpłynie na zwiększenie poziomu inwestycji i poprawę konkurencyjności regionalnej gospodarki.
Małopolska Przedsiębiorcza	Kreowanie postaw przedsiębiorczych wśród Małopolan oraz wsparcie firm z regionu na każdym etapie ich rozwoju, a także wzmocnienie potencjału przemysłowego w szczególności firm, klastrów a także jednostek naukowych, jednostek B+R, szczególnie działających w obszarach małopolskich inteligentnych specjalizacji.
Małopolska Giełda Rolna	Powstanie nowoczesnego obiektu umożliwiającego hurtowy handel płodami rolnymi, co przyczyni się do zwiększenia atrakcyjności produkcji rolnej w regionie, zwiększenia znaczenia handlu płodami rolnymi, promocji rodzimych producentów oraz skrócenia łańcucha dostaw od rolnika na stół konsumentów.
Budowa zintegrowanej sieci tras rowerowych w Województwie Małopolskim	Budowa zintegrowanej sieci głównych tras rowerowych, która podniesie konkurencyjność oferty turystycznej Małopolski i spowoduje zwiększenie dostępności turystycznej regionu poprzez zapewnienie bezpiecznych, wygodnych i dostępnych dla wszystkich użytkowników tras rowerowych łączących największe atrakcje turystyczne Małopolski. Budowa Sieci VeloMałopolska przyczyni się do spopularyzowania roweru jako środka transportu i formy aktywnego spędzania czasu, a także zrównoważonego rozwoju województwa poprzez pozytywny wpływ na ochronę różnorodności biologicznej, dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego.

Tabela 2. Gospodarka

Nazwa projektu	Opis projektu
Małopolska Arena Czasu Wolnego	Stworzenie i wdrożenie innowacyjnych produktów, systemów i programów służących do zarządzania sprzedażowego i obsługi turystyki przyjazdowej, połączonych ze zintegrowaną promocją na rynkach zagranicznych i transformacją w zakresie zarządzania jakościowego obiektami turystycznymi.
Małopolska – Centrum Turystyki Zrównoważonej	Rozwój nowoczesnych ośrodków turystyczno-rekreacyjnych i infrastruktury ułatwiającej dostępność miejsc turystycznych regionu (m. in. schroniska górskie i schrony turystyczne) w oparciu o strategiczne produkty turystyki górskiej, rowerowej, wodnej, agro, eko i enoturystyki.
Drogi wojewódzkie dostosowane do wymogów UE	Rozbudowa i przebudowa (modernizacja) ciągów drogowych z dostosowaniem nośności do ruchu pojazdów o nacisku pojedynczej osi do 11,5 tony (uwzględnienie ciągów komunikacyjnych łączących ośrodki regionalne i subregionalne), budowa obwodnic dla miejscowości o dużym natężeniu ruchu i uciążliwości komunikacyjnej, budowa węzłów drogowych w celu poprawy bezpieczeństwa ruchu oraz zwiększenia przepustowości, przebudowa obiektów mostowych z dostosowaniem do obciążenia pojazdami samochodowymi wg klasy I (klasa A) dla obiektów usytuowanych w ciągu drogi klasy G lub GP.
Budowa spójnej sieci połączeń kolejowych – aglomeracyjnych i regionalnych „SKA” i „MKR”	Opracowanie standardu obsługi dla poszczególnych segmentów przewozów kolejowych (SKA, MKR, przewozy międzywojewódzkie), zakup taboru na potrzeby obsługi przewozów w tych segmentach.
Inwestycje drogowe przyjazne środowisku	Inwestycje drogowe przyjazne środowisku, m.in.: budowa nowych obwodnic przyczyniająca się do zmniejszenia emisji zanieczyszczeń, poprawa retencji wód dzięki budowie nowych i modernizacji istniejących systemów odwodnienia dróg wraz systemem oczyszczania, stabilizacja osuwisk, budowa i modernizacja dróg z zastosowaniem rozwiązań umożliwiających utrzymanie bioróżnorodności, rozwijanie zieleni przydrożnej w ciągu dróg poza centrum miejscowości.
Rozwój małopolskiego systemu e-zdrowia	Rozwój i integracja regionalnego systemu e-zdrowia poprzez powołanie Regionalnego Centrum e-Zdrowia, elementem którego będzie rozwijany Małopolski System Informacji Medycznej oraz rozwój regionalnych usług e-zdrowia.
Cyfryzacja w administracji	Dostosowanie urzędów i jednostek administracyjnych do wymagań związanych z postępem technologicznym, a także pod kątem zmieniającej się sytuacji społecznej i zmian wynikających z nieprzewidzianych zdarzeń. Zapewnienie wyższego poziomu bezpieczeństwa teleinformatycznego, budowa systemu ujednoliconej komunikacji oraz modernizacja i rozbudowa infrastruktury sieciowej i serwerowej.
GOZ dla przedsiębiorcy	Wsparcie dla przedsiębiorców w przechodzeniu na gospodarkę o obiegu zamkniętym. Projekt obejmuje uruchomienie stanowisk ekodoradców dla biznesu, których zadania będą polegać m.in. na wsparciu małopolskich firm w wyszukiwaniu rozwiązań zmierzających do wdrażania GOZ, wskazywaniu źródeł finansowania przedsięwzięć GOZ, szkoleniach i warsztatach z zakresu GOZ. Elementem projektu jest uruchomienie portalu internetowego wraz z elektroniczną mapą potencjału istniejących zakładów działających w obszarze GOZ przy wykorzystaniu m.in. dobrych praktyk.

Tabela 3. Klimat i środowisko

Nazwa projektu	Opis projektu
Szkoly neutralne klimatycznie w Województwie Małopolskim	Obniżenie zużycia energii poprzez: poprawę efektywności energetycznej (głęboka termomodernizacja), wymianę źródła ogrzewania i montaż instalacji OZE, zagospodarowanie wody (w tym deszczowej), segregację i recykling odpadów, urządzenie terenów zielonych w 182 małopolskich szkołach. W ramach działania mieszczą się również programy edukacyjno-informacyjne oraz działania organizacyjne. Celem działania jest dążenie do osiągnięcia neutralności klimatycznej małopolskich szkół.
Przyjazne klimatycznie budynki użyteczności publicznej	Poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej prowadząca do zmniejszenia emisji CO ₂ oraz obniżenie kosztów środowiskowych i finansowych ich eksploatacji. Projekt obejmuje modernizację energetyczną różnego typu budynków użyteczności publicznej, polegającą m.in. na docieplaniu budynków, wymianie i montażu efektywnych źródeł ciepła, modernizacji instalacji centralnego ogrzewania oraz zastosowaniu nowych technologii i rozwiązań. W ramach przedsięwzięcia mieszczą się także działania związane m.in. ze zbieraniem wody deszczowej oraz rozwojem błękitno-zielonej infrastruktury.
Ekocentra – sieć centrów edukacji ekologicznej	Stworzenie sieci regionalnych centrów edukacji ekologicznej i przyrodniczej (EkoCentra), zapewniających dostęp do oferty programowej dla mieszkańców dotyczącej ochrony przyrody i krajobrazu, a także zakładającej edukację w zakresie innych obszarów ochrony środowiska. Zakres projektu obejmuje zmodernizowanie dotychczasowej bazy oraz budowę nowych obiektów wzmacniających sieć i realizację serii działań towarzyszących. Centra zostaną wyposażone w technologie przyjazne środowisku.
LIFE EkoMałopolska – działania na rzecz klimatu	Wdrożenie Regionalnego Planu Działań dla Klimatu i Energii i dążenie do osiągnięcia unijnych celów w zakresie neutralności klimatycznej. Projekt zakłada współpracę w ramach Platformy Coal Regions in Transition w celu przygotowania działań i projektów, wspomagających transformację niskoemisyjną regionu. Projekty te mogą być finansowane z Funduszu Sprawiedliwej Transformacji. Przewidywane jest również wsparcie dla transformacji niskoemisyjnej rynku producentów i instalatorów urządzeń grzewczych, przygotowanie mapy potencjału OZE, utworzenie sieci doradców ds. klimatu i energii (w strukturach powiatów) oraz zakrojone na szeroką skalę działania informacyjno-edukacyjne.
Ekodoradca w każdej gminie	Utworzenie sieci Ekodoradców w 182 gminach, którzy będą rzetelnie informować mieszkańców o dostępnych programach dotacyjnych, zapewnią doradztwo w wyborze odpowiedniego urządzenia grzewczego oraz wiedzę o nowoczesnych technologiach dostępnych na rynku (zwłaszcza w zakresie OZE). Dostępność wykwalifikowanych specjalistów w każdej gminie ma na celu szybsze wdrażanie Programu ochrony powietrza dla województwa małopolskiego oraz przyspieszenie prowadzonych w gminach programów inwestycyjnych w dziedzinie efektywności energetycznej, odnawialnych źródeł energii i redukcji emisji CO ₂ .
Małopolska Deszczówka	Zbieranie wody deszczowej, w szczególności poprzez m.in. dostosowanie budynków do standardów neutralnych środowiskowo, modernizację systemów odprowadzających wody z parkingów, ulic bezpośrednio do odbiorników końcowych, budowę, rozbudowę lub remont zbiorników wód opadowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą oraz tworzenie „zielonej infrastruktury” i „błękitnej infrastruktury”, przyczyniających się do wzrostu wilgotności powietrza oraz poprawy retencji. Projekt ma na celu adaptację do zmian klimatycznych poprzez wdrażanie działań z zakresu dużej, małej oraz poszechnej mikroretencji. Jest jednym z elementów zrównoważonego funkcjonowania człowieka w ekosystemie.

Tabela 4. Zarządzanie strategiczne rozwojem

Nazwa projektu	Opis projektu
Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego	Przygotowywanie badań i analiz w zakresie tematyki związanej z rozwojem regionalnym oraz zagadnieniami społeczno-gospodarczymi (gospodarka, edukacja, kultura, polityka społeczna, rynek pracy, badania opinii społecznej). Prowadzenie działań informacyjno-upowszechniających wyniki badań, analiz, ekspertyz. Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego stanowi zaplecze analityczne dla władz regionu.
Centrum Współpracy Regionalnej	Podniesienie potencjału rozwojowego samorządów w Małopolsce, w zakresie zarządzania strategicznego oraz przygotowania i realizacji kompleksowych przedsięwzięć na rzecz rozwoju lokalnego i ponadlokalnego, a także zmniejszanie nierówności w zakresie potencjału instytucjonalnego poszczególnych JST.
Budżet Obywatelski Województwa Małopolskiego	Realizacja projektów w formule zadań wskazywanych przez mieszkańców regionu, co pozwala Małopolanom kształtować ich najbliższe otoczenie, umożliwia określenie potrzeb i ich realizację, daje możliwość wskazania, co jest dla nich szczególnie ważne.
Program współpracy z Polonią i Polakami za granicą	Przygotowanie i realizacja Programu Współpracy z Polonią i Polakami za granicą wspierającego obecność Małopolaki w środowiskach polonijnych, aktywizującego kontakty z Polonią i Polakami za granicą.

ZAŁĄCZNIK 2

WYKAZ PUBLICZNYCH

PLACÓWEK

DOSKONALENIA

NAUCZYCIELI, BIBLIOTEK

PEDAGOGICZNYCH

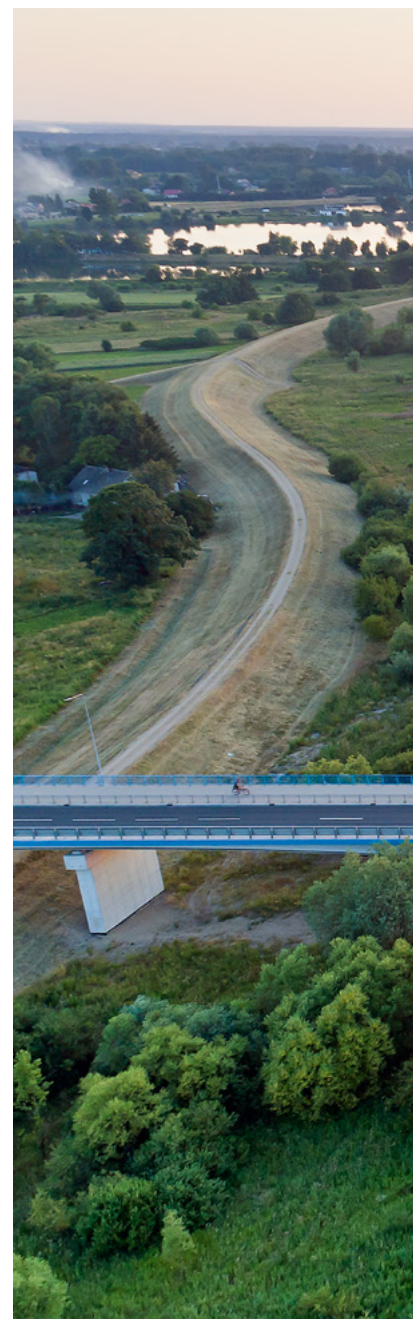
ORAZ SZKÓŁ

I PLACÓWEK

Wykaz publicznych placówek doskonalenia nauczycieli, bibliotek pedagogicznych oraz szkół i placówek, zgodnie z art. 8 ust. 25 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 910 ze zm.) – stan na 1 stycznia 2020 r.:

- 1 Krakowska Medyczna Szkoła Policealna im. Stanisławy Leszczyńskiej Nr 1 w Krakowie, ul. Zamojskiego 58, 30-523 Kraków,
- 2 Zespół Jednostek Edukacyjnych Województwa Małopolskiego w Krakowie, os. Teatralne 4a, 31-945 Kraków,
- 3 Małopolska Policealna Szkoła Masażu Nr 2 z Oddziałami Integracyjnymi w Krakowie, ul. Królewska 86, 30-079 Kraków,
- 4 Zespół Szkół – Małopolska Szkoła Gościnności im. Tytusa Chałubińskiego w Myślenicach, ul. Zdrojowa 18, 32-400 Myślenice,
- 5 Szkoła Policealna Pracowników Służb Medycznych i Społecznych im. Jadwigi Wolskiej w Nowym Sączu, ul. Jagiellońska 45, 33-300 Nowy Sącz,
- 6 Zespół Jednostek Edukacyjnych Województwa Małopolskiego w Gorlicach, ul. Jagiełły 2, 38-300 Gorlice,
- 7 Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Myślenicach, ul. 3 maja 97B, 32-400 Myślenice,
- 8 Zespół Szkół Uzdrowiskowych w Rabce, ul. Stowackiego 10, 34-700 Rabka,

- 9 Zespół Szkół Specjalnych przy Uniwersyteckim Szpitalu Ortopedyczno-Rehabilitacyjnym w Zakopanem, ul. Balzera 15, 34-500 Zakopane,
- 10 Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Hugona Kołłątaja w Krakowie, al. F. Focha 39, 31-119 Kraków,
- 11 Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Nowym Sączu, ul. Jagiellońska 61, 33-300 Nowy Sącz,
- 12 Biblioteka Pedagogiczna w Tarnowie, ul. Nowy Świat 30, 33-100 Tarnów,
- 13 Zespół Placówek Edukacyjno-Opiekuńczo-Wychowawczych w Wielkich Drogach, Wielkie Drogi 192, 32-050 Wielkie Drogi,
- 14 Zespół Placówek Oświatowych im. Ks. Prof. Józefa Tischnera przy Małopolskim Centrum Rehabilitacji Dzieci „Solidarność” w Radziszowie, ul. Podlesie 173, 32-052 Radziszów,
- 15 Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy im. Ks. Karola Wojtyły w Mszanie Dolnej, ul. Fabryczna 3, 34-730 Mszana Dolna,
- 16 Małopolskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli, ul. Lubelska 23, 30-003 Kraków,
- 17 Zespół Szkół Mistrzostwa Sportowego im. Stanisława Marusarza w Zakopanem, ul. Droga do Olczy 26, 34-500 Zakopane.

Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego
Departament Zrównoważonego Rozwoju
ul. Wielicka 72B, 30-552 Kraków

ISBN 978-83-66580-79-4
Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” – Tom 2
Publikacja elektroniczna online
Wydanie 1, Kraków 2021

www.malopolska.pl

Egzemplarz bezpłatny